

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 23 (73) • 14 Iunie 1991

DIN TITLURILE ACESTUI NUMĂR

- ANDREI PIPPIDI: Agresivitatea verbală
- TIA ȘERBĂNESCU: Complicitate cu trecutul
- BOGDAN GHIU: Să nu (mai) ucizi!
- DAN PAVEL: Arte marțiale stradale
- IRINA NICOLAU: Aplauze furtivoase
- VASILE DEM. ZAMFIRESCU: Este omul ființa cea mai agresivă?
- ANA BLANDIANA: Este nevoie de dumneavoastră acasă!
- ȘT. AUG. DOINAȘ: Un scriitor-simbol nu trebuie să fie susceptibil
- PAUL GOMA: Și ce-ai să te faci în celula vecină?
- GABRIEL ANDREESCU: Din istoria Alianței Civice.

„Ja vam Dplomadovs”

„Teroarea îi doboară pe oameni, le distruge caracterul, eliberează răul din ei, face din ei ipocriți inspăimîntați și delatori lipsiți de rușine, îi face vrednici de dispreț—de aceea și iubesc într-afit teroarea cei ce-i disprețuiesc pe oameni”

THOMAS MANN

DESPRE VIOLENȚĂ

Nici o analiză conceptuală și, în genere, nici un act de ridicare la conștiință nu operează nemijlocit asupra istoriei, iar, în cazurile de restriște, orice efort în acest sens poate să apară zadarnic. Și totuși nu există act uman care să nu-și aibă obirșia într-o conștiință, fie ea una împușcată ori falsificată, și a nu încerca să opereze, cu răbdare și cu speranță, asupra conștiințelor este a lipsi de la datoria noastră esențială.

Ce este așadar violența? Dintre cele trei tipuri de relații posibile în comunitatea umană: cel în care guvernează forța brută, cel în care arbitrează justiția și legea și cel întemeiat pe iubire, ea, violența, nu se exercită decât în sfera celui dintii. Dacă aceste trei forme posibile ale conviețuirii omenești s-ar fi urmat în timp, înlocuindu-se una pe alta, exercitarea forței brute ar trebui să fie acum o amintire aproape preistorică. Dar iată că nu este așa. În toate vremurile și pretutindeni, din atavismele noastre obscure răbufnește violența, mereu aceeași în esența ei chiar dacă aparențele diferă, mereu nemăsurată și pustitoare în năzuințele ei, și găsimdu-și îngrădirea numai cînd se izbește de o împotrivire care s-o înfrîngă.

Orieciteori puterile justiției, ale omenei și ale libertății se subrozează dintr-o pricină ori alta (iar aceste pricini se situează în adîncul nu lesne analizabil al proceselor istorice) apar din întuneric forțe sociale gata organizate care anulează domnia legii, punînd în locul ei puterea lor arbitrară, abuzivă, lipsită de orice scrupul și de orice îndurare, vizînd să împartă lumea umană în stăpînituri absolute și în sclavi fără nici un recurs, mulți cit popoare întregi. Iar instrumentul lor, nu singurul, dar fundamental, este prevenirea și extirparea oricărei reacții de împotrivire a corpului social prin aplicarea sistematică și necruțătoare a violenței.

Determinările intrinsece ale oricărui act de violență și, cu atît mai mult, ale violenței organizate sînt următoarele:

1. Ele se situează în afara legii sociale, care derivă din contemporarea intereselor după principii de justiție și de liber consimțămînt. De aceea instituțiile represive (al căror modus operandi este violența latentă sau patentă) sînt ilegitime: oricît de bine legiferate ar fi în lăuntru sistemului puterii, ele nu pot fi mai legitime decît puterea de la care emană și care este autoînstituită (etimologic: autocratică) și arbitrar impusă unei comunități. Legea forței nu este lege.

2. Ele se situează în afara legii morale și reprezintă organizarea pe scară mare a imoralității, suma răului moral dintr-o lume dată.

3. Ele se situează în afara de înclînrile și de sentimentele de umanitate, de toleranță, de compasiune, de respect al demnității umane fără de care nici o societate civilă nu se poate constitui și care stau la însuși temelul legilor.

Fiind vorba de ceva care se exercită în afara oricărei forme de persuaziune rațional argumentată, violența operează, în esența ei, prin încălcarea primitivă de suferințe corporale, după o ierarhie în care fiecare procedeu are o gamă de gradată și de nuanțe ale intensității de aplicare și ale efectelor ei traumatice:

- agresiunea fizică, popular bătaia, ca stadiu preliminar,
- tortura,
- privarea de libertate cu tot ce implică ea,
- muncile forțate,
- exterminarea individuală sau în masă.

Sărmanul și vulnerabilul trup, și așa pieritor, este supus unui lung șir de chinuri, în deznădejdea sufletului și în umbra morții.

Și în neistovita, crescînda putere a spaimii, pentru tine și pentru ai tăi, a spaimii pe care pătîmirea fizică și ignorarea verdictului și a sorocului o generează în chip nemijlocit în orice muritor. Și care însutește suferința și, nu o dată, însoțește sufletul violat în demnitatea sa.

Și iată-ne, într-o mult nădăjduită zi, noi cei de acum și de aici, crezîndu-ne mintuiți de spaimă și de violență. De aceea ne este cu atît mai greu să vedem că ne-am amăgît, că nu este încă așa, că brutalitatea n-a pierit dintre noi și că nu știm ce proporții poate să mai ia. Practicarea violenței ca politică de stat este cel mai sigur semn că o parte dintre cei care hotărăsc astăzi pentru noi sînt oameni ai trecutului totalitar. Cînd se lește pumnul și ranga orice simulacru se destramă. Cel responsabil de asemenea lucruri să știe bine că știm citu ușor gîndurile lor, că nu ne temem de ei și că, pentru tot ce au făcut (și se împlinește anul de la cea mai crîncenă și mai oarbă faptă a lor) vor avea de dat seamă. Sau vor fi siliți să recurgă la tot mai multă violență, dacă le mai stă în putință în acest ceas al istoriei.

Dar să ne purificăm o clipă gîndul de acești epigoni ai unui veac funest. Înțorcă-se cugetul nostru, cu aspră durere, la toate victimele violenței care o însoțit și a urmat revoluția. Victime inocente și inutile și, Doamne, unele, multe, atît de tinere. Să nu fie oare, printre făptași, nici unul, mare sau mic, căruia să-i pară rău și să aibă demnitatea și curajul să o spună? Poate ar ajunge unul singur pentru ca să înceapă să se stîrpească dintre noi neagra sămîntă a violenței și roada ei blestemată.

PETRU CREȚIA

Să nu (mai) ucizi!

Așa ar trebui să stea scris în principalele instituții (cele care contează, care există efectiv) ale țării, dar nu demagogic, pe frontoane, cu fața spre lume și cu spatele spre cel cărora le e de fapt adresată porunca, ci în birouri, pe locul fostelor portrete cu urechi ascuțite, în locul antetelor de pe hîrțile oficiale, în agendele personale. Oare cîți dintre cei vizați direct de eterna propoziție se vor fi uitat la filmul de miercuri seara al polonezului Kieslowski? Cîți li vor fi acceptat și, prin urmare, înțeles mesajul? O frază mult prea celebră a lui Wittgenstein ne atrage atenția că mesajele esențiale nu pot fi receptate și nu se adresează decât acelor care pentru care ele constituiau deja o preocupare. Oare d-l Răzvan Theodorescu ce-o fi înțeles? Dar președintele Iliescu? Dar patriarhul Teoctist? Ce i-o fi spus I.P.S.S. ale cazuistica aceasta papistașă, scormitoare, subtilă, provocatoare de insomnii? L-o fi întrerupt măcar pentru o clipă din rugăciunea pentru binele, sănătatea și prosperitatea „conducătorilor Republicii Socialiste România”, în care pare a adăsta ca într-o „slavă stătătoare”, amînînd, pentru toți dar în numele numai a cîțiva, ceasul judecării?

Duminica trecută, în cadrul dinamice, ambițioase dar nu mai puțin confuze anchete Cu sinceritate, despre vinovățiile (și) a, bănuiesc, tinerei realizatoare Mona Nicolae, s-a văzut totuși clar că problematica esențială a vinei este mult prea „metafizică” pentru noi, de un „pitoresc” provocator de irepresibilă „melancolie”. Montajul — ideea de a sancționa interviurile și de a le juxtapune la întimplare bucățile —, în absența unei teze subiacente, nu a făcut decât să sporească confuzia și așa emanînd fără putința de a fi stopată din considerațiile subiecților aleși, surprinși, parcă, în toți unor trebi mult prea importante de astfel de „intelectualisme”. În plus, însăși selectarea „personajelor” era creatoare de neclarități, atît prin unele prezențe, cît mai ales prin absențe. Mai nimeni nu a izbutit să se depășească, unii răspunzînd pro-domo, încercînd să transforme musca de pe căciula în aură sau străduindu-se să încropească, acolo, un răspuns. Cel mai jalnic a fost Emanuel Valeriu, dovedind că incompetența coboară, în cazul său, pînă în zonele pur umane, dincoace de orice profesie. „Vedetele” emisiunii au fost Andrei Pleșu și Răzvan Theodorescu. Se pare, chiar, că unul dintre scopurile ascunse ale emisiunii, ale amplexării și, evident, ale programării „a la une” ale sale îl constituie scoaterea în evidență a poziției eminamente „culturale”, dezangajate ale (încă) președintelui TVR, conform căreia nouă, românilor (se înțelege de la sine: ortodocși) nu ne e

specifică culpa, că vinovăția este o achiziție nouă în conștiința românească, că, deci, culpa constituie în sine o vină, că culpabilitatea e vinovată. Fiind un pericol, vina nu poate decât să strice obișnuințelor noastre de a trăi în seninătatea ortodoxiei. Imbecilitate sau nesimțire morală? Tonul doctoral, abordarea vinei exclusiv ca idee culturală nu pot induce în eroare. Nici unul dintre invitați nu a avut ideea să vorbească — e drept că nici nu a fost întrebare — despre posibila vină proprie, personală. Cînd nu au bliguit respingerii, au „teoretizat”.

Staba trăie în orizontul imperativelor fundamentale a dovedit-o și marea emisiune de stergere a păcatelor în public prin filantropia de pe 1 iunie. Amestecul de milă sinceră — de ce o fi nevoie să ne trezească televiziunea din torpoare? — și fătarnicia au fost destul de greu de suportat. Marile întreprinderi în direct ale televiziunii române aduc în suportabil de mult aminte de „revoluția română în direct” și de tot ce-a urmat.

Filmul lui Kieslowski ne-a arătat o ființă care devine om abia ucigînd și cîndu-se, și un alt om devenind neom, chinul de idee că prea multe și de neocolit sînt felurile în care, de fapt, nu încetăm să ucidem. Oare cîte crime trebuie să comită cineva pentru a se face om? Și putem evita să nu contribuim la crimă? Putericiilor noștri de azi nu prea pare să le fie familiare astfel de întrebări. Președintele peste tot felul de președinți vorbește de 13-15 iunie ca de un prilej de reconciliere, culpabilizînd pe cei ce culpabilizează și „steriliză”. Ca și cum Dumnezeu ar fi trecut universul de la starea de haos la aceea de lume nu prin separare, prin precizare, prin individualizare. Pentru președintele celei de-a doua „republici” române e preferabil ca pămîntul să continue să fie totuna cu cerul (oare cerul celor ucigi de un an și mai bine încoace nu este pămîntul?) și haosul românesc să nu devină lume. La noi se întîrzie Facerea. Adam-Omul nu va apărea prea curînd.

Vrem să vă iertăm și nu ne lăsați, neiertătorilor! În ceea ce privește — strict — televiziunea, e foarte posibil ca, la un an, să avem parte de noi întreruperi de emisie. Numai că de data aceasta nu ar mai fi comandate de sus, ci provocate de însăși prelungirea dincolo de suportabil a crizei interne a acestei instituții, model în mic al întregii noastre societăți. Celor care le place să imagineze și să construiască „realități” le vor răspunde de data acesta chiar realitățile, devenite de netolerat?

BOGDAN GHIU

OCHIUL
DE
LEMN

n-ar mai fi astăzi pe banca ministerială. Majoritatea, cea care decide în definitiv, a fost prelucrată în sala de la subsol (sala de consiliu rezervată grupului parlamentar F.S.N.) în toate situațiile critice și s-a ajuns de multe ori la soluții rezonabile. Președinții Camerelor se află în legătură directă cu Președinția și cu Guvernul și stabilesc ordinea de zi, prioritățile și liniile generale de acțiune. În felul acesta grupurile majoritare i se pot induce decizii contrare, uneori, simpatilor naturale.

În privința tezelor restante ale anteproiectului de Constituție influențele au fost pozitive. O Constituție democratică a cîrșitului de vîsc 20 impune și drepturi acordate minorităților în conformitate cu toate documentele internaționale. Protestele reprezentanților minorităților naționale n-ar fi avut nici un efect dacă exigențele Apusului (formulate laolaltă cu condiționări de natură economică) n-ar fi fost abilit puse în scenă. Cu alți mai mult cu cîț P.U.N.R. își prelungeste cu insistență, pe culoare, propoziția naționalismului totalitar. Săptămîna trecută, bunăoară, întors de la Tg. Mureș cu o valiză de ziare, domnul senator Radu Ceonțea le distribuie harnic colegilor și ziaristilor „Cuvîntul liber”, care conține rezoluția Conferinței naționale a Uniunii Vatra Românească.

Minoritățile naționale au avut totuși motive să fie satisfăcute. La Teza 9, din titlul II, în alineatul care prevede ce anume nu poate fi îngrădit cu liberă exprimare, noțiunea de separatism a fost circumscrisă, impunîndu-se sintagma de separatism teritorial. De asemenea, la Teza nr. 11 a fost adoptată o formulare extrasă înlocuită dintr-un document internațional, prin care dreptul minorităților naționale de a învăța în limba lor maternă „este garantat și se asigură prin lege”. S-a renunțat deopotrivă la ideea care restringea dreptul de constituire a partidelor pe criterii etnice. A mai rămas un singur punct litigios (Teza 6 de la Titlul III). E vorba de folosirea limbii materne în justiție. La conferința de presă de vineri seara, l-am rugat pe domnul Ion Iliescu să ne expună poziția domniei sale în legătură cu aceste probleme. Faptul că, în mod oficial, nu se amestecă în lucrările Constituției nu poate să ne inducă în eroare. Președintele țării a meditat de mai multe ori între minorități și gruparea majoritară și nu numai că este la curent cu stadiul negocierilor, dar a avut și o implicare directă. Răspunsul pe care ni l-a oferit ar putea fi — într-o variantă optimistă — interpretat ca o asigurare: „Sperăm că se va ajunge, în urma negocierilor, la o soluție acceptabilă. Și chiar la o formulare mai bună decît cea propusă de comisie”.

Adunarea Constituției, în cursul ședinței de miercuri, a adoptat 10 dintre tezele rămase restante. La Teza 9 de la Titlul III s-a impus subordonarea S.R.I.-ului față de Întregul Parlament (în ciuda opoziției senatorilor), iar la Teza 10 s-a realizat, la propunerea domnului Dan Lăzărescu, o necesară corecție. Primul-ministru putea, în formularea comisiei, să convoace sesiunea extraordinară a Parlamentului alături de președinte și de birourile permanente. Acest drept, neeligibil fiind senza de apăsătoare la puterea executivă, i-a fost retras. Încoace proiectul de Constituție își nivelează experiențele. Luni seara de la ora 19 liderii grupurilor parlamentare și membrii comisiei de redactare a proiectului de Constituție s-au întrunit iarăși pentru a negocia ultimele puncte litigioase. Constituția nu se naște din concretizarea legislativă a valorilor unanim împărtășite, ci din înfruntarea forțelor și intereselor sociale. Pare mai degrabă rezultatul împrejurărilor și al compromisului.

HORAȚIU PEPINE

Ne scriu corespondenții

Sîmăta redacție,
La începutul lunii mai 1991 am trimis redacției revistei (ziarului) „22” o scrisoare prin care vă propuneam traducerea unor fragmente din „L'Evasion silencieuse” de Lena Constante sau din alte memorii aparținînd Mădălinei Canciov. Cum nu am primit nici o veste de la redacție, mai fac o încercare trimițîndu-vă o pagină tradusă. Așa cum am înțeles din poștașă Lenai Constante, ea a fost prietenă cu Harry Brauner (apoi s-au căsătorit, după ieșirea din închisoare) și implicată în procesul Pătrășcanu.

Lena Constante: L' Evasion silencieuse — Trois mille jours, seule, dans les prisons roumaines — (Editions La Découverte, Paris, 1990)

Am fost condamnată la 12 ani închisoare. Procesul a durat șase zile. Ancheta cinci ani. Am executat deci cinci ani de închisoare. Singură. Într-o celulă de 5 metri pătrați, 1827 de zile. Singură 43.848 de ore. Într-o celulă în care fiecare oră era inexorabil 60 de minute, fiecare minut, 60 de secunde. Una, două, trei, patru, cinci secunde. Șase, șapte, opt, nouă, zece secunde, mil de secunde, sute de mil de secunde. Am trăit, singură, în celulă, 157.852.800 de secunde de singurătate și de frică. Îți vine să urli! Ei mă condamnă să mă trăiesc 220.838.400 de secunde! Să trăiesc sau să mor.

Ultimele zile ale anchetei; ei infiltraseră în mine speranța de a fi eliberată după proces. Încetul cu încetul ajunsesem s-o cred.

Șocul acestor șapte ani de detenție face să-mi explodeze creierul în mii de bucățele. Numai simt nimic. Două sau trei zile, poate chiar patru, zac pe salteaua mea de paie. Inconștientă.

Ei mi aduc în fiecare zi, la prînz și seara, o strachină cu o zeamă negricioasă și o felie subțire de pîine. Nu pot să le înghit. Nici nu vreau să le văd. Ochiul mi sînt închiși. Sub pieoape, negru. Nu-mi mai sînt brațele. Nu-mi mai sînt picioarele. Mă dizolv.

Ei mă fac să părăsesc celula pe la ora 4 dimineața. Este, sînt sigură, 15 aprilie 1954. Îmi ordonă să semnez o hîrtie. O semnez. Nu știu ce semnez. O foaie albă ascunde textul. Mă împing afară. Port încă ochelarii de închisoare. Lentilele sînt de un negru opac. Simt aerul. E frig. Ei mă împing mereu... mă fac să urc două trepte. M-au pus să urc într-o mașină de poliție.

Las în spate cinci ani de detenție. În timpul acestor cinci ani, ei mi-au schimbat de patru ori închisoarea. În fiecare din aceste închisori, de mai multe ori celula.

Traducere de
OCTAVIA BUHOCIU

În loc de cronică parlamentară

Presiunea din subsol

Scriam săptămîna trecută că nu se mai aude nimic despre moțiunea domnului Claudiu Iordache. Într-adevăr, comisia pe care puțin o așteaptă cu seninătate și încredere nu s-a format încă și, dacă ne-am grăbi să dăm vina pe birourile permanente ale celor două Camere, am greși. Moțiunea cu semnăturile de sprijin a dispărut pur și simplu de la Biroul permanent al Senatului. A fost furată nu se știe cum și de cine. Am putea emite, desigur, tot soiul de presupuneri, dar ar fi deja redundant. Ori cum din prea multe pîrși ni se spune că dezvăluirea dosarelor Securității nu folosește nimănui astăzi, căci vinovații, într-un fel sau altul, sîntem cu toții. Domnul Ion Iliescu, la Conferința de presă de vineri (7 iunie), ne-a declarat că nu ar fi deloc fericit să descopere cine îl denunța, înalînd să se înțeleagă că exemplul său trebuie urmat, iar inițiativa abandonată. Pînă atunci, sub oblăduirea indulgenței prezidențiale, documentul care seamănă discordie a fost făcut să dispară. S-a mai găsit, din fericire, cineva care să-și asuma sarcina de a strînge încă o dată semnăturile și de a reface documentul. Nu ne-am mira dacă numărul semnatarilor n-ar mai fi aceleși. Între timp, poate, fiecare și-a mai adus aminte ceva despre sine. Sau a fost ajutat să o facă.

O comparație se impune acum de la sine. În cazul Berevoiești, comisia parlamentară de anchetă s-a constituit cu cea mai mare promptitudine. Vă imaginați poate că în scopul de a studia documentele salvate și de a lămurii gradul de implicare al S.R.I.-ului în acțiunile de supraveghere politică. Vă înșelați. Comisia și-a propus în mod explicit să descopere pe cei care se fac răspunzători de această intolerabilă neglijență (din perspectiva Securității) și să pună hîrțogalele incriminante încă o dată la adăpost de privirile prea iscoditoare. Domnii Ion Moldovan și Marcel Chirășescu (F.S.N.) sînt bine cunoscuți admiratori ai serviciilor secrete de informații, dar lor li s-a alăturat și domnul Nicolae Enescu (P.N.L.) care a acuzat „România liberă” de a fi făcut publice actele dezgropate. Tendința majoră a devenit limpede: comisia menită să verifice dosarele persoanelor oficiale este împiedicată să se constituie, iar pentru dosarele de la Berevoiești se caută acum o grupă oficială. În prima zi a săptămîinii, luni 10 iunie, domnul Ion Moldovan a propus o moțiune prin care a cerut extinderea mandatului comisiei cu următoarele competențe: controlul, inventarierea și sigilarea fostelor arhive ale Securității. Tăcere deci, în folosul a ceea ce președintele țării a numit reconciliere națională.

Nu știu dacă e bine să acuzăm Parlamentul acesta că este înapt să stea pe picioarele sale și că cedează la presiuni oculte, că se lasă manevrat în direcții străine de proiectele înfăpte. Dacă legislativul ar fi fost un corp cu adevărat independent, cu o autoritate bine constituită, am fi avut destule surprize. Este cert, bunăoară, că domnii Andrei Pleșu și Gheorghe Ștefan

Editura
HUMANITAS

Nou!

Comandă anticipată
(luna iunie 1991)

Apelînd la acest sistem veți avea siguranța obținerii cărții pe care o doriți.
Nu vă rămiine decât să precizați opțiunea pe baza listei de mai jos:

- Ludwig Wittgenstein
Tractatus logico-philosophicus (160 pag; 50 lei);
- Paul Goma
Societăți cîntecului (224 pag; 70 lei);
- Ivor Porter
Operațiunea „Autonomous” (336 pag; 87 lei);
- Jacques Monod
Hazard și necesitate (176 pag; 65 lei);
- Denis Auvers
Economia mondială (148 pag; 39 lei);
- Eugen Ionescu
NU (208 pag; 86 lei);
- Mircea Eliade
Soliloqui (96 pag; 35 lei);
- Evgheni Zmistin
Noi (205 pag; 65 lei);
- Liviu Iosif Stoicu
Jurnal de mîsturl (13-15 iunie 1990) (256 pag; 90 lei);
- Ion Crișan
Oltre o industrie competitivă.
Diagnoze. Strategii. Prognoze (240 pag; 50 lei);
- Mihnea Berindău, Ardelean Combar, Anne Plancho
România — cartea albă (202 pag; 80 lei)

Veți intra în posesia titlurilor solicitate echivalînd contravaloarea (prețul cărții și taxele postale) la ridicarea coletului de la Oficiul Poștal Indicat de dvs.

Opțiunile veți trimite pe actul de editură, cu mențiunea „Comandă anticipată”.

Editura își cere scuze pentru eventualele întîrzieri datorate unor motive independente de voința sa.

Menționăm, de asemenea, că prețul este informativ.

Andrei Pippidi

Agresivitatea verbală

Nu despre sudalma aruncată peste umăr, ca o îmbrânceană, va fi vorba aici. Deși ea răsună peste tot în jurul nostru, articulată cu dezinvoltură și de femei sau chiar școlărițe, semn al unei enorme plebeizări și al unei hidoase inconștiențe.

Deci, deschid un ziar după altul, mereu aceleași: România Mare, în primul rând, cu glume grobiene și amenințări fățișe, Europa, cu cele mai deocheate insulte contra evreilor, într-un limbaj SS-ist. Înaintea lor erau Azi și Democrația, cu campaniile lor de calomnii. Le spui ceva? Sar ca arși, invocând „libertatea cuvântului”. Slăbiciunea vinovată a autorităților este că se tânguiesc că n-au o lege a presei, în loc să recurgă imediat la Codul Penal.

Nu e numai o murdărie, ci incitare la violență. Tactica acestor condeieri fără scrupule este să întărească o agresivitate mocnită și s-o îndrepte contra unor ținte bine alese.

Presă noastră de altădată a cunoscut fenomenul așa-ziselor „gazete-revolver”. Maril pamfletari, a căror tradiție este și astăzi privită cu un respect nemeritat, au fost Pamfil Șeicaru și Tudor Arghezi însuși, ale cărui Bilete de papagal, citite acum fără nici o prejudecată favorabilă, ar justifica apelul la procuror. Mai de mult încă, înainte de primul război mondial, N.D. Cocea își făcuse o specialitate din cele mai triviale insulte la adresa regelui și a guvernului. Unii își mai amintesc, de pildă, că I. G. Duca, tînăr ministru, era curent numit „tenia” și, ca să facă mai grăitoare imaginea, gazeta lui Cocea, Facla, a publicat odată o caricatură înfățișînd un posterior imens din care se prelingea un vierme cu ochelari. Asemenea inconvenabile îndrăzneli n-au fost strunite la timpul lor cum s-ar fi convenit. Vaiul de lături a crescut în anii următori. Și Duca a fost asasinat. Atentatele

care, cumînd viața unor oameni politici, au căsăpît și democrația din vechea Românie fuseseră pregătite din vreme prin discreditarea sistematică a viitoarelor victime, atît în scris, cît și prin ilustrații de același gust. Crimele rasiile au și ele istoria lor, căreia îi aparțin numeroase pamflete anti-semite vitriolante. Acestea au contribuit la crearea unui complex emoțional caracterizat printr-un naționalism grosolan, fanfaron și agresiv. Tragical deznodămînt s-a estompat în memoria colectivă fiindcă au urmat alte catastrofe.

Comunismul a pretins să înnoiască poporul român, dar s-a dovedit cel mai puternic agent de distrugere care a atacat vreodată existența noastră istorică. Concepția comunistă a caracterului românesc a fost una arbitrară și strîmă, eliminînd tot ce nu servea noua disciplină și misiunea revoluționară a națiunii. Pînă să se instaleze însă, toți cei refractari au fost defăimați și denunțați ca inamici publici. Înainte de-a fi aruncați în închisori, au avut de îndurat cele mai isterice insulte în presă: terorismul psihologic devenea un instrument al statului. Teodorescu-Braniște și domnul Carandino au aflat, plătînd cu libertatea lor, că nu polemizezi cu Șcioteia, fiindcă ți se răspunde: „Cînd vorbești cu mine, să taci din gură!”.

Așadar, dictaturile, indiferent de ideologie, au început prin distrugerea valorilor. Compromiterea prin violența verbală a precedat exterminarea fizică. Acum un an, dezlănțuirea de sălbăcie împotriva studenților și a trecătorilor nevinovați a fost îndelung pregătită de propaganda din presă și de la televiziune. După care, aceiași agitatori și-au bătut joc, în ziarele guvernamentale, de cei

schilodiți, le-au numărat coastele rupte și au amenințat pe medicii care-i îngrijeau.

Sîntem vrednici de tradiția presei libere din dulcea noastră țară. Dacă am botezat o piață în cinstea libertății presei — poate singurul caz din lume, ca și strada „Căderea Bastilei”, cum s-ar mai găsi doar prin vreo capitală a Africii francofonă —, ne putem socoti datoria îndeplinită. Elementul cel mai grav al situației este că intelectualii români, care nu trebuie să se confunde cu profesioniștii înjurăturii, au uitat ce înseamnă o polemică. A dezaproba păreriile cuiva și a explica publicului de ce sînt greșite stîmbește îndată o reacție alergică a celui în cauză, care se grăbește să riposteze violent. Nici aici oamenii n-au învățat nimic. N-au trecut încă cincizeci de ani de cînd Blaga își permitea să-l spună „Mortu” lui Rădulescu-Motru, comentînd spiritual „tremuri-cururile neputincioase” ale bătrînului său confrate întru filosofie. Scrisorile acestei generații s-au păstrat, așa că putem constata cum la conflictele unor reprezentanți de frunte ai culturii românești asistau o liotă de mărunței care-l felicitau după fiecare mojiție sau îi asmuțeau ca să nu se oprească prea repede ciroul, distracția lor.

Exemplele pe care le-am găsit ușor sînt oare documente ale unei crize morale, alături de care a noastră își pierde din importanță? Sau avem de-a face cu episoadele unei veșnice tinereți a moravurilor la o națiune care parcurge către civilizația cea adevărată, interioară, un drum lung de tot?

Nu mai mîncăm carne de om, la propriu, dar avem copii de vînzare în Țara Românească. Nu-i de mirare deci că s-a mai păstrat o formă abstractizată de canibalism, cheazășie a prospețimii și seninătății cu care înfruntăm veacurile. Fără umbra unei remușcări, fiindcă latinitatea răsăriteană, cum spunea deunăzi un distins istoric, nu e bîntuită de asemenea metafizică slavă. Dreptcredincioși cu spiritul înșorit, în loc să întoarcem și obrazul celălalt, creștinește, ne rezezim să-i aplicăm preopinientului o exemplară corecțiune. Scatoalcele și pumnii presupun, orișicît, un oarecare risc fizic, pe cînd, cu condeiul în mînă, este asigurată egalitatea. Măcar ea. Fraternitatea rămîne pentru un viitor îndepărtat.

Tia Șerbănescu

Complicitate cu trecutul

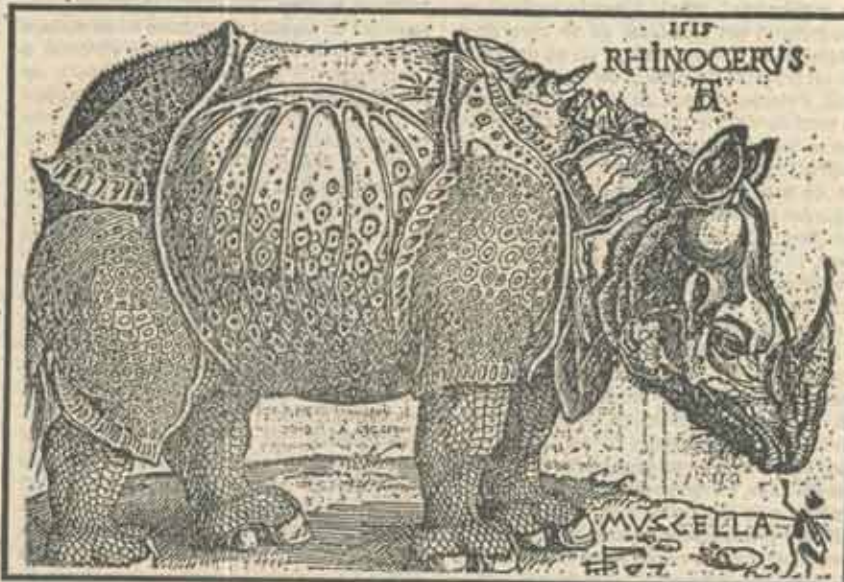

E limpede că acela care susține ideea unei „diversiuni” în cazul Berevoiești au rămas fideli unei prejudecăți privind infailibilitatea Securității — prejudecată întreținută cu zel chiar de slujitorii acesteia, care o tot proclamă drept vedetă în topurile europene de specialitate. Adevărul e că aproape toți am supraestimat-o. Știam, cu toții, că ea lucrează cu spor, că are o organizare bine pusă la punct, că dispune de o vastă rețea de

slujbași și colaboratori, ca și de o „tehnologizare” pe măsură. Dar a o crede atît de infailibilă încît chiar și atunci cînd dă în gropi — cum e cazul Berevoiești — să nu găsești altă explicație decît că ar fi vrut ea însăși să-și denigreze un compartiment anume sau anumite persoane, fără ca prin asta să se compromită pe de-a-tregul, este o utopie. Pentru că toate segmentele odioasei instituții sînt prea intim legate între ele și prea complice una cu alta pentru ca vinovăția, rușinea sau răspunderea să fie altfel decît comună, unică și indivizibilă. A crede că o parte din ea poate fi salvată prin sacrificarea altuia înseamnă a perpetua vechea practică a citorva țapi ispășitori care scăpau turma cu fața curată. Ceea ce este nu numai o greșală — dar și o acceptare a jocului Securității. În orice caz, e clar că l-am supraestimat. Dar și Securitatea însăși s-a supraestimat, convinsă că orice ar face, chiar și cite o abateră de la instructaj (doar n-o fi singură!), tot n-are cum să fie descoperită, tot n-are nimeni curajul s-o deconspire, și tot va fi, în calitate de soție a cezarului, deasupra oricărei bănuiele. Cazul Berevoiești este unul din rezultatele complexului de superioritate al Securității noastre, care, bizuindu-se pe frica pe care o inspiră, pe „imunitatea” sa instituțională, a fost sigură că „va merge și așa”, mai neîngrijit lucrat, mai la repezeală. Și avea motive să se creadă greu de prins de vreme ce, chiar în Decembrie '89, își luase arhivele de sub nasul revoluționarilor și le făcuse dispărute. Numai că există un imprevizibil chiar și pentru Securitate. Să nu uităm că, în timpul lui Ceaușescu, în ultimii ani, o mînă de oameni, conduși de un tipograful inteligent, Valentin Hurduc, a dus-o de nas cum a vrut, dînd foc Arcului de Triumf de la Expoziție, statuul lui Lenin și

răspîndind manifeste cu exprimări volt forțate ca să pară a aparține unor străini. Și, fidelă proporțiilor sale reflexe, Securitatea a căzut în cursă fiind cît pe ce să provoace un conflict diplomatic cu Ungaria. Așa că, sîn-o supraestimăm. Poate greși și Securitatea, chiar dacă destul de rar. O fi lucrînd ea bine, nimic de zis, dar nu chiar la înălțimea renumelui pe care și-l pretinde. Sau, mai degrabă, renumele ei este direct proporțional cu frica pe care o trezește. Revenind la Berevoiești, lipsa de reacție a puterii față de o situație atît de clară și de gravă rămîne de neînțeles. Tema trageră de timp devine penibilă în acest caz. Nici nu mai merită să comparăm acum ce s-ar fi întîmplat în orice altă țară

într-o asemenea situație cu ceea ce se întîmplă la noi pentru că această comparație nu ne folosește la nimic. Cel mult, ne indică încă o dată în ce stadiu ne aflăm și ce fel de conducători avem. Faptul că ei au evitat din nou examenul de conștiință pretins de această dezvăluire este încă un indiciu de complicitate cu trecutul. Încît, dacă documentele Berevoieștiului (șapte-opt tone) au trecut drept minore fiind destinate unei arderi de rutină în provincie (deși, pentru noi, profană, sînt importante!), ne putem întreba, cu groază, ce-or fi conținut cele care au fost considerate majore și au fost distruse în condiții „superioare”? Nici nu îndrăznim să facem presupuneri.

Paradigma agresivității
(Coperta revistei „22” din 22 Iunie 1990)

ACENTE

Bogdan Ghiu

● Un conținut fără forme

De peste un an și jumătate trăim o istorie condensată, esențializată, în care marile muți, marile absențe, de obicei, ale istoriei noastre își fac auzită vocea. O istorie deopotrivă strict evenimentială și simbolică. Și, poate înainte de orice, simptomatologică pentru întreaga noastră istorie: o lumină puternică sfîndu-ne la învelită umbră imensă. Fiecare fapt, fiecă detaliu este intens grăitor, „chelle” de interpretare se înmulțesc, îngreunându-ne. Materia acestei istorii dezbrățate este omogenă: din orice punct, cu ajutorul oricărui „foc” se poate ajunge în linia fenomenelor.

Există însă două date privilegiate, două evenimente care au lansat și au relansat această istorie, două centre fierbinți de iradire a semnificațiilor. Ele sînt decisive atât în sine, dar mai ales prin ceea ce se face din ele, prin modul diferit de întrebuintare ce vin în conflict. În plină lumină, tocmai evidența erei statutului cel mai înalt. Ce se vede nu este totuna cu ce ni se arată. De aceea, în această istorie, televiziunea — codificatorul oficial al vizului public — este decisivă. Lupta cu televiziunea este bătălia esențială, cu alți mai mult cu cât este inegală. Asupra istoriei trăite, asupra realității care sîntem noi înșine, televiziunea ne înlocuiește, ne prescrie normele a ceea ce (și cum anume) trebuie să vedem și a ceea ce nu trebuie văzut. Ea, din instituție publică ținde să devină simț intern. La limită, idealul ei ar fi să nici nu mai avem nevoie de ea, odată ce l-am deprins lecția. Ideal, din punctul de vedere al puterii, ar fi să nu vedem (cu proprii noștri ochi) realitatea, ci să o vizionăm ca și cum ar fi trecut deja prin filtrele televiziunii. Nu numai că, uitându-ne la televizor, nu noi îl privim, ci el ne privește pe noi pînă în adîncuri, dar, orbi, anulezi, devenim simple canale prin care puterea transmite semnale și impulsuri. Termenul de „manipulare”, atât de folosit în legătură cu tele-puterea din România, mi se pare de-a dreptul peid. Televiziunea ar voi să devină la noi un principiu de viață și de organizare socială. Puterea vizează ca noi să interiorizăm un mod de viață televizat, prin care televiziunea să devină lege de existență. Acest mod de viață este și idealul Securității: nu ea, nu puterea să acționeze, ci să ne facă pe noi să acționăm ca și cum ea însăși ar fi în acțiune. Din „braț”, Securitatea s-ar dori „creier”. Ar urma, în culmea reușitei, ca ea să se poată retrage cu totul din joc, noi fiind cei care să ne dăm singuri impulsurile la care noi să reacționăm „cum se cade”.

Întreaga noastră istorie recentă stă sub semnul violenței. Cele două evenimente decisive amintite mai sus — revoluția din decembrie '89, care a declanșat revoluția, și contrarevoluția din iunie '90, auto-lovitura de stat — se deosebesc tocmai prin ce se aseamănă. Evenimentele din iunie, compuse din aceleași elemente precum cele din decembrie, trebuiau să le schimbe și acestora, prin feed-back, natura și semnificația: să le nege; să le ia locul, să le altereze, să le pună capăt, să le donatureze. O punere în moduri a istoriei brute, pentru a putea jongla, după nevoie, cu semnele, schimbându-le după plac. Căci, cum spuneam, în România

post-Ceaușescu, tocmai evidența are caracterul cel mai incert, reflectoarele televiziunii și dîrele trasoarelor încercînd — și, pînă la un punct, reușind — să mascheze lumina întărită, grația pogorîtă în evenimentele. Dar, încet-încet, bine ascunsul secret al lui Polchi-nelle a început să iasă la iveală. Vreje, învelita-micului ecran — care întreține fenomenele românești pînă în culele cele mai intime — încep să devină vizibile. Marea procherie de a ascunde arma crimei acolo unde nu o caută nimeni — în spațiul public, în locul aflai cel mai la îndemînă — începe să își arate reversul. Evidențele vor fi cu alți mai copleșitoare cu cît mai tardive. Televiziunea, avînd marile avantaje de a fi peste tot și nicăieri, invizibilă fără să se ascundă, începe să se împidice în proprii minciună constitutivă.

Pentru a se instala pe nevăzute, puterea actuală a avut nevoie să se ascundă în spatele unei revoluții. Care, imaginată ca simplu paravan și ornament, a devenit reală. Rădăcinile stimulate artificial au prins viață. De la început, istoria noastră a fost una a violenței. Noi puternici au avut nevoie de violența noastră în act, pe care s-au străduit s-o provoace, s-o întredin și s-o dirijeze, umplînd pînă la reluz scena pentru a-și asigura libertatea de mișcare în culise. Agresivitatea este un dat antropologic, dar societatea, diversele tipuri de societate s-au străduit să elaboreze forme tot mai rafinate de codificare a agresivității umane. Agresivitatea este un conținut inerent, inevitabil, benefic în forme elaborate socializate, convenționalizate. Violenta, însă, nu este de neoculit, fiind un fenomen în care conținutul agresiv al vieții sparge formele sociale, impunîndu-și propria formă, de fapt propria limită, lipsa de formă, violența fiind antiformală, distrugătoare de forme, autodivoratoare. Agresivitatea și chiar violența nu pot fi eliminate. Pot fi codificate, restrîse pînă la simbol. Evoluția formelor de sacrificiu este edificatoare: de la sacrificiile umane s-a trecut la sacrificiile animale, apoi la sacrificiile vegetale, ajungîndu-se cu sublimarea pînă la simple substituite simbolice.

Apoi, violența are, pentru cel ce cread că o pot manipula fără pericol, dezavantajul că sacralizează victimele sacrificate prin moarte violentă și organizată devin de temut. În numele lor nimic nu mai pare, pentru cel viu, pentru mortor, imposibil. Istoria Pieței Universității, din acest punct de vedere, e departe de a se fi încheiat.

Sîntem noi, românii, un popor mai violent, mai manifest-agresiv decît alte popoare? Obligați, sub Ceaușescu, să ne violentăm pe noi înșine, decembrie '89 ne-a dat o dezlegare care avea să le folosească oelor ce au gândit-o numai în primele momente, întorcîndu-se apoi împotriva lor. De atunci, agresivitatea noastră și-a găsit, în sfîrșit, obiectul potrivit și nu încetează să li jenezze. Violenta, sub Ceaușescu, a fost nu numai nevoia reprimată de revoltă, ci poate mai ales energia cheltuită pentru a stăvilii această violență legitimă. Conflictul interior a devenit pînă la urmă public, lor cei deranjați astăzi de violența populară sînt cei cărora această violență le-a folosit. Eroarea lor a fost că au ocupat exact locul elba golit prin revoltă. Nici nu fusese bine ținta dobortă, că s-au și grăbit să la locul țintei. De ce s-or mai mira astăzi?

Evenimentele din iunie, de acum un an, au marcat nu numai o negare a democrației, văzută ca simbolul cel mai elaborat pînă în prezent de forme și convenții sociale, ci a societății ca atare, a socialului, o transgresare a formelor legal acceptabile de violență în care agresivitatea umană nu devine distructivă. Într-o societate în care nu toți cunosc codul, convențiile, formele în care violența este permisă, agresivitatea s-a manifestat primer, pre-modern și chiar pre-social. Venirea minerilor în Capitală ar putea fi interpretată, în cheie antropologică, și astfel. Ca o dorință disperată și paradoxală de contact, de stabilire cu de-a sila a unei forme de comunicare. Bătălia crîcnă, o „îmbrățisare”? O încercare disperată de reînfrînare, pe dedesubtul și în răspundul convențiilor ce fac posibilă societatea, a unui corp comunitar pierdut, părăsit, la nivel macroistoric, încă din Evul Mediu? Care minerii, neintegrati social, ținuți de putere în marginea — temporală — a societății, în pre-modernitate, în pre-social, să fi căutat refacerea unui corp social unitar ce evoluase fără ei, în sensul individualismului modern? Să fi răspuns ei, lovind, separării ce li excludea? Să fi fost Bucureștii în iunie, scena unui tragic și anacronic carnavalesc, loc al transgresării, al sacrificării în comun a convențiilor, răbufnirea a dorinței holistice de indistinție, de comunione, de participare? Conform analogiei, decisivă în societățile tradiționale, dintre om și corpul social, cel care se individualizează rupe continuitatea, dezmembră corpul social: va fi deci condamnat la dezmembrare. Aceasta este prin urmare soarta crîmnului: disidența se realizează în miniatură o dezmembrare a corpului social și de aceea va fi pedepsit. În mod metaforic, prin dezmembrarea propriului său corp” (David Le Breton, *Antropologie du corps et modernité*, PUF, 1990, p.36).

Deci venirea și comportamentul minerilor ar putea avea o astfel de semnificație socială și antropologică, chemarea lor și mulțimile adunate în de politic și de justiție. Nu fuseseră „criminalii” numiți de însuși președintele Ion Iliescu? Nu vine, oare, individualismul modern, conceperea persoanei umane nu ca simplu membru al organismului social, ci ca un corp de sine stătător, în contradicție cu comunitarismul naționalist, ce ține loc de patriotism exologic? Medievalismul „republicanismului” nostru spune totul despre situația paradoxală în care ne aflăm blocați. Oare structura dovedit melioasă a puterii noastre nu se potrivește mai degrabă cu caracterul retardat al tipului nostru de societate, decît cu individualismul modern? În iunie trecut, veacurile de mult trecute ale istoriei noastre s-au abătut asupra prezentului precum o coadă de sauzien, precum un atavism chemat la viață împotriva vieții.

Televiziune și Ev Mediu... Agresivitatea nu poate fi despărțită de om. Ea circulează prin corpul societății, întreținîndu-l. O putere responsabilă are în grijă în primul rînd economia, gestionarea acestui flux de energie. Lășindu-l să dea peste cap formele în care acesta era folosit, pune în pericol înseși bazele societății. La noi, nevăzut, dar greu să l te opui, fluxul de agresivitate circulează la vedere, prin intermediul televiziunii. Codificarea este abia la începuturi, și permanent amenințată. Violenta ne unește pentru a ne distruge. Încercînd să ne surprindă, puterea schimbă mereu regulile jocului, trece pe neașteptate de la un joc la altul, amestecînd fotbalul cu boxul, apoi cu corida, apoi cu tirul... Legile pe care le face sub ochii noștri nu sînt nici ele călătore de speranță. În România, violența este asigurată prin lege. În lipsa legilor care, interiorizate, ne-ar norma chiar viața intimă, în calea exteriorizării violenței nu mai stă decît violența represivă a legilor. Lipsită de forme, gemînd de conținut, lumea românească se gîndește înău, cu groază, la păcatul imaginii al „formelor fără fond”, refuzînd, fobice, orice transcendență.

ACENTE

Dan Pavel

● Arte marțiale stradale

Ar fi trebuit să scriu un articol de natură teoretică despre structurile antropologice ale agresivității. Chiar aveam o mulțime de ipoteze de lucru, iar singura problemă pe care mi-o puneam era că n-o să-mi ajungă spațiul ca să-mi desfășor ideile. Aveam și o mulțime de cărți în cap, de unele îmi aduceam aminte bine, altele ar fi urmat să le parcurg din nou. Oricum, mă gîndeam să dau citate sau să mă refer la cărțile lui René Girard sau Claude Lévi-Strauss, sau la cele semnate de Hannah Arendt, Sigmund Freud sau Ralph Linton. Și sînt sigur că ar fi ieșit un eseu superb. Ar fi ieșit, dacă reușeam să-l scriu, un superb eseu. De ce n-am reușit? Pentru că mă înhibă amintirea propriei loșități în fața agresivității altora.

La cîteva luni după 21-22 decembrie 1989,

cînd îmi recăpătase respectul de sine și curajul, mi s-a întîmplat ceva teribil. Era pe la mijlocul lunii iunie, fusesem deja în prima mea călătorie în străinătate — și se întîmplat ca prima țară vizitată să fie Statele Unite — eram bucuros că, în sfîrșit, după ani de așteptări și probleme, îmi apărea prima carte. Aveam o mulțime de planuri în minte și mă duceam bucuros la serviciu. N-o să uit niciodată. Eram în troleibuzul 66, iar cînd am ajuns la intersecția dintre Moșilor și Republicii, șoferul ne-a anunțat că nu merge mai departe. Cînd să-l întreb de ce, am văzut pe geam o scenă din care am înțeles într-o clipă motivul. Niște tipi nespălați, îmbrăcați într-un fel de salopete, băieșu măr în bătrînel. O gospodină a început să strige la ei, iar în următorul moment, un bărbat solid a prins-o de păr și a început s-o trîscă pe asfalt, în timp ce alți doi i-au aplicat niște lovituri de cizme încl în două secunde, femeia a ieșit. Am luat-o pe Republicii și, pe măsură ce mă apropiam de sediul centrului al Partidului Național Tărnesc Creștin și Democrat, am revăzut aceeași scenă de zeci de ori. Culmea este că majoritatea celor bătuți aveau figuri de votanți cuminiți, fără gînduri de opoziție. Cînd am ajuns în Piața Universității, deja se petrecuse în mine o transformare ireversibilă. Redevenisem aceeași ființă lașă ca în anii din urmă, iar ceea ce vedeam pe stradă nu erau decît scenele de care mă lemasem afla și credeam că n-o să le mai văd nicînd.

După acele două zile, timp în care am umblat fascinat pe străzi, înregistraînd pe rețină spectaculoase acte de agresivitate, cum nu văzusem nici măcar în filmele cu Bruce Lee și Chuck Norris, sau în documentare ca „Mondo Cane”, „America, America”, am avut nopți de-a rîndul coșmaruri. Noapte după noapte am visat aceleași scene, deși se schimba mereu cîte ceva: ba epoca istorică, ba cadrul geografic. Indiferent de timp și spațiu, acei oameni murdari și urți mirositori — înarmați din cap și pînă în picioare, năpustindu-se fără comandă, din instinct, asupra cîte unui om singur, neîna mai — acei oameni ai cavemelor, mă obsedeau. Și s-a schimbat ceva în mine din moment ce nu mai pot scrie un articol teoretic despre un subiect atât de incitant: agresivitatea, iar visele acestea urte, în care îmi reveneau în minte vechi arhetipuri ale umanității, din timpurile înfruntărilor dintre oameni și monștri, dintre oameni și fiare, dintre oameni și oameni, au dezvoltat în mine niște reflexe de lup tîner, instincte de prădător, de vînător. Nu-mi mai doresc să scriu cea mai bună carte din lume, ci să devin cel mai bun karateist.

Să mă împrietenesc cu cel mai bun karateist și să-l invităm, din nou, pe acei oameni răi, trăitori în halte, să vină din nou pe străzile Bucureștii, să ne înfruntăm. Visez că la această înfrînare sînt invitați toți ziaristii din lume, cele mai prestigioase canale de televiziune, iar bătălia se transmite în direct. Bineînțeles că în visul meu, oamenii aceia foarte murdari și urți mirositori sînt înfrînți, ridiculizați.

Dar visul nu se termină așa. După ce-l înfrîngem, eu și cu ceilalți karateiști, îi strîngem pe supraviețuitorii, dăsuți de pușni, de altfel, și îi silim să vorbească. Iar ei ne spun cine l-a chemat înăia oară și cine sînt cu adevărat cei murdari de muncă și care sînt cei travestii în oameni murdari și urți mirositori.

A doua zi mă scol și o iau de la capăt. Iarși scriu un articol sau un eseu sau un studiu, iar mă apuc să scriu la carte. Și uite așa trec zilele, săptămîni, luni, în curînd anul, iar eu tot nu m-am apucat de karate. Și cînd îmi dau seama, mă apucă frica, întrucît realizez că ei pot reveni oricînd și că prietenii și concetanții mei sînt la fel ca mine, noaptea visează să devină karateiști sau boxeri, iar ziua se duc fiecare la muncă. Și totuși, mai avem o speranță: în curînd, mulți vom deveni șomori. Vom avea mult timp liber, nu vom mai fi obosiți și cu planuri de viitor, cum eram anul trecut pe vremea asta și ne vom apuca cu toții de karate. Și vom lua lecții de agresivitate, iar într-o bună zi, unul dintre noi, cel cu memoria mai vie și cu ursa mai puternică, ne va chema pe toți și ne vom urca în vapoane și ne vom duce acolo. La el. Și îi vom bate. După o vreme, urmașii lor și urmașii noștri se vor înfrunta, după aceea urmașii urmașilor noștri și uite că pînă la urmă am scris articolul despre structurile antropologice ale agresivității. Și n-am dat nici un citat, și nici n-am folosit un limbaj inaccesibil, la care poezii și prozatorii fac alergie. Și v-am mai convins, sper, pe voi, cei care citiți aceste rînduri, de un lucru clar: că trebuie să ne apucăm de karate. Pentru că ei vor veni oricum, fie că se numesc huni sau tătari, pecenegi sau cumeni, goji sau avari, slavi sau altele triburi care au lăsat urmași pe aceste meleaguri, că de aceea sînt printre noi alțișea oameni murdari, singuroși și urți mirositori. De fapt așa s-au inventat artele marțiale: pentru ca oamenii nelnarmați să-i poa.3 ırvinge pe năvălitorii de meserie, pe războinici nemiloși, pe ucigași din plăcere. Și-mi revin, la sfîrșitul articolului, că am totuși o nevoie să devin un bun karateist, pentru că am devenit atât de agresiv, încît am nevoie de un exercițiu de disciplinare a agresivității.

ACENTE

Andreea Pora

● Resemnarea agresivă

„Nu mai este nimic de făcut.” Capetele plecate. Umerii girboviți. Scrișnitul din dinți la cozi. Bancurile politice. Blestematul frigului din case. Vorbitorii în șoaptă despre „el”. Privirile resemnate. Doar doar s-o îndura Dumnezeu și de noi. Să moară odată. Să crape. Să se ducă pe pustii. Până una-alta, așteptarea. Are sau nu cancer? Parcă a vorbit mai răgușit ultima oară. Parcă avea pește galben pe față. Parcă îi tremurau mințile. Parcă. Prea mulți îi doreau moartea, ca să nu... Dar totul în tăcere și resemnare. În gând. Un gând ucigaș. De ce nu-l împușcă nimeni? Vreun canceros, unul care nu mai are mult de trăit. Să facă el treaba noastră. Să ia locul lui Dumnezeu. Un gând lung cât douăzeci de ani. Timp în care au murit mulți cancerosi, nebuni și nevinoși. Dar noi spunem: „Nu este nimic de făcut. E crucea noastră. Pedepsa. Calvarul”. Optimiștii erau repede demobilizați. „Securitatea. Militia. Partidul. Turnătorii. Muți, domne, prea mulți.”

Echipa de zgomote luca și ea. „Să stăm cuminiți că vin rușii.” De parcă pleaseră cu adevărat vreodată. „Să nu ieșim în stradă că ne împușcă.” De parcă așa nu tot muream încetul cu încetul. „Să nu vorbești la școală despre ceea ce auzi în casă.” De parcă nu era destulă minciună în jur. De parcă era loc și de mai mult rău.

Revoluția ar fi trebuit să fie o lecție. Despre cât de tare am greșit așteptând. Tăcând. Resemnându-ne. Despre faptul că a fost suficient să strigăm cu toții, să ne revoltăm cu toții, ca să câștigăm. Dacă am fi știut că „el” va pica la prima ieșire în stradă, n-am fi așteptat atât. Dacă am fi știut că „ei” nu sînt alți de puternici și de bine organizați cum păreau, am fi îndrăznit. Dacă am fi știut că agresivitatea noastră resemnată, gândurile noastre, răbdarea înfrîntă nu pot ucide, am fi făcut mai demult ce trebuia. Adică să ne ținem capul ridicat. Să-i privim în ochi. Să-i înjurăm cu voce tare. Și atunci poate n-ar fi fost nevoie de violență. Pentru că îndrăzneala și curajul reușesc de multe ori să împiedice violența. Care devine cu atât mai periculoasă cu cât tăcerea este mai adîncă și tensiunea acumulată mai mare.

Ar fi trebuit să învățăm din revoluție că întotdeauna „mai este ceva de făcut”, că nimic nu poate dura mai mult decît răbdarea oamenilor. Dar că răbdarea prelungită poate face ca binele să vină prea tîrziu. Revoluția nu a fost atât o limită a răbdării noastre, ci mai mult una a capacității de a acumula agresivitate.

Pentru că de răbdat, iată, putem răbda în continuare. De resemnat, putem încă să ne resemnăm. Avem chiar foarte proaspete după descătușarea din decembrie. Unii oameni spun ieratic: „Nu mai este nimic de făcut. N-avem cum să-i dăm jos. Au totul în mîna, sînt prea puternici”. Cum este posibilă o asemenea utărie? Și Ceaușescu era puternic. Și el avea totul în mîna. Și totuși a fost suficient ca o singură dată să fim uniți. Nu trebuie să uităm că Ceaușescu a fost doborât într-o singură zi!

Cine are acum interesul să ne bașce iarși în cap să ne trezească să fim cuminiți, „liniștiți”? Să ne convingă că Securitatea este din nou stăpînătorul, că jocurile sînt făcute de Yalta-Malta? De ce noi nu sîntem decît niște „outsideri”. De ce altele arbecole demobilizatoare? Chiar și în presa de opoziție? Cui servesc ele? Nu cumva numai puterii?

De ce să privim înapoi cu minie și în față cu

resemnare? De ce să purim iarși totul sub semnul supraviețuirii și nu al existenței adevărate? De ce să conțese mai mult burta, decât viitorul copiilor, care nu vor mai lerta o a doua greșală după cea dinții?

N-am învățat să ne folosim de drepturile pe care le-am cîștigat în decembrie. Dreptul de a nu ne mai lăsa manipulați, de a gândi cu capul nostru și nu cu cel al puterii. De a fi uniți și nu dezbrinați. Deci puternici. N-am înțeles că întrebările care nu primesc răspuns rămîn doar un mijloc de defulare. Și că nu mai trebuie să avem răbdare chiar cu toate lucrurile. Că răbdarea noastră, timpul și „fierul în suc propriu” sînt de fapt dușmanii. Că acestea au fost armele lor în ultima jumătate de secol. Că trebuie să reacționăm (nu prin violență) nu neapărat pentru a arăta că sîntem vii, ci pentru a ne demonstra nouă că nu ne-am oprit la prima pagină a lecției din decembrie.

Bancurile politice nu au reapărut. Poate doar sub formă de lozinci. În schimb au reapărut comentariile „epocii”. Azi parcă n-a mai zîmbit așa. Parcă pare speriat. Parcă am auzit că suferă de inimă. Parcă... Să însemne oare că reîncepem să așteptăm totul de la Dumnezeu și nimic de la noi? Că sîntem o națiune „ciclică” și că trebuie să strîngem mai înși multă ură, pentru a deveni periodic „oameni”?

Ar trebui să ne fie frică de liniște. În primul rînd de cea din noi. Ar trebui să nu mai rostim nici măcar în șoaptă: „Nu mai este nimic de făcut”. Pentru că noi putem face totul. Iar ei fără noi nu sînt nimic.

ACENTE

Bedros Horasangian

● Mafia mioritică

De unde provine agresivitatea și violența în câmpul și relațiile interumane? Este un dat biologic, o transgresare din străvechimea animală? O moștenire de care nu putem scăpa sau o consecință a vieții social-politice? Cine a fost primul om bătut? Cumva micul Ius de către Feolera Maria? Sau cine? Există poezie mai reie și altele mai bune? Unii mai războinici (bătăuși, ucigași) alții mai pașnici (cuminți, așezați). De unde provin toate aceste diferențe și asemănări? De-a lungul istoriei au fost masacrați milioane, zeci, sute de milioane. Cifrele, așa rezi și seci cum sînt ele, par incredibile. Mai ales pentru noi, acum, cînd furajii de patimile momentului nu mai reușim să deslușim, cu nuanțele de răgoare, binele de rău, sublimul de abjecție. Ar trebui să recapitulăm secole întregi de istorie. Fără o perspectivă mai largă (și mai „lungă” în timp) epocile noastre asupra evenimentelor de azi se pot împotmoli pe neașteptate. Cîți morți au însemnat invaziile mongole? Dar cele chinezești? Cîte victime au adus cuceririle romane? Dar luarea în stăpînire a celor două Americi? A Africii? Cîte vieți au fost ommale pentru impunerea unei civilizații în detrimentul altelor, a unei credințe, religii sau, nu de puține ori, a unui capriciu? Orgoliu, ambiții. Plus interesele de grup, statele, persoanele. Cu ce preț? A meritat? Întrebările se tot adună. Răspunsurile există: mii de cărți, biblioteci întregi ne stau la dispoziție. La ce bun? Se ucide, se chină, se torturează în continuare. Nu am învățat mare lucru din istoria trecută și prezentă a lumii. Războaiele, mai mult sau mai puțin mondiale, revolte, revoluții. Cu armate întregi și trăgători izolați, cu poliții secrete și plepturi goale. Spiritul s-a opus mereu forței, nu întotdeauna forța spiritului a învins spiritul forței. Ne ocmplîm prea mult: trăim azi și

acum, aici, în România, cu frică și teamă. Cu neliniști și apeime. Dacă nu suntem puși pe sfeceri și căpătuișii, dacă mai avem și alte năzuinți interioare decît burse în străinătate și chefuri prelunge în „bucuriile simple ale vieții” viața nu mai e chiar ușor de suportat. Complexitatea vieții cotidiene din România de azi este dominată de o violență agresivă, alimentată pe și prin diverse canale ce aduc disperarea omului de rînd la un punct critic. Cauzele sînt în general cunoscute, dar nu și detaliile proprii noastre istorii. Știm de multe ori mai bine și în amănunt ce s-a înîmplat pe alte meleaguri. Propagandisti reactivi în ultimele luni tot pomenesc de „marile victorii” ale lumii comuniste, că „s-au făcut și lucruri bune, lovarii”, în țara asta, s-a muncit. Etc. O demagogie subtilă (și nu prea!) răstălmăcind adevăruri mult mai la îndemînă. Oricîtă propagandă am îngurgitat pe nemestecate preț de multe decenii, datele brute (și brutale) schimbă rapid perspectiva emoțională: oricît de „reie” – sau „bune”, nu despre asta este vorba acum – au fost guvernările conservatoare, liberale sau național-țărăniște, ele, guvernările nu au adunat numărul uriaș de victime pe care, din nefericire, a ajuns să-i contabilizeze puterea comunistă a ultimelor decenii. Cifrele spun totul. Dar ce știm și ce nu știm cu exactitate? În U.R.S.S. cele trei rînduri de procese politice publice dintre 1934 și 1938, începuse cu cel al lui Zinoviev și Kamenov și terminat cu cel al „celor 21” al lui Buharin, Rîkov și Rakovskii au făcut numărate victime. În sfera cîmpenilor de stai și de partid ce deveneau din factori de răspundere ai unei societăți propriile lor victime, din treaptă în treaptă rîul s-a propagat. În ianuarie 1937 existau 5 milioane de deținuți în închisorile și lagărele de muncă sovietice. Între ianuarie 1937 și decembrie 1938 au fost operați 7 (sept!) milioane de areștați. Au fost executați sau au murit în închisori 3 milioane de oameni. Ce fel de fericire și bunăstare poate fi astfel cîdită? Gîndul nu se sperie? A fost posibil? A fost! La sfîrșitul lui 1938 existau între 5 (cinci) și 8 (opt) milioane de deținuți politici în U.R.S.S. Dar la noi, în România, care au fost proporțiile terorii instaurate cu concursul celor cu care ne tot „prietenim” și o tot ținem în pupăuți conjuncturale? Ce s-a înîmplat în România cu zeci de mii de oameni care au suferit, s-au chinat, ba chiar au și murit cînd nu au fost uciși în zeci de închisori, și lagăre de muncă? Putem uita așa repede, ca și cum nu s-a înîmplat nimic? Dar cu gîndul la micile gîinări la care se dedau cei mai activi dintre trăitorii momentului? Doar parvenismul, ambițiile sociale și politice să dea un sens existențelor noastre de azi? Un mare vinovat și un responsabil trebuie să existe pentru dezastrul cilpei de față. Pentru rușinea și mizeria pe care o îndurăm azi, adevărat, în proporții diferite. Cui îi pasă? Chiar ne pasă de ce a fost, de ce s-a înîmplat cu noi înșine? De ce va fi? O societate bolnavă încercă să-și găsească un nou flag. O umanitate erodată de vicii și boli, mai mult sau mai puțin contagioase, se străduiește să-și producă anticorpii necesari unei înălnătoiri pe termen lung. Milioane de oameni au zăcut decenii în șir în sanatoriile agro-industriale, în închisori conjugale sau ospicii ideologice. Iar acum caută o formă de supraviețuire. Cu ce preț? Cu ce șanse? Un esat al tuturor împotriva fiicărui a înlocuit vechea luptă de clasă. Care, în forme noi, nu întotdeauna bine mascate, continuă. Nepăsarea, indolența, egoismul, răutatea completează fișa medicală a bolnavului cu suntem. Cine a contribuit la atomizarea unei întregi societăți? Cine a reușit să facă din fiecare om un dușman al celorlalți și al lui însuși dincolo de lozincile și marșurile mobilizatoare? Cine ține cu dinții de propriile interese – de grup, de castă, strict personale – călcînd în picioare, fără nici un fel de scrupule, tot ce ține de om, de demnitatea lui, împropiind zilnic minciunilor și acuza, murdărilor și zvornirilor dintre cele mai nerușinate? Ieri ca și azi. Iată, la noi, în România. Cine are interesul ca oamenii să fie mulți, scoloși, să trăiască în mizerie și ignoranță ca să sărute orice mîna ce înînde un colț de pline și o felie de salam? Cine învîrăbește una împotriva celeilalte etnii diferite, aștă și înătigă crezuri religioase spre paguba fiicărui și a întregii societăți dar spre folosul lor? Cine își aprovizionează hambarele biologice pe seama intelectualității și studențimii dispuse să se pună în slujba unor idealuri înalte? Cine profită, secmînă discordie, încurajează dolărușoarea și ura, invidia, egoismul feroce, violența sub toate aspectele, cine susține corupția și spocula în toate straturile societății, învîrăbind categorii sociale, pervertind suflete și mînjînd caractere?

Răspunsul e unul singur: poliția politică. Fostă și astăzi de actuală, încă din păcate, SECURITATEA ROMÂNĂ. Cîdită pe model sovietic, maturizată pe valori autohtone, „originale”, este inamicul principal, dușmanul de moarte al democrației romîniște. Al oricărui schimbări în plan social, economic, cultural, moral, etc. Al mentalităților. Se tot face caz de profesionalism și patriotism. Dar logica simplă spune următoarele: În ABSOLUT toate compartimentele vieții sociale și politice, politica de

promovare a cadrelor a fost una de semn contrar. Criteriul profesional a fost ultimul. Nepotismul, slugărmicia, pregătirea politico-ideologică, nășirea și înscrierea, plus corupția, plus capriciile au stat la baza promovării celorlalți. Și atunci de ce să credem că la El a fost altfel? Politica a fost de tip tribal, la noi ca și în Irak, unde Saddam și-a pus în toate posturile cheie o fiotă întregă de frați, cumnați și tot așa. „Chestia” cu „competența” și „profesionalismul” este o gogoșă printre altele. Trebuie dezamorată. Din două una: dacă nu tot prin „șpioni” și „trădători” să-i vedem și noi. Să fie judecați public, iar dacă eu democrați „agenți” să știm și noi. Dacă nu au făcut decît să terorizeze poporul înseamnă că „țaișu” trebuie pedepelit. Au avut și au putere, fapt incontestabil, dar asta este altceva. Cei care s-au tot hrănit decenii în șir din sîngele celor uciși în închisorile comuniste (sau care au suferit în afara lor) cei care au profitat din plin de pe urma rîului celorlalți nu pot conoape că lumea s-a schimbat. Că viața, orice ar fi, merge înainte. Aopți slujitori ai tenebrilor țin cu dinții de puterea lor. Totul a fost în mîna lor, la discreția ei, a acestei oculte instituții. Toate numele de colonel și generali vehiculate cu evlavie de parcă ar fi niște mucenici ai neamului n-au fost decît niște trîntori și profitori ai unui sistem, dovedit azi, ineficient și inuman. Capitalismul odios nu e, se pare, reul pe pămînt, dar e mai puțin rău dintre toate cele. Pînă azi n-a fost construit nici un Canal Paris-Calaș sau Londra-Liverpool, așa, de dorul leii și cu deșinuiți politici. Poate comparația e deplasată, dar toți acești păduchi ce țin de puterea lor se simt amenințați și luptă pe toate căile. Au experiență în așa ceva, nu vor să se supună adevărului și dreptății, unei minime justiții.

De aceea împoșcă cu noroi și murdării. Există destul care le sunt îndatorări. Sau li au „la mîna” cu cine știe ce murdărie, șantaj, delatune. Avem dreptul să știm lîngă cine trăim azi. Suntem dezbrinați și asmuțiți unei împotriva celorlalți ca să le facem lor jocul. Muncitori și intelectuali. Tineri sau bătrîni, femei, pensionari, invalizi, nimeni nu e lăsat în pace, oricine poate fi folosit. Dușmănia interesnică, naționalismul șovin și xenofob abil întretinut ascunde și maschează carente ale grevei situații social-economice. Dovedă în plus că nu dragostea de țară – de care se face adta caz – îi animă, este atitudinea față de chestiunea basarabeană. Inacceptabilul tratat de „amicție” cu noi creștii de la Moscova a dat apă la moară forțelor reacționare din Basarabia. Batalioane întregi de securiști au devenit peste noapte foarte activi și prezenți peste tot. O simplă loșgăială retorică, ei au nevoie de protecția „nașului” celui bogat care, băinev și sărăcit, rămîne, totuși, o mare forță. Tocmai cînd românii de peste Prut aveau nevoie mai mare de sprijinul Bucureștilor – și ei întregii țării! – puterea oficială, cît și cea ocultă, cea adevărată, sîntimtori, se ține de potemkiniano propagandistică ca să distragă atenția opiniei publice. Un alt tip de violență. Perfidă. Nu mai puțin abjectă. Politica treburilor din afară se întrețese cu politica treburilor dinăuntru țării. Securitatea e la datorie, nimic nu se pierde, nimic nu se cîștigă, totul se conservă. Ca și mizeria, disperările, ura, intoleranțele de tot soiul, dușmănia între oameni. Trînd rău și uit oamenii devin neomeni. Astase și urmărește. Dacă acum cîteva secole erau șapte familii din Fanar care aveau drept de a-și revendica puterea în Țările Romîne acum această mare familie a Departamentului Securității Statului e cea care își vede amenințată puterea. Întregul cian s-a unit și e solidar în a-și apăra interesele. În detrimentul întregii societăți. Istoria și vînovățiile poliției politice romîniște nu provin doar din activitatea ultimilor ani, cînd, perfidă și abilă, s-a folosit de însuși cel pe care-l teroriza și exploata. Chiar sîntem o țară în care totul se uită? Torționari dovedii și călăii sîntiri pot trăi liniștiți printre noi fără nici un fel de remușcări? Chiar putem accepta ideea de a elcîtă un nou tip de societate fără a scoate din uz această mașinărie a violenței și crimei organizate, a rîului pe termen lung ce se numește SECURITATE? Chiar sîntem o lume de stupid people ca să ne amăgim cu gîndul că adevărul și dreptatea au devenit cuvinte abstracte? Pînă nu va fi anihilată chiar și ideea existenței acestei înălțuți, un soi de cancer și realitate urtă a societății noastre, nu vom putea trăi „pradă propriilor adevăruri”. Justificările, explicațiile, comunicatele nu mai folosesc la nimic. Vălu trebuie ridicat. Pur și simplu zidul tăcerii trebuie spart iar cuvinte precum supraveghere și convorbiri interceptate, tumătorie, delatune sau notă informală să apară în becutul. Pur și simplu. Vom înțelega, poate, într-o bună zi, agresiunea la care am fost supuși cilpa de dip. Luni, ani în șir. Terorarea în care am trăit izolată. Călăi și victime. Ingeri și demoni. Una din aceste (re)surse ale violențelor noastre de tot felul de aici provine. SECURITATEA nu trebuie să fie nici cu noi, nici împotriva noastră. Ea nu trebuie să existe. Cei puțin în această formă și cu actualele atribuții și atribuții. Apărarea intereselor țării nu poate fi lăsată pe mîna unor torționari și delatori. E suficient. În cilpa de față e chiar necesar.

APLAUZE FURTUNOASE

I-am văzut cu ochii mei. Aplaudau într-adevăr. Precumpăneau femeile. Băteau din palme întinerite. Ridicau brațele fluturând peste cap sacoșe goale și flori. Final de film sovietic cu mame și neveste care întâmpină la gară pe erol.

Acum un an, aplauzele lor mi s-au părut un lucru hidos. Exageram poate. O sumedenie de oameni, care văzuseră ce văzuseră și eu, nu păreau să fie frapați de enormitatea situației, niște nebane, ziceau, le lei prea în serios. Dar nu erau nebane, deși o oarecare surescitare ne atârnă pe toți, și nu era nici un simplu meci în care unii înneau cu minerii și alții cu golarii. Am asistat la descătușarea unei imense tensiuni acumulate în șase luni de „libertate”, la sfârșitul apoteotic al unui război, războiul cu Piața. Deși obținută prin intermediari, pentru mulți a fost o victorie personală. Minerii au restituit femeilor liniștea lor.

Scot din discuție pe cei care au ajutat pe mineri cu puterile lor, fie cu o informație utilă, uite-l și pe ăsta, fie cu un picior îndreptat spre victimă, pe la spate. Mai mult decât alt, scot din discuție și pe cei care nu s-au bucurat sincer. În ultimii zece ani, să aplauzi în România a echivalat cu să minți: „CEAUȘESCU – P.C.R., URA, URA (aplauze furtunoase)”. Putem să admitem, deci, că mulți, aplaudind măciucile, au vrut să spună, noi simțim cu voi, bateți-l pe el. Propun, în schimb, să rie gândim la toți cei care au aplaudat în gând, pentru că nu au avut ocazia să o facă efectiv sau pur și simplu le-a fost frică de consecințe. Și, ar mai fi de adăugat, că în Piața aplauzele nu au exprimat entuziasm. Pentru entuziasm oamenii aveau chei, torțe și gură. În Piața, aplauzele au funcționat cu rol exorcizant, pentru demascarea și îndepărtarea instigatorilor.

Întrebarea care se pune acum este dacă poți, sau nu, să socotești vinovat pe un om care se bucură de durerea altuia? De fapt, nu de orice durere, ci de una pe care i-o provoacă alt om?

Este îngrozitor când ajungi să formulezi o astfel de întrebare. Simplu faptul că întrebile scoate din context creștin și civilizat. Dacă ești creștin încerci să ierți, să acorzi dușmanului tău milă. Dar nu este deloc simplu să fi creștin. Pentru cei mai mulți

dintre cei care au aplaudat credința creștină se concentrează în câteva feluri de mincare: de Crăciun faci sarmale cu carne de porc și frămînți cozonaci iar de Paști vopsești ouă, frigi-miei și frămînți cozonaci din nou. Botezați și cununați pe ascuns sau printre picături, în cadrul unui spectacol care urmărește bani sau prestigiu, nespovediți, nelimpărtașiți, necatehizați, adică lipsiți de acele explicații minimale care te fac să știi că ești creștin și nu mahomedan... de unde să fie creștin? Poate prin slujbele de la televizor, din actualul Festival Cântarea Ortodoxiei. Civilizați, atunci. Și civilizați de unde să fie când de alții zeci de ani își petrec viața la cozi, pe scările autobuzelor, în fața ghișeeilor, în case prea calde sau prea reci, prea întunecate și prea fără apă? Civilizația este arta pe care o generează iubirea și respectul pentru oraș, or, Bucureștiul este un oraș pe care mai poți să-l iubești? Mai cu seamă când, pentru a veni aici, mulți dintre cei care au aplaudat și-au lăsat vaca, grădina, o întregă lume și au primit în schimb lor o fărîmă de confort, un bacșiș. Dar au mai primit ceva, ceva de care uităm, orașul lui Ceaușescu, orașul comunist le-a dat liniște. Între parantezele existenței lor chinute – muncă, muncă, muncă, foame, sărăcie, micro-

foame, frustrare – era totuși o foarte mare liniște. În fond, liniștea pe care am avut-o în timpul lui Ceaușescu și de 45 de ani încoace, n-am avut-o niciodată și sper să n-o mai avem.

Dintr-o dată, această liniște începe să fie amenințată. La urma urmei, chiar decembrie a fost un moment violent. Pe urmă, o categorie de oameni vede cum în oraș pătrunde dolarul care pe ei îl ocologite, aude că unii sînt plătiți în blugi și whisky din care și el și-ar dori și n-au, află că drogurile au început să facă victime, că dezmățul se instalează în stradă, mai ales dacă ești mamă, poți să nu te îngrijorezi? Când auzi ce se strigă pe stradă, tu care faci de ani de zile exerciții de tăcere și spui celui care strigă la coadă, încețează, supărăm vânzătoarea, vrei să închidă prăvălia și să nu ne mai dea? Și acum nebulii ăștia care strigă... strigă și nu mai știu ce vor, pentru că, uite, în prăvălii au băgat de toate, poți să te uși cit vrei la televizor, am primit încă o zi pentru spălat și călcat: golarii ăștia pentru ce nu încetează să hulească, o să strice totul, să muncească, li s-a urf de muncii! Piața a concentrat tot ce era mai potrivit idealului lor, Piața vinzătorilor, Piața drogaților, Piața bisnițarilor, Piața curvelor, Piața bețivilor, Piața lui Rațiu. Pe urmă, erau situații speciale, de pildă, îmi povestea cineva despre o femeie trecută de cincizeci de ani, cu priviri rătăcite, care venea regulat la corturi și insulta cu o vulgaritate extraordinară pe fetele care, zicea, atrag băieții nevinovați în noroi. Acolo la corturi

era și un băiat al ei, ultimul, pentru că primul îl murise la revoluție și acum încerca să-l aducă pe cel viu înapoi. Poți să judeci?

A trecut un an. Nu judec, nu urăsc, nu disprețuiesc. Femeile care au bătut din palme s-au înscris pentru mine în peisaj. Bănulesc care au fost când le întâlnesc pe stradă, în autobuze, prin prăvălii. Acaparate de alte cozi și de alte necazuri, poate că nici nu mai știu că au aplaudat. Nu voi avea niciodată tăria să întreb pe unul dintre cei bătuți, cum se vedeau de la ei femeile care loveau din palme. Sper că cel mai puțin nici nu le-au văzut. Ar avea mai puține de lertat.

Nu judec, nu urăsc, nu disprețuiesc, dar continui să mă gândesc și să caut explicații. Știu că prin 1800 și ceva, bucureștenii se buluceau încă la locul de osîndă ca să vadă pedeapsa pe care o tădea Vodă ticăloșilor săi. Văd perfect imaginea țigoveților care se mobilizau fie și pentru o amărîtă de „dare în lîrg”, unde vinovatul, cu vinovăția de gît, era ținut pe străzi și scuipat și bătut. Văd pe oamenii care rîd, scuipă și injură pe osîndit dar care, cel puțin, nu bat din palme. Pentru că, acum îmi dau seama, ceea ce a făcut să-mi pară insuportabile aplauzele de atunci, a fost contradicția dintre fond și expresie. Cum a fost cu puțință ca o reacție abisală care face pe om să treacă peste bun simț, milă creștinească, simț civic, să se exprime într-un gest alît de cultural și exterior?

Nu știu cînd s-a aplaudat în România pentru prima dată. Bănulesc că țirziu. Am împrumutat gestul din Europa în cine știe ce moment în care ni se părea că ne europeanizăm, fără să înțelegem că, indiferent ce am face, simțim în Europa. Să se obișnuască și ea cu ideea, simțim o postază a ei.

IRINA NICOLAU

Viața societății noastre stă, de la descătușarea din decembrie, sub semnul unei permanente și aparent nejustificate agresivități. Fiecare o deplînge, fără îndoială mai mult sau mai puțin formal, toți se consideră nevinovați, fără îndoială mai mult sau mai puțin justificat, dar încearcă să gîndească și să înțeleagă. Cuvintele cu care Themistocle l-a oprit pe spartanul Eurybiade: „Lovește, dar ascultă” răsună în deșert fiind preferată lovirea fără aculare și permanentizarea agresivității. A agresivității de toate felurile (și sînt multe și variate) – activă: verbală, scrisă, fizică, calomnie, minciună, bită – sau pasivă: obstrucționarea prin neatenție, uitare, inacțiune, blocarea oricărui progres pentru menținerea stării existente. Tot ce trebuie este să fie multă, cît mai multă, și din toate părțile. De ce? Mereu și din nou:

DE CE? Există oare o posibilă explicație mai profundă și mai aproape de adevăr decît cele facile și aparente?

Este evident că ar fi de preferat ascultarea fără lovire sau că așa ar fi înțelept. Dar înțelepții sînt rari. Se pare că cei mai mulți preferă să nu asculte, să nu discute și consideră lovirea, nu numai cea fizică, argumentul suprem. De ce? Desigur unii și cei mai mulți de frică pentru propria și deci prețioasă lor piele. Alții însă, deoarece se consideră deținătorii adevărului absolut. Specie periculoasă deoarece din ea se recoltează fanaticii. Dacă ei, agresivii, sînt cei mai mulți, acesta ar fi un preț al democrației? Greu de crezut.

Este această permanență agresivitate un blestem al nostru sau este consecința aproape logică a unei stări de fapt?

LOVEȘTE, DAR ASCULTĂ

Psihologii și psihiatrili consideră agresivitatea printre instinctele umane și animale fundamentale. Ca să cităm numai două nume și concepții: Freud recunoștea în final două porniri de bază: sexualitatea și agresivitatea, în timp ce Lorenz considera cinci direcții comportamentale fundamentale: sexualitatea, foamea, frica, agresivitatea și instinctul de grup (social).

Agresivitatea în sens strict și limitat înseamnă un comportament văditător la adresa altor persoane sau obiecte. Acest comportament poate să apară și a fost considerat mult timp urmarea necesară și inevitabilă a frustrării, a nesatisfacției unor necesități sau dorințe. Această întreprindere este falsă. Agresivitatea poate fi de imitație exemplul fiind al copiilor care imită acțiunile ale adulților sau personajelor de televiziune. Se pot ușor găsi exemple și printre adulți! Ea poate fi și urmarea unei condiționări ca de pildă a dresurii cinilor pentru atac. Se pot găsi prea ușor exemple și la oamenii!

Deci în practică se pot întîlni agresivitate de imitație, dovadă de infantilism, agresivitate de educație, dovadă de condiționare agresivă nemotivată din punct de vedere al agresorului, și agresivitate de frustrare, reacție comună a omului și animalelor, justificată biologic. În lumea animală sau în cea umană primi-

tivă acest ultim comportament poate servi la rezolvarea frustrării care l-a generat, cu condiția ca aceasta (frustrarea) să fie urmarea acțiunii altui individ. Într-adevăr, ce poate să fie mai eficient în îndepărtarea unui adversar pentru atingerea unui scop real (sau simbolic) decît să-l lovești, să-l muști, într-un cuvînt să-l agrezezi? Chiar și în aceste condiții însă, dacă frustrarea este urmarea unor acțiuni proprii, atunci atitudinea agresivă este inutilă și potențial periculoasă. Este inutil să ataci pe alții pentru greșelile proprii și poate să-ți atragă un răspuns cu aceeași monedă. Într-o lume puțin mai civilizată agresivitatea mai probabil nu poate rezolva frustrarea, ci numai genera o altă agresivitate care să justifice cuvintele Mîntuitorului: „Cine scoate sabia de subie va pieri.” Într-o lume foarte civilizată agresivitatea

comună, evident, nu mai poate rezolva nimic.

Civilizarea – ieșirea din marasm – impun mătura, adică depășirea agresivității infantile, de condiționare, adică depășirea prin inteligență a unor reflexe și capacitatea de a recunoaște și rezolva real frustrarea, chiar dacă reprezintă urmarea unei acumulări de 45 de ani.

Pentru a-mi manifesta propria agresivitate trebuie să mărturisesc că nu cred că învățătura creștină de a întoarce și celălalt obraz poate fi aplicată, ci că ascultarea reciprocă este soluția. La fel, lertarea este bună dacă cuprinde și îndreptarea păcătosului, uitarea sau ignorarea fiind fie inutile, fie semne de prostie.

Dr. ION BRUCKNER

Cît de accesibilă este moartea la români

● O populație fără rezistență la frustrare

Prin anul 1989, în plină depresivitate ceaușistă, cum s-ar zice, niște prieteni de-al mei, medici psihiatri, s-au apucat să elaboreze o lucrare despre starea de bine a populației. Aveau chiar un test foarte drăgălaș, tradus din franceză, din care oricine putea să afle cît îi era de bine sau de rău. O vreme ne-am distrat grozav cu testul respectiv, care cum intra în laboratorul de psihologie ne și repezeam cu testul la el, mai ales că nici unuia nu i se citea prea mult bine pe figură. În scurt timp puteam aduce probe cu totul științifice despre cel mai banal adevăr din România la acea oră: nimănui nu-i era bine.

În afară de faptul că nu le puteam bineînțeles publica, rezultatele testelor erau absurde și din alt punct de vedere. Oricît adaptasem noi testele francezilor, standardul rămînea mult prea ridicat.

Mi-amintesc, de exemplu, că din acele teste rezulta că trebuia să ai un anumit număr de prieteni, de satisfacții profesionale și sexuale pe săptămînă, ba chiar îți era necesar și un câțel sau o pisicuță, acolo, ca să te simți în întregime în largul tău. Probabil că asta le lipsea francezilor mai des. Bolnavilor noștri, pe de altă parte, le lipseau banii – majoritatea luau 50% din salariu, hrana cea de toate zilele și – cel puțin femeilor – orice fel de satisfacție. Îi mai aveau în plus pe cap și pe Ceaușescu – singurul lucru care s-a rezolvat între timp.

Pe scurt, era vorba de o populație frustrată. Și frustrarea este principala sursă a agresivității, cel puțin așa scrie în cărți. Tot în cărți scria despre ceva care se cheamă rezistență la frustrare, și pe care o calculam prin diverse teste. Nu era greu de calculat, dar ideea este că majoritatea nu o aveau. Rezistența asta la frustrare era ceva așa, foarte creștin, adică erai capabil să leri pe unul care te năpăstuiască. Prea mult creștinism nu rămăsese în noi, pot să vă spun, iar puștii care aveau o natură fertătoare pierduseră de mult orice urmă de credință sau cel puțin nu o recunoșteau.

Nu a fost deci o surpriză foarte mare pentru mine cînd am consultat anuarul Organizației Mondiale a Sănătății pe anul 1989. În România s-au comis în anul cu pricina 895 de omucideri – fără a socoti cei 1033 de morți în revoluția din decembrie. 895 de români au luat viața altor

895 de români, asta presupunînd că nu au fost mai mulți complici, care ar crește și mai mult cifra. Ca să vă faceți o idee, am să vă mai spun că în Iugoslavia, țara cu populația cea mai ase-

mănătoare, s-au comis doar 288 de crime, în vreme ce în RFG, Franța și Anglia, țări cu populație de vreo trei ori mai mare, numărul de crime a fost sub 400. Pe deasupra acestea din urmă mai sînt și țări unde se pot găsi arme de foc. Cum în România nu se prea găseau din acestea, rămîne că 895 de victime au fost sugrumate, aruncate de la etaj sau pur și simplu li s-a dat în cap cu sapa. 366 din aceste crime s-au comis în mediul urban, iar 509 în mediul rural.

Comisia națională de statistică nu are cifrele pentru 1990, primul an de libertate. Vor termina de socotit morții de-abia peste vreo două săptămîni, și să revin atunci, așa mi-au spus. Am să revin cu siguranță, deși anul 1990 nu ne poate aduce surprize prea mari. Este anul Tîrgu Mureșului și anul minerilor. După aceste cifre, evenimentele cu pricina nu mi s-au părut nici pe jumătate atît de surprinzătoare ca mai înainte. Interesant mi se pare faptul că la vremea respectivă noi ne exprimam prin ziare disperarea că populația română nu știe diferența dintre liberalism și social-democrație și ca atare votează aiurea. Asta mi-a amintit cum socoteam noi starea de bine în timpul lui Ceaușescu, ceea ce era probabil tot cam pe acolo.

Tot în 1990, după încheierea acelei descărcări de violență care a fost revoluția română, au mai murit în cadru relativ organizat colonelul de poliție Moraru, generalii Nuță și Mihalea și generalul Popa, președintele tribunalului care l-a condamnat pe Ceaușescu. În 1991 a mai murit și generalul Macri. În celelalte țări est-europene nu au reușit să moară dintre inculpații nici măcar cei bolnavi de moarte ca Honecker sau cei ajunși în stadiul ultimei bătrîneți, ca Jivkov. De unde se vede că moartea la români este grozav de accesibilă. Nu mai comentez faptul că aceste morți nu au impresionat cine știe ce opinia publică largă din România.

● Este viața valoarea supremă în orice ocazie?

Tot în anul 1989 s-au sinucis 2.529 de români. Cu sinuciderea este invers decît cu crima, în sensul că o țară are cu atît mai multe sinucideri cu cît este mai civilizată. Deși Comisia Națională de statistică nu a terminat de numărat nici sinucigașii pe 1990, surse din mediul psihiatric afirmă că a fost un an bogat în tentative de sinucidere, și chiar în sinucideri reușite. Ne-o fi crescut poate gradul de civilizație, că starea de bine nu cred să se fi modificat prea mult? Oricum, 2.529 nu este cine știe ce, în același an în Ungaria s-au sinucis 3.132 de maghiari, și ei au o populație de doar 10,5 milioane, jumătate cît noi. Au comis însă doar 172 de crime, cam o cincime din ale noastre, sau dacă judecăm proporțional cu populația, mai puțin de jumătate. Îmi pare rău pentru Vatra Românească, dar asta-i situația.

Starobinski scria că sinucigașii sînt de două feluri: tipul

lucio, sau Caron, și tipul melancolic, sau Ofelia. Pe cel din primul tip, eu personal l-aș lăsa în pace – am cunoscut un om foarte serios care voia să moară și pe care noi îl tot salvam, chiar și atunci cînd s-a aruncat în fața unei locomotive mecanicul a reușit să oprească. Avea un ghinion fantastic. Dar gîndirea medicală convențională spune că viața este valoarea supremă în toate ocaziile, astfel că el era considerat un nebun, iar eu un amator. Probabil că așa și stăteau lucrurile.

Tot în 1989 un sinucigaș mi-a sărit pe mașină. Asta a fost chiar culmea, ieșeam de pe strada mea, rufînd foarte încet, și el a sărit gardul spitalului de urgență și mi s-a aruncat în fața mașinii. Era în cămașă, plin de sânge, mi-am dat seama imediat că fusese adus de la noi la el, reușise probabil să scape de supraveghere în spital și să-și taie venele. Am frînat ușor, nu l-am lovit deloc, doi băieți cu aer de liceeni au sărit gardul după el, am aflat după aceea că nu l-au mai ajuns, a reușit să se spînzure de o streășină, în cea mai incomodă poziție cu putință, în curtea unui vecin de-al meu. La raportul de gardă s-a discutat despre aspectul tipic al acestei sinucideri melancolice, chiar dintr-o poziție total neadevătată sinuciderea reușise, atît de puternică fusese voința lui de a muri. Vreo două luni am dat cazul de exemplu la studenți.

Aceștia erau sinucigașii de care nu-mi părea prea rău. Noi îi chinuam obligîndu-i să trăiască. Nenorocirea era cu puștii de liceu – era o adevărată epidemie de tentative în vremea aceea, doi-trei dintr-o clasă, uneori, și anul acesta am auzit că tot cam așa se prezintă situația. Povestea lor era cel mai adesea asemănătoare – căzuseră la treaptă la un liceu bun, ajunseseră la unul industrial, nu aveau ce comunica cu colegii, cu părinții nici atît, nu aveau nici o speranță. De obicei chemam părinții și ne milogeam de ei să comunice cu propriii lor copii – fără prea mari rezultate însă. Erau oameni simpli cărora nu le ajungeau nici banii, nici timpul să umble după mîncare. Povestea cu pricina o considerau un moft și prima lor reacție era cea mai adesea aceea de a le trage o mamă de bătaie. Dar chiar cei care înțelegeau situația nu puteau face mare lucru. Nu m-am mirat deloc cînd am auzit că s-au aruncat în fața tancurilor – ce puțin instinct de conservare le mai rămăsese copiilor ăstora, nici nu este de mirare.

Da, de ei îmi părea rău. Ne părea rău în general de aceia care nu ar mai fi încercat o dată dacă-i salvai. Îmi aduc aminte de-o puștoaică de-a douăsprezecea – tare frumoasă fată – care luase vreo zece diazepamă să testeze dacă prietenul ei ar plînge după ea. Cu zece diazepamă nu avea ea cum să moară, dar gîndul că ar fi putut muri din prostie, la șaptesprezece ani, mă infuriase atît de tare că am lăsat-o un week-end întreg sus la acui, la „fără cianță”, cum spuneam noi, pentru că ușile, din rațiuni de securitate, nu aveau cianță. Fiecare medic venea cu cianța lui în buzunar și-și deschidea ușa. La fel stau lucrurile și astăzi.

La vremea aceea scriam multisor despre sinucidere, și nu doar lucrări științifice. Amendasem clasificarea lui Starobinski, și adăugasem tipul Virgiliu, îi ziceam eu, după Virgiliu al lui Broch, cel care visează să se sinucidă mînat de nostalgia unității. Mi-am amintit de asta cu puțin timp în urmă, făcînd o bibliografie pe tema sinuciderii la biblioteca Congresului. Am făcut asta cu totul și cu totul mecanic, dintr-un sentiment al datoriei față de lucrul început, pentru că totul mi se pare literatură curată acum. Poate că o să mai vină vremea cînd o să putem face literatură fără să ne simțim așa penibil, dar eu mă cam îndoiesc.

ALINA MUNGIU

În ce privește delincvența, S.U.A. au un avans considerabil față de Europa Occidentală. Dacă e să ne referim doar la omucideri și viol, americanii îi depășesc, în ce privește criminalitatea, de 4-5 ori pe vest-europeni, iar numărul violurilor este, în medie, de 7 ori mai mare. Ieri, acest tip de date ofereau propagandei comuniste șansa de a da nota caracteristică sistemului capitalist. Contrapondera la aceste „zguduitoare realități ale societății de consum” erau rezultatele colectivelor de muncă, ce nu mai pridideau să ridice productivitatea muncii în pauza dintre o ediție a „Daciadei” și una a Festivalului Național „Cîntarea României”. Poporul, „constructor conștient al socialismului și comunismului”, părea o echipă de olte bîrsane, defoc năzdrăvane, în mijlocul căreia pica din cer cîte o musculiță zăpăcită pe care vigilența trudnică a colectivității o strivea public în paginile revistei „Pentru Patrie”.

Cît de consistentă a fost instrucția în spiritul înaltei valorii ale umanismului socialist este azi destul de limpede. Ritmul în care numărul

infracțiunilor – inclusiv al celor însoțite de acte de violență – s-a triplat, în mai puțin de un an de la revoluția din decembrie, o poate dovedi cu prisosință. Unii sociologi americani susțin că supremația nefastă pe care o deține țara lor în ce privește dinamica fenomenului infracțional s-ar datora violenței

bult, pentru o treabă prin vecini, să-și lase musafirul sigur. Drama nu întîrzie prea mult. Petre Viorel o violează pe Mihaela. Fapta e cutremurătoare. Ingrozitor e însă faptul că Mihaela avea doar... 4 luni. Infracțiunea e prins în mai puțin de 24 de ore. E recidivist, are 32 de ani, mai fusese condamnat de două ori

copiilor. O atare insistență nu e semn al unei perversități colective născută dintr-o curiozitate frizînd patologicul și nici nevoia cutărui director de ziar de a-și vinde mai spornic publicația, ci e maniera cea mai directă de a împune niște măsuri de prevenire și, nu în ultimul rînd, de a consolida autoritatea și incre-

infracțional – în toată complexitatea – mai ales în condițiile în care cotele sale devin de-a dreptul neliniștitoare – ar putea avea ca rezultat o reacție similară din partea opiniei publice. Am înțeles mai bine că legislația e învechită, că Poliția nu e nici suficient dotată și nici îndeajuns de pregătită profesional pentru a stăvilii ascensiunea delincvenței. Numai într-o singură lună a acestui an au fost confiscate 111 arme de foc, 22,6 kg. de explozivi și aproape 20 kg. de droguri. Consumul de alcool, lipsa de venituri, familiile dezorganizate sînt doar cîteva dintre cauzele escaladării fenomenului infracțional; spectrul șomajului sau starea jalnică a școlilor speciale de muncă și reeducare determină ponderea importantă pe care tineretului o are în evantaiul bogat al nelegiurii. Asupra unor date concrete legate de dinamica fenomenului infracțional, precum și asupra unor cazuri concrete vom reveni.

HORIA CRISTEANU

Platoșa de rezistență

ce a străbătut întreaga lor istorie – de la cucerirea continentului la războiul civil, de la acțiunile Ku-Klux-Klan-ului la crimele Mafiei sau la războiul aproape permanent al traficantilor de droguri pentru piață. Nu cred că se poate susține că noi, românii, am avea o memorie colectivă ferită de violență, dacă e să ne gîndim doar la sutele de mii de victime ale închisorilor comuniste sau la sîngerosul măcel din decembrie.

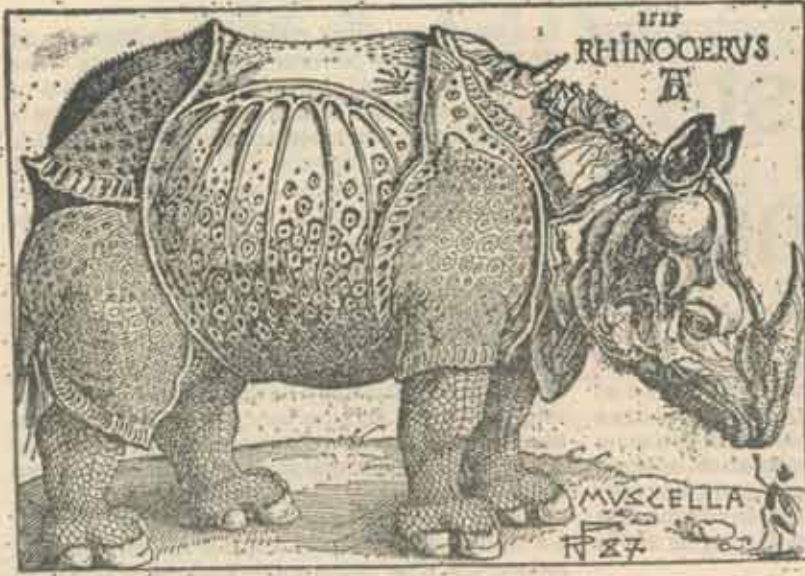
Nicolae Veta are o fetiță. Se numește Mihaela. La 4 februarie, Petre Viorel le face o vizită. La un moment dat, mama a tre-

pentru viol. Pe una din victime – o fetiță de 10 ani – a aruncat-o în cocina de porci sperînd că porcii vor devora copilul, că vor șterge urmele.

În altă parte, un caz de o asemenea gravitate ar fi ocupat mult timp poziții de frunte în mass-media, dezlîntînd analize și dezbateri pe teme dintre cele mai diverse, începînd cu eficiența acțiunilor Poliției, neocolind personalitatea făptașului – detaliind mediul și familia din care provine, părerea cîtorva psihiatri etc. – sau actualizînd datele ansamblului fenomenului escaladării violenței asupra

deria în Poliție.

La noi, cazul a trecut aproape neobservat, cu toate că și-a găsit locul în rubricile de fapt divers ale cîtorva, puține, publicații. Platoșa de rezistență la nenorocirea apropielului, la a cărei grosime și temeinică alcătuire au lucrat anii de teroare, suportată mai mult sau mai puțin decent, e încă funcțională. Ingresul pentru orfanii sau handicapații a sporit considerabil în momentul în care mediile de informare s-au concentrat, obsesiv aproape, asupra acestui subiect. Concentrarea asupra fenomenului

PARADIGMA AG

• „Să-ți explic eu chestia aia cu legionarii” • Spre ce împinge poziția politică, în absența unei reflecții critice și a replicii sociale adecvate se turile există interdicția uciderii semenului • Cel mai important semnal parat, îl mîncăm nepreparat!

ESTE OMUL FIINȚA CEA

Dacă apelăm la istoria omului, inclusiv la cea mai recentă, pentru a răspunde la întrebarea din titlu, atunci va trebui să recunoaștem că apartenența speciei celei mai combative din întreaga lume vie. Dar faptul că mai neplăcut și îngrijorător pe care-l aflăm privind în oglinda istoriei este că agresivitatea omului îmbracă foarte des forma distructivității: violența, războiul, războiul, crima, războaiele.

Dar oare nu sînt toate aceste comportamente o prelungire a războiului tuturor împotriva tuturor care domnește în natură? Oricum ar părea de surprinzător, biologia comportamentului (etologia), care în ultimele decenii a progresat considerabil, a demonstrat că ideea unui război al tuturor împotriva tuturor nu este decât o viziune antropomorfizantă asupra naturii. Studiul îndelungat nu permite o distincție esențială în câmpul comportamentelor agresive — cea dintre agresivitatea interspecifică și agresivitatea intraspecifică — distincție care elimină posibilitatea unui conflict permanent, generalizat și nediscriminatoriu între speciile și indivizii lumii vii.

Cel neînțeles va fi contrariat să afle că lupta dintre exemplarele unei specii (agresivitatea intraspecifică) este cu totul diferită de lupta aceluiași individ cu indivizii din specii diferite (agresivitatea interspecifică). Mai mult, că cele două comportamente sînt comandate de zone diferite ale creierului. Documente filmice au arătat că leul, de pildă, are în momentul saltului care precede doborîrea prăzii o cu totul altă expresie decât cea care însoțește lupta cu un congener. Mișcările, urechile lăsate pe spate și alte manifestări specifice ultimei situații lipsesc în primul caz. De asemenea, agresivitatea interspecifică nu duce în lumea animală la distrugerea speciilor prădă, doar omul reușind performanța unică de a elimina din biosferă mai multe specii.

Cercetarea agresivității animale l-a condus pe Konrad Lorenz la o revalorizare spectaculară a agresivității:

în cartea celebră Așa-numitul rău (1963) întemeietorul etologiei afirmă că agresivitatea nu este, în lumea extraterestră, răul înșiși; ea este un instinct ca toate instinctele care nu urmăresc distrugerea vieții, ci conservarea speciilor și promovarea vieții. Dar este oare întotdeauna cu puțință ca agresivitatea, altă de noivă la om, să asigure supraviețuirea speciilor animale?

Respingerea reciprocă a exemplarelor aceleiași specii, care evită epuizarea resurselor de hrană ale unui biotop, reprezintă în concepția etologiei contribuția cea mai importantă adusă de agresivitatea intraspecifică la conservarea speciilor. În al doilea rînd, lupta dintre congeneri asigură selecționarea pentru reproducere a exemplarelor cu cel mai bun program genetic, apte să asigure proleptarea geniturii. Legătura dintre rivalitatea masculilor și perpetuarea speciei este evidentă mai ales la speciile care nu au probleme teritoriale; la haini, antilope, care trăiesc în grupuri mari, deși hrana este abundentă, masculii se luptă violent. În al treilea rînd, agresivitatea intraspecifică contribuie, în cazul animalelor sociale, la stabilirea unei ierarhii și prin aceasta la micșorarea numărului conflictelor. Prin luptă se ajunge la economisirea luptei! Căci într-o ierarhie fiecare își respectă locul — cel mai slab se va retrage fără luptă din fața celui puternic.

Tabloul agresivității animale schițat mai sus ar părea idilic și nerealist dacă nu am adăuga că agresivitatea intraspecifică este menținută în limite constructive de un sistem de inhibiții înăscute ale agresivității și semnale (excitanți-cheie) care le declanșează. În lupta dintre doi lupi intervine uneori un moment incredibil: animalul inferior oferă adversarului prin întoarcerea capului, partea cea mai vulnerabilă a gîtului, unde o mușcătură ar provoca cu siguranță moartea. Și totuși mușcătura fatală nu este aplicată. Forța nevăzută care-l împiedică pe ferocul prădător să-și ucidă congenerul este o inhibiție comandată ge-

netic, activată de gestul în aparență sinucigaș al învinșului său. Altele, în aceeași specie, lupta la o altă întorsătură, tot atât de surprinzătoare; animalul mai slab se culcă la pămînt cu burta în sus și urină puțin. Adversarul, în loc de a profita de situație, se comportă ca un părinte grijăluț, care-și curăță puil. El a fost „remotivat” de semnalul primit. Toate aceste comportamente și multe altele cu aceeași funcție alcătuiesc ceea ce etologia numește „comportamente de liniștire”.

Dacă în lumea animală nu există un război al tuturor împotriva tuturor, dacă luptele interspecifiche se sfîrșesc arareori prin vătămarea gravă sau moartea combatanților, atunci omul trebuie să fie o excepție de la regulile evoluției. Căci la el agresivitatea și distructivitatea par a fi consubstanțiale, în egală măsură determinate genetic.

Însă etologii care se ocupă de cercetarea omului, printre care și I. Eibl-Eibesfeldt, elev al lui Lorenz și întemeietor al etologiei umane, consideră că, în pofida aparențelor, omul nu face excepție de la regulile evoluției. Și la om agresivitatea este un instinct ca toate instinctele, avînd în mod original un scop constructiv. Așa cum nu există, contrar afirmației unor cercetători superficiali, populații arhaice pacifice de la natură, ci doar populații care își controlează foarte bine agresivitatea, tot astfel la toți oamenii, indiferent de rasă și cultură cărora îi aparțin, au putut fi identificate comportamentele de liniștire specifice umane.

În toate culturile există interdicția uciderii semenului. Chiar la vînătorii de cîmpete, de pildă, funcționează o reglementare: rivalul poate fi ucis doar din spate. Dacă l-a fost văzută figura și totuși a fost ucis se consideră că s-a săvîșit o crimă. De asemenea, un papuaș care a mîncat cu un alt om la masă nu mai are voie să-l ucidă. Pentru a documenta existența împotrivrării biologice la crimă, etologii citează un obicei, în vigoare pînă în

secolul XIX: una din cele douăsprezece puști ale membrilor plutonului de execuție era încălcată cu cartușe oarbe. Întrucît nu se știa cui l-a revenit arma inofensivă, fiecare își putea liniști conștiința cu gîndul că nu el a fost ucigașul.

Semnalele declanșatoare, specifice umane ale acestor inhibiții înăscute sînt în primul rînd plînsul și văitatul. Ca și la alte animale sociale, liniștirea agresivității prin micșorarea proporțiilor corpului este prezentă și la om: plecăciunea, îngunchearea sau completa culcare la pămînt. Ultimul comportament era adoptat în vechiul Egipt în fața suveranilor. Salutul militar, reminescent a gestului de îndepărtare a coifului de luptă, semnălinzează intențiile pacifice prin reducerea dimensiunilor corpului și înălturarea unui mijloc de apărare.

Și omul, nu numai lupul, își remotează semenii prin apelul la compar-

tamentul infanțimimează neajura a cea la alți prietenoasă. E obişnuiat cînd pe albi, să la împingeau înăpe umăr. Acest gea scopul peilor aparate al (forme corpora ternie bolită.

Dar cel malfic al omului: logilor, zîmbetIran al Corin cu un zîmbet ucidă cînd en americani part Vietnam, su pviata în situa datorită unui z

Dacă este ad sivitarea are

■ Scenariul unei mini-„lovituri de stat”

13 Iunie. Pînă spre seară, ocupanții precize m-au ținut departe de centrul Capitalei. Ajuns în stradă însă, un puls neobișnuit al ei, sesizabil în mobilitatea excesivă a privirilor. În mersul precipitat al trecătorilor, mă descumpăneste. Întreb un îns de unde vine fumul care întuneacă chiar o parte a Căii Victoriei, dar el mă privește contrariat, ca pe un martian. Asta mă face să cobor imediat spre locul de obștie a fumului. Privelește mi se arată atunci în dimensiuni cogenerești. Bulevardul Magheru este plin de oameni, zeci de mii, pe jos sau încălcați pînă la refuz în diverse vehicule, unele cu goamuri sparte, avînd „nasageri” chiar pe acoperișuri, tabla carbindu-se sub greutatea lor. Toti sînt surseizăți, strigînd lozinci care se întretăle și se analizează într-un videt surd. Imi retine atenția, cu deosebire, preferința pentru: „Jos comunismul”, „Iliecu judecat pentru singele vîrsat”, „Dormind, dormind scum ușor, v-ati trezit cu un dictator”. Contextul aduce foarte mult cu cel al zilelor de 21-22 decembrie. Euzia întretînd-o și drapocele cu orificiu în mijloc. Futurate protutindeni. În presăma blocului construit pe ruinele „Carltonului” ardea scheletul unui fost autobuz. Strada Biserica Enel este plină de bucăți de marmură, provenind din descurile oceli întrebunțate la reparația terasei restaurantului „Dunărea”. Din loc în loc fumează încă resturi carbonizate din mașini sau alte obiecte cărora nu li se mai poate ghici forma inițială. În stînga trotel de la Universitate, în apropierea intrării în metrou, se mistule, cuprînsă încă de flăcări un microbuz al Poliției. O doamnă se apropie de mine înspăimîntată, simțind parcă nevoia comunicării unei imperioase

constatări. „Să nu-i credeți! Imi spune. E ceva dubios la mijloc. Nu i-a dat nimeni foc. Am fost aici, la 20 de metri de mașină. În jurul ei era zgomot. Cei mai mulți se aflau în mijlocul Pieței. Ii vedeți? Acolo... Mașina a luat foc singură. Incendul a fost provocat, cred, de la distanță, prin teleghidaj. Am fost aici. Am văzut doar cu ochii mei. S-a aprins din senin. Acum vroce săptămîntă am văzut un astfel de microbuz lînd foc în fața hotelului Unia. Din Piață, cineva avertiza prin porta-voce pe curioși să nu se lase ademeniți de spectacol, întrucît poate fi o provocare. Era, de fapt, o avanpremieră. Iși verificau explozibilele.” „E o lovitură de stat, doamnă! Interviu un bărbat. De asta sînt sigur. Dar nu-mi dau seama cine o dă, armata sau securitatea. I-ati văzut la Ministerul de Interne? La etajele superioare, unde nimeni nu a putut ajunge cu foc, ard perdelele. Ne cred prosti, domnule. Asta e... Uite, cineva spune că în subsolul Teatrului Național stau ascunși circa 3.000 de poliști. De ce nu ies să-și salveze sediul? Ascultați la mine, asta e o lovitură de stat, ca în 22. Tinerii ăstia din Piață au fost infiltrați, săracii! În ultimele săptămîni, cu sute de provocatori. Astia incendiază, și-o să cadă vîna pe ei. O să vedeți... Arșiatii de azi-dimineață au fost eliberați. A vorbit Marian Munteanu de la balcon nu de mult. A spus să nu ne lășăm antrenati de provocatori. Sînt el ceva.” Întîlnesc un prieten, ziarist la „Flacăra”, care pare convins de aceleasi lucruri. „Sînt, cel mai bine ar fi să mergem acasă. Precum în 21, vor avea nevoie de un număr statistic de victime. Sînt sigur că la noapte vor trage...” Elicoptere grele, militare, survolează bulevardul și zona Universității la mică înălțime. Cei din Piață hădăde. Zona Beldiman-Eforie este un adevărat teatru de luptă. Sub ochii a zeci

Amintiri dintr-o MINI-„REVOLUȚIE C

de mii de oameni este atacat zidul înalt al curții Poliției, de care se sparge cu zgomot azurizilor sticle cu benzină. Din câteva mașini incendiate iese un fum gros și înecăcios, care atenuează vizibilitatea persepctivă. La intersecția din fața „Romarietii copiilor”, doi cetățeni încearcă să doă flușcă circulației, întrecuță din eînd în cînd de fluxul și refluxul multitudii din perimetrul Casei de modă. Au gesturi cunoscute, „profesionale”, care par să trădeze în ei poliști de circulație travestii în „cetățeni cu inițiativă”. Se vorbește mult și cu spaimă de lineri recent impușcați, de lunctiști care trag de la etaj, de soldați în termen sechestrați de poliști care li amenință cu moartea în cazul în care armaia ar trece de partea manifestanților. Atmosefca e de nedezmîntă război civil. În ochii unora cîtîndu-se vizibil exaltare, lor în al altora îngrijorare. Nu pare să existe încă nici o intenție de înălturare, de „cucerire” efectivă, atacul furibund asupra unor ziduri și a mașinilor neavînd parcă alt scop decît dezaxiul material. El aminteste destul de percutant de asaltul gratuit de pe 18 februarie al acelor „oameni-pălarleni” asupra balconelor Palatului Victoriei. Mă aștept chiar ca, precum atunci, acești incendiatori bine „antrenati” să dispară în curînd, pentru a lăsa în prim-plan etjva întîrziati mintali, fugiti (sau eliberați special) din azile psihiatrice.

Pe bulevardul Bălcescu, însi cu porta-voce cheamă încă oamenii străzii la televiziune. Nimeni nu se atinge însă de sediul F.S.N. din preajma hotelului „Lido”. În fața cărui grupuri de trecători întîrzie în dispute verbale pasnice. Toată noaptea de 13 spre 14 am auzit, tîcînd, la intervale imprevizibile, pistoale-mitrailoră. Un timp mi-a plăcut să cred că au fost simulatoarele „teroristilor” din decembrie, scoase (pentru alte scopuri acum) de la naftalină. Un martor ocular mărturisește însă, la o întîlnire cu Grupul de Dialog Social, cum văzuse în zona „Capșa”—Edgar Quinet victime, mitraliate de pe Casa Armatei, în timp ce fugeau stînsă special lumina. Ele se refugiau prin acest culoar strîmt, creat intenționat de Poliție, dinspre Ministerul de Interne. Numărul de saae morți, anunțat de oficialități, i se părea de aceea cu adevărat ridicol.

■ Scenariul unui mini-„război civil”

14 Iunie. Dinspre Piața Romană, pe îngusta stradă Mendeleev, doi bărbați (unul cu barbă tunsă scurt) trec pe lângă mine într-o goasă nebană, amencîntînd să mă antreneze cu ei. Mă retrag la timp, lipindu-mă de zidul unei clădiri cu o firmă proaspăt expusă. Nu-mi dau seama ce se întîmplă

și imi contin colțul străzii, minori, unii tunjite la str de cablu de mal ies la c rele. Privesc sculpă. Sînt nuntă, se par garilor. Prive treleu de pe a Pieței. Zăr îmbrăcați dreanță ei se desu... și se întoarc versă. Îngă „Oltcit”, und cu o doamnă mătoare li a scta de pe v (ținut pe a meșă. Îi im obiectele de mineral li st înto rului, e de machiaj, blecte. Fiind testele, în tr meste un pk re o proiecte lui într-o pe urmă unul d mică, sîncee verdict netor bună portlur Minerul li e

AGRESIVITĂȚII

privilegiată în raport cu semenii? • Puterea petrofiază și-și uită identitatea • În toate culturile al omului este zimbetul • „Il mincăm nepre-

MAI AGRESIVĂ?

Foarte des adulții rea infantilă pentru o stare de suflet mai din Australia sau să-i înfățișeze un copil pe care l-au punită-milite importantul și alinător datorită virtuții instituției infantile (unde, frunța pu-țului plini etc.).

dacă inhibiții înnașcute ale agresivității veghează, ca și la celelalte animale sociale, la preservarea acestui sens, cum explica etologii destructivității umane, fenomen fără precedent în lumea vie? Pentru etologi, ca și pentru alți biologi, cum ar fi J. Monod, destructivitatea nu este un fenomen determinat genetic, ci un rezultat al discrepanței dintre ritmul extrem de lent al dezvoltării biologice și ritmul extrem de rapid al dezvoltării culturale. Din punct de vedere biologic, omul nu este adaptat la condițiile pe care și le-a creat prin cultură. Codul genetic, care comandă și laturile importante ale comportamentului social, a rămas nemodificat din îndepărtata perioadă a vânătorii și culesului, când a constituit.

Cel mai concludent exemplu de dizarmonie între natură și cultură îl poate oferi examinarea urmărilor pe care le-a avut inventarea și perfecționarea armelor artificiale. Deoarece armele naturale ale omului nu sînt periculoase, nici inhibițiile înnașcute ale agresivității nu sînt puternice, cum se întîmplă la prădători. Apariția armelor artificiale a stricat echilibrul între armele naturale și inhibițiile înnașcute ale agresivității, ceea ce a transformat agresivitatea în destructivitate. Armele cu acțiune la distanță și mai ales armele de foc scot din joc comportamentele de liniștire menite în ordine naturală să declanșeze inhibițiile înnașcute ale agresivității, care, într-o luptă cu arme naturale, împiedică de regulă uciderea sau rănirea gravă a adversarului.

Fără a putea oferi înțelegerea fără rest a aspectelor atât de diverse ale agresivității și destructivității umane, etologia demonstrează că în acest domeniu nu se poate avansa în absența perspectivei biologice.

VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Intr-un sens îngust, științific (dacă mi se îngăduie să zic astfel, căci sînt conștient de dificultatea de a despovăra un cuvînt de conotațiile ideologice îndătinate), agresivitatea este esențială omului, vieții în general. Ea ține direct de instinctul conservării și, astfel circumscrisă, prezența ei este indispensabilă. Agresivitatea este nu altă o dovadă a vitalității, ci vitalitatea însăși. De la, să zicem, S. Freud și pînă la K. Lorenz, s-a adunat un set de argumente care sprijină temeinic această idee. Iar criminologii de astăzi, pornind de la acest fundament uman, își definesc disciplina nu ca o teratologie a speciei, așa cum a fost concepută tradițional (exemplul tipic: Lombroso), ci ca o știință a omului în general; cu alte cuvinte, obiectul criminologiei nu este o faptură neapărat rară, cumva chiar extraneă în raport cu prototipul uman, ci omul pur și simplu, criminal sau necriminal, călău sau victimă sau spectator. Avem astăzi nu numai modele, sisteme, teorii ale agresivității, susținute pe abstracții ingenioase, ci și, de pildă, o fiziologie din care nu lipsesc concretetea și precizia, generalizarea și diferențierea. Vreau să spun că știm foarte multe lucruri exacte și verificabile — de ordin bio-chimic, de exemplu — despre ceea ce se întîmplă cu și în noi atunci cînd ne infurăm sau ne pierdem cumpătul.

Întă însă că, involuntar, am și limitat conținutul agresivității, dînd un sens univoc unei realități care — să nu uităm — se definește prin ambivalență. Faptul este, sociologic, simptomatice arătînd cursul acestei noțiuni. Dar, revenind la perspectiva din care am început aceste însemnări, între agresivitate și violență, în ciuda înrudirii lor evidente, este totuși o deosebire sensibilă, cam la fel de mare ca aceea care există între — poate să pară șocant ceea ce urmează, dar nu așa ceva vizez — agresivitate și un act civic pregnant. Chestiunea care apare este de ce același resort poate pune în mișcare acte diametral opuse.

Dacă admitem ipoteza că actul violent este mai apropiat de natura vieții, avem deja o primă explicație a agresivității devenită barbarie, distrugere, crimă. Să observăm însă că, direcționată astfel, realizată în acest chip neechivoc și natural, agresivitatea capătă o semnificație (uneori chiar un conținut) complementară: aceea a dominării. Distrugerea relevant de psihanaliză se impunește — fie citeodată și numai simbolic — prin dominare.

Cu astfel de aserțiuni am atins o coardă extrem de sensibilă, care a și intrat în rezonanță. Am formulat câteva propoziții despre agresivitate, dar ele sînt valabile și pentru politică. Omologia structurală

AGRESIVITATE ȘI POLITICĂ

este izbitoră, mergînd uneori pînă la identitate. Bunăoară, între agresivitatea instinctuală, chiar dacă garnisită ideologic, și puterea politică poate sta — cum s-a întîmplat de atîtea ori și în atîtea locuri — semnul egalității. Politică devine într-o astfel de situație doar un stîngaci eufemism al ultragrierii, al violenței, al morții. Este și cazul totalitarismului comunist.

Dincolo însă de acest exemplu extrem, se poate totuși crede că exercițiul puterii politice, în lipsa unor norme și valori viabile, precum și a unor mijloace externe de control eficient și sancționare promptă, își poate pierde cu ușurință echilibrul pe care — să presupunem — inițial l-a avut. Uzul exclusiv al puterii duce la abuz, la pierderea măsurii, la dizarmonii și-

că există pentru omul puterii, dacă nu o fatalitate, oricum o teribilă primejdie de a cădea în plasa celei mai gonflante trufii, de a se lăsa sedus de reacții mecanice, impuse în fapt. Puterea politică, în absența unei reflecții critice și a unei replice sociale adecvate, se hipertrofiază și-și uită chiar identitatea. Cel aflat la putere în astfel de împrejurări uită că puterea l-a-a încredințat; firește, putem admite că darul de care se bucură a fost posibil pe baza unei corespondențe sau a unei voințe sociale, și nu prin uzurpare, însă natura umană este destul de perversă pentru a-și permite o omisiune avantajoasă. În fiecare om subzistă, probabil, un autocraț, un dictator, chiar dacă această identitate la fa cea mai multă formă caracterului recesiv. Bănu-

pătoare. Poziția privilegiată în raport cu semenii, congruentă cu instinctul, mărește imaginea proprie, împinge inconștient spre megalomanie, spre un delir de grandeur.

Cu să fie mai clar, să amintesc ceea ce s-a spus despre șoferi, observîndu-se cu acuitate metamorfoza psihologică pe care o suferă aflîndu-se la volan, anume că ei imprumută ceva din forța motorului. Ei bine, cu atît mai virtuoasă este contagiunea în cazul puterii politice, unde impresia că ea ținește doar dinlăuntrul personalității se formează mult mai ușor. Cred

iesc că în acest sens trebuie înțeles acel „Ceaușescu din noi” care trebuie exorcizat și despre care vorbea Gabriel Liiceanu într-o discuție cu André Glucksmann.

Tentațiile de acest soi apar chiar și în societățile democratice incontestabile („Watergate” și „Greenpeace” sînt exemple la îndemînă), darămite acolo unde o tristă tradiție a exercitării puterii politice a impus abuzul, arbitrarul, iraționalul, crima ca mijloace „firești”, „legitime” de guvernare. Acest aspect nu a scăpat percepției sociale și judecata adiacentă satanizează politica pe acest considerent. Apoi, frica pe care puterea totalitară a cultivat-o cu atîta sîrg în rîndul populației dă acestei satanizări o substanță pur și simplu sensibilă.

Că această alunecare în barbaria politică nu este o fatalitate a omului și a societății o demonstrează existența statelor democratice. Există deci țări în care constrîngerea exercităată de putere este echilibrată de o așteptare socială consonantă. Căci orice putere este coercitivă, dar numai o putere democratică poate fi socialmente dezirabilă.

În ceea ce ne privește, cred că mai înții politica însăși trebuie să renască. Și nu printr-o forțată reabilitare, ci printr-o primenire interioară. După pustiitorul regim totalitar de la noi, în care atîția și-au dat măsura celui mai nestingherit instinct agresiv, pe altarul unei „credințe” pe care ei însăși o disprețuiau, dar pe care o serveau cu exces de zel, în aceste condiții numai o infuzie de moralitate mai poate salva politica. Și nu vîd cum s-ar putea izbui acest lucru fără a aduce în prim-planul vieții noastre politice pe cei care au probat atașamentul lor la valorile morale și civice în vremuri de mare ticăloșie, cînd atîția abdicau în chip lamentabil în fața somațiilor puterii și intrau în cea mai dezgustătoare cfradășie. Această primenire îmi pare a fi primul imperativ pentru ca actul politic să-și câștige credibilitatea socială de care are atîta nevoie. Parafrazîndu-l pe Freud, am putea spune, simplu, că acolo unde a fost răul trebuie să ajungă binele. Agresivitatea nu ar mai înspăimînta atunci pe nimeni.

MIHAI DASCAL

(Continuare în pag. 10)

GEORGE VOICU

CULTURALĂ

rumul spre Piața. În a apar patru-cinci de mari în mîini, ropă, alții cu bucați la tensiune din care abia sesizabile, fîdreapta și în stînga, și dezorientați și redolerea urmării furtive din stățile de arte și de pe coalății mai mult tineri curat a marșului 131, se în-

oercînd să-i rapă căptuseala. Nimeni nu crîcnește. Doamna plînge, plîmbîndu-și mina pe piciorul înșingurat. Mînerul o mai privește o dată, închide geanta și și-o înnașeste, căușîndu-și din ochi oricîci. Văzîndu-l prea departe, are o anume nesigurantă și se îndreaptă către el. La un moment dat își lutește chiar pașii, întrucît tovarășii săi loveau cu picioarele și bitele un tîndr cu care gîrăseră pînă atunci în dialog calm. Un sentiment de înfricoșare și neputință ne traversează pe toți. Pe partea cealaltă a Pieței, scena bestială este aolaudată de cîteva femei grase. Doamna blondă o ia spre Piața Amzei. În fugă.

Îmi dau seama că la o eventuală legitimare și percheziționare, manuscrisele mele de editură, care îmi burdușesc sacoaia de umăr, pot părea „subversive” minerilor și pentru a nu le periclită integritatea mă întorc din drum, cu gînd să le las acasă. La sto-

pul din prealma restaurantului „Grădinița” cel de-al doilea, pe locul „baricadei” vii din 21 decembrie, un alt grup de mineri (unul din ei avînd în mîna chiar ceva care seamăna cu o să-păligă) oprise un licean cu un ecuson rotund în piept flancat de niște panglici scurte, colorate. O ploaie de pumni și ghionțuri se abătuse asupra lui, și orice explicație încerca se pierdea în lene și frînturi onomatopoeice. Din lobul urechii stîngi îi curgeau pe cămășa albă dîre de sînge. În jurul lui, accesul nu mai era posibil, mai bine de zece-cincisprezece „cețateni” înconjurînd grupul de mineri și încîndîndu-l la violență. Între ei, prins de val, un bătrîn cu ochelari se chinuia să le explice minerilor că el e profesor și stie ce înseamnă ecusonul. Tînrul e bachelaurat, încerca să se facă el înțeles, și serbează azi încheierea studiilor. Încurajat, îl ajut și eu, ex-cîlcînd unul din mineri, izolat de cel-

ARMA CULPABILIZĂRII

TREI DOSARE

● In urma evenimentelor din 13-15 iunie, Institutul de Arhitectură din București a întocmit trei dosare cuprinzând plângeri împotriva Poliției, declarații referitoare la agresiunea I.M.G.B.-ului asupra acestei instituții de învățămînt, precum și o importantă cantitate de mărturii despre invazia minierilor. Purtînd semnăturile rectorului Institutului, Alexandru Sandu, a decanului, Marius Smilghelschi, a liderului sindical, Călin Irimescu, și a lui Bogdan Miulescu, din partea studenților, aceste documente au fost înaintate Procuraturii la 1 august 1990. Copii ale tuturor dosarelor au fost puse la dispoziția Comisiei parlamentare ce a investigat cele petrecute atunci. La un an de la evenimentele din 13-15 iunie 1990, nici una dintre plîngerile cuprinse în dosarele respective nu a constituit obiectul vreunui proces. Încă o dovadă că mecanismele statului de drept se încapșinează să nu funcționeze. (S.F.)

Președintele țării spunea recent - făcînd apel la autoritatea unui ilustru american necunoscut - că sîntem paranoici, pentru că vedem peste tot securiști (mai nou și în Parlament), că ni se pare, așa din senin, că sîntem amenințați, urmăriți, supravegheați. Dar securiștii nu mai există, s-a desființat în decembrie '89. Iar poliția română, recitată moral, se ocupă numai cu respectarea și garantarea drepturilor omului. Aceste lucruri trebuie să ne fie clare, căci, altfel, am putea crede că molestarea ziaristilor, reprimările telefonice, agresiunile stradale, despuierarea scrisorilor, anonimele

cu tîlc amenințător sînt aievea și nu simple produse ale imaginației noastre paranoice. Lucru interesant este că „paranoicii” se recrutează îndeobște din rîndul celor care au fost, începînd din 21 decembrie 1989, în locuri de importanță strategică și au participat apoi activ la manifestațiile împotriva puterii instaurate. Mulți „golani” sînt „paranoici” și viceversa. Cu sau fără voia președintelui ne lăsăm și noi în voia psihizei și vom relata un caz din care se va vedea că velenul are fețe multiple, că ea se mai exercită și cu acoperire legală.

cu nu depune plîngere împotriva agresorului, cine ce să mai spună? De fapt, ce voiau cu adevărat polițiștii? O dată s-au interesat de benzina și de pîncele de schimb furate, iar altă dată de muniții și arme. Emanuel fusese și el în C.C. în decembrie. Pierduse și el arma în același chip. Și, cu toate acestea, nu a fost supus acestui sistematic proces de culpabilizare. E adevărat că a stat mai departe și nu s-a expus în circumstanțe protestatere. Acestea s-au împlinit în 3 aprilie 1991. Au trecut două luni și Paul se relaxase. Dar într-o zi (era 6 iunie) apar trei indivizi, trei namile, ce se recomandă la rezeceală, îi vîră o legitimație sub ochi și, tam-nesam, să meargă acasă să-și facă percheziția. „Imi faceți percheziție în fiecare lună? Dar cine fi-a mai făcut percheziție?” Paul le arată procesul verbal din aprilie. „Bine, ești tare,” concede unul dintre ei și se scuză apoi, mimînd polițeana.

Dacă erau de la Poliție, de ce nu știu de percheziția anterioară? Ori s-au făcut poate că nu știu? Sau, poate, ca să cădem iarăși „în paranoia”, erau de la S.R.I. Și lucrau și ei cum puteau, dacă parlamentul n-a fost în stare să le dea legea pe care o așteptau. Dar nici nu are prea mare importanță.

Un celătean este în mod periodic agresat cu percheziții și interogatorii, iar el, corcodelînd și conștient, nu-și găsește altă vină decît aceea de a fi fost mercu acolo unde se striga „Jos comunismul” și „Jos Securitatea”.

H. P.

În 21 decembrie 1989, Paul Adrian Dumitrescu se afla în Piața Universității, iar a doua zi participa la asaltul C.C.-ului. A luat atunci un pistol mîlralier, după ce și-a trecut, pe o foaie, numele și seria buletinului de identitate. A pierdut-o, însă, în cursul aceluiași zile. Se afla, într-o încăpere, în grupul celor cîțiva care, după prima organizare, asigurau paza pe etaje. Armele puse pe masă. Au intrat atunci alții, bărbați în uniforme de gărzi patrioțice civile, destul de mulți ca să umple încăperea și armele să dispară. A lui și a prietenului său Emanuel. Nu le-au mai căutat. Sore miezul nopții părăseau împreună clădirea supuși unui straniu asediu. Asediatorii nevăzuți acționau după o logică nedesfrînată, iar gările de militari și civili descărcau armele la întimplare. Mai mult de frică. Cînd trăgeau se simțeau în siguranță. „Am hotărît să plecăm - ne mărturisește Paul - murmurînd ca în dormita.”

De învarie înconind, ca toți cei care au înțeles cum a fost deturnată revoluția, a participat la toate manifestațiile. A fost unul dintre zecile sau sutele de mii de oameni, care spre deosebire de cei mult mai puțini de la Timișoara sau de la București din 21 decembrie, n-au roșit să cîntecască noua putere nici măcar cu un centimetru. Paul are mașină și a făcut mereu diferite servicii organizatorilor. În timpul Pînei la Universitate l-a ajutat pe greviștii foamei. În toamnă a răspîndit prin orășel altele care anunțau marșul de protest împotriva reorganizării P.C.R.-ului. Mașina sa a fost văzută mereu în toate împrejurările „destabilizatoare”. Primul lucru cînd se întîmplă în martie. La circa financiară unde se prezentase ca să plătească impozitul i se spune că mașina a fost scoasă din evidență. Mașina a cumpărat-o de la vărul său,

dar n-au mai făcut acele de vânzare-cumpărare, astfel încît fostul proprietar se trezește cu vizita unor polițiști care-i spun că a fost văzut furînd benzina și pîncele auto. Paul e administrator în blocul în care locuiește (pe strada Șocului nr. 15). De aceea, poate, nu s-a speriat foarte tare atunci cînd un maior și un locotenent de poliție l-au invitat să-și însoțească la circă pentru a discuta probleme de administrație. Cu toate că Majorul Valentin Palade, și locotenentul Constantin Jumușca s-au recomandat a fi de la „Direcția Arme, Explosivi, Stupefianți”.

L-au pus să dea o declarație în care să spună ce a făcut cu arma din decembrie. Ce-a căutat la Poliția Capitalei în ziua de 13 iunie. Dar Paul nu fusese în 13 iunie decît la Televiziune. Un interogatoriu care nu avea nimic de a face nici cu ceea financiară, nici cu furtul de benzina și pîncele de schimb. Jos, în mașină, după interogatoriu: „Hal să vorbim deschis! Copiii lui au fost văzuți jucîndu-se cu încărcătoarele de pistol. Mergem la tine să-ți facem percheziția”. Paul nu poate să se împotrivescă. Este speriat. Acronță, gîndindu-se că poate e mai bine ca toată povestea să se sfîrșească mai repede. Ajuns în „Șocului”, se întîlnesc cu copiii care leșieră în stradă. O fetiță de 11 ani și un băiat de 8 ani își văd tatăl încadrat de doi polițiști. Bărbatul în uniformă o întrebă pe fetiță unde sînt încărcătoarele. Fetita se pierde toată, nu știe ce să răspundă. La percheziție n-au găsit ceea ce căutau. De fată au fost și Emanuel, prietenul lui Paul, și cîțiva vecini. La sfîrșit a dat o declarație prin care scria că nu are nici o obiecte împotriva furtului în care a fost făcută percheziția. Polițiștii n-aveau mandat, deci aveau nevoie de o acoperire. Dacă victima declară

● Fotografiiile din acest număr provin din fototeca revistei și videoteca Grupului audio-visual al G.D.S.

(Urmare din pag. 8-9)

arbitrariul represivului, trec pe acasă lini las manuscrisele și pornesc iar pe stradă, luînd în mînă o sacoacă transparentă de plastic pe care la primul magazin de pline o umplu cu cîteva frunzele, mimînd astfel ocupații indiscutabile gospodărești. Pe bulevardul Margheru defilează grupe de 5-10 mineri, alente la expresia trecătorilor, la posibile rîpote sau apostrofări. De pe margine, securiștii dohizăți și femei între două virate (de condiția celor zărite la manifestația antimonarhică din aprilie) aplaudă, fant la care mineri rîmîni impenetrabili sau zimbesc. Sînt urmași de basculante sau camioane pline ochi ori stîc de apă minerală, desi de case luni produsul lipseste cu desăvîrșire din magazine. Sînt servicii și simpatizantii de pe margine, dacă îndrăznesc să solicite. Sediul P.N.L.-ului oferă în loc de ferestre hăuri imense, către care tind mercu, atrase de curentul orodua, trimbele de fum din stradă unde ard într-o grămadă infocnă hirtii, fiare, bucăți de mobilier. Piața Universității este înconjurată de o intrusă armată de tineri, care se văd somnolind chiar în balconii memorabililor discursuri de pînă mai ieri.

La sediul P.N.T.-ului, întreg este doar gardul de fier. Într-una din ferestre, un scaun jumătate rămas înăuntru și jumătate trecut oria goam aporeste impresia de dezastru. Fumul este și aici ozonant, toșind dintr-un morman incandescent de cărți și hirtii, așa cum am văzut în filmele propagandistice ale nazistilor în peribada lor de ascensiune. Prin multime trece la un moment dat un freamăt. Afu motivul privind spre Piața C.A. Rosetti, de unde se vede așezînd cu sufletul la gură un tînar cu oiete. Femei isterizate strîcă ascuți: „Nu-ți scapă! Omorî-l!” Tînarul o ia pe o stradă îngustă, în stînga Pietei, pe lângă magazinul de dulciuri. Mai mulți securiști (se vede asta din agilitatea întrebunătă și „antrenată” de care dau dovadă), unii chiar din imediata vecinătate, pornesc în goană pebună după el. În scurt timp se întorc, tinîndu-l de năr și de minile răsucite la soate. În jurul lui se înghesuie mineri și curioși, care lovesc toți deodată ca

AMINTIRI DINTR-O MINI-„REVOLUȚIE CULTURALĂ”

într-un sac de box. Nu se aude nici un geamăt. Se aud în schimb icolile minierilor și zgomotele ciomnecilor, care izbesc uneori din grabă și în asfalt. Am în gură un lichid amar și bui simți ficatul percutant din cauza tensiunii nervoase. Mă hotărîc să nu mai privesc în jur și trec, pînă la intersecția cu strada Academiilor, pe lângă zeci de scene similare, la care dacă as fi rînosat, chiar cu privirea, m-as fi aflat într-o clipă alături de victimă. Strada e ocupată de fapt de mineri, securiști în civil și fesenisti agresivi, mobilizați probabil special și dintr-o aglauze fondul sonor al „vinărilor”. În proxima hotelului „Bulevard” sînt din nou marșuri unei scene de o cruzime violentă. Dinșore liberăria „M. Eminescu”, mergînd spre Poliția Capitalei, se așorește un grup de mineri, tinînd strîns de un tînar cu fata înocată în sînge. Captivul merge greu pe picioare, fiind din mai mult pe sus. Minerul din stînga, grozîvindu-se în fata celor care-l urvesc, îi lovește din ce în ce mai tare în coafă cu partea notedă a unei săpînosee topociste, sîmbînd celor din jur și bolborosînd înjurături. La un moment dat zărește însă cum tînarului i se moale picioarele, trechînd în inconștiență sau murînd. Minerul continuă să-l lovească însă în zona corobolului, sub privirile înmărmurite ale tuturor.

Senzație sfîrșite însă, cu adevărat un las de pe trotuarul Casei Armatei, care strîcă cit îl line gura către orientări de pe coafală parte a străzii: „L-au prins pe Nica Leon”. Pe ambele trotuare, multimea se pune deodată în mișcare în direcția Cismigului. Graba cu care o fac și entuziasmul instantaneu mi mă descurăpănesc. Am văzut pînă aici scene mai „reprezentative”. În faza Partidului Liber Democrat, un grup de circa cincizeci-sutei de persoane formează o masă compactă în jurul citorva însă, între care se zărește și cîșcheta unui polițist. Se aud din cînd în cînd tipetele unei fe-

mei. Nica Leon nu poate fi văzut în învălmășeală. În jurul multimei dă tiroocle, căutînd să străpungă rîndurile „fericitorilor” cu bună perspectivă asupra „criminalului”, un tip mîncut, cu cravată și aparența unui militar orșonat nevădat, care strîcă strident, cu o voce feminizată de efort: „Îi oîncăim nepreparat. Îi mîncăm nepreparat”. Cîțiva cetățeni baroză eșea unei mașini de poliție, care trece în mare viteză pe bulevardul Kogălniceanu, oprînd-o cu dificultate. După cîteva minute îl văd pe Nica Leon, alături de alte două-trei persoane, pe bancheta din spate a mașinii, semn că scăpase viu.

La întoarcere, tot în zona hotelului „Bulevard”, zăreșc un tractor cu remorcă, precum cele folosite la transportul stuleților de porumb din cîmp. Remorca este plină de mineri pe flancuri, iar în mijloc, la picioarele lor, zac instrumente, unii poartă morți, numeroși bărbați și femei. În intersecție, tractorul oprește la semnul unor civili, care mai împin în remorcă trei-patru tineri, lovîndu-i tot timpul. Minerii îi orșea cu chioțe, continuînd să-l lovească pînă disor din raza privirii, întîrînd nîr arcada Casei de modă în curtea Poliției.

La ora 18, strada începuse să se golensească atît de mineri, cit și de potențialele victime. O colșă de editură are însă proșta înaintare să însă din casă pentru a căuta un medicament interzicibil în farmacia de cartier. Este legîtmată în zona Teatrului Noitară de o femeie în blugi și vulgară, tunsă la Ana Pauker. La simpla ei nedoră, nemîniată, individa o lovește cu pumnul în olex (seși vîndînd o pregătire urenilabilă pentru asomenes împrejurări) și o imbarcă într-o mașină cu destinația Poliției, înșotînd-o și de doi vajnici mineri. Acolo, tineri bătuti, înșîngerați, chinuți de dureri irepresibile, în mijlocul drumului, întîrșă cu cîment, o adolescență blondă, fără cunoștință sau moartă deja. În care fe-

mea în blugi, sosită și ea la Poliție și familiară mediului fi se spunea - poate în dorider - „doamna avocat”) lovește brutal cu piciorul de cite ori trece peîn peoama ei.

15 iunie. În jurul orei 12.30, prin fata hotelului „Majestic”, un tînar (telev în clasa a XII-a sau student de anul II) așezgă marșat vizibil de obșocă, urmărit de 5-6 mineri și un număr de civili. Dă colbul pe strada Edgar Quinet și fuge în continuare spre „Cașoa”. Apore însă după scurt timp din nou în fata hotelului „Majestic”, venînd dinșore gangul teatrului, fiindu-i se pare drumul răgăzuit pe Calea Victoriei de alii „hăttasi”. Abia se mai tine pe picioare, întulînd un „treacător”, fără îndoială securist, îl line calea și îl prinde în brațe, cu într-un clesce, efort de alifet inutil, intrucît tînarul, extenuat nu opune rezistență. Anar și mineri, așfînd greu, grupul amplifică du-se rorid printr-un număr de curioși, așfati mai mulți sau mai puțîn întimplător în zonă. Tînarul dintre mineri, a vînd în mînă o bită confecționată dintr-un cablu de înalță tensiune, îl „ordonă” civilului să-și săbesească înșetara. În aceeași clipă îl lovește pe lină la marotă și de coafală parte a gîtului, surpriza fiind pentru toți înșclusiv pentru victimă alit brutalitatea loviturii, cit și precizia ei profesională. Tînarul eade pe soate, în timp ce singule îl năvălește în valuri prin cămasă, ce dintr-o venă deschisă. Nu știe ce se întimplă cu el și încearcă să se ridice, dar nu reușeste decît să mîmeze mișcarea cu capul, vomitînd sînge. Apucă să șonă însă cîteva cuvinte bine articulate: „Nu am vr-ut decît să văd”, intenționînd parșă să se dezvinovătească pentru o vină care nu mai interesează pe nimeni. Fraza îi este inhibată însă de acșonai mineri, care îl repede înșrevizibil un călcîi în stomac, înștîndu-l în drăpota și stînga, ce atunci cînd strivesc un muc de țieră, Gredul și-l înșoteste și de un: „N-ai murit mă, fi-al ai dracu!” Tînarul se face covrig, fără nici un susor, apoi se destinde la moarte. U-nul din civili orșevle un taxi în care mineri îl aruncă de sus, ca pe un obiect oarecare nerecuzînd să nimerescă cîșcheta din spate, cit soatului dintre ea și șpoteaza celei din față. Taxiul porneste fără na cineva să-i comande vreo destinație.

SECOLUL XX: VREMURI ȘI ATITUDINI

MIHNEA BERINDEI

ARIADNA COMBES

Înnoirea personalului politic și a cadrelor din economia României

PROIECT DE CERCETARE

Intirzierea ce poate fi constatată astăzi în ce privește înnoirea elitei politice din România, în comparație cu celelalte țări din Estul european ține, în primul rând, de moștenirea diferită lăsată românilor de către regimul comunist și îndeosebi de către ultimii 25 de ani de dictatură personală a lui Nicolae Ceaușescu.

● Prima ipoteză

Conform unei prime ipoteze, conducătorii actuali s-ar putea menține la putere, asigurându-și toate posturile importante de decizie, atât în domeniul politic cit și în cel economic. Am putea asista, în acest caz, la transformarea unei echipe comuniste clasice într-o organizație de tipul „mafiei”, lipsită de vreo ideologie particulară, ori adeptă a ideologiei interpartidulară, bazată pe traficul de influență, corupție, pe menținerea și dezvoltarea rețelelor clientele existente. Să observăm, de altfel, în această privință, că problema corupției în cele mai înalte sfere ale puterii este, conform sondajelor, problema care îi îngrijorează cel mai mult pe românii astăzi. Frapantă, de altfel, este de asemenea rapidă a numeroaselor cadre ale noii puteri, este tratată de o întreagă serie de afaceri mai mult sau mai puțin dubioase din rîndurile deputaților sau senatorilor majorității, din rîndurile membrilor cabinetelor guvernamentale sau prezidențiale și pe care presa independentă le-a denunțat încă de la sfîrșitul lui 1989.

În favoarea ipotezei acestuia, pledează deja faptul că după 18 luni de gestionare a puterii de către F.S.N., în România se asistă la ocuparea posturilor-cheie în toate domeniile vieții publice — organe legislative, economice, culturale, administrație locală și de stat — de către foștii membri ai nomenclaturii comuniste și în mod special de către membri ai Securității. Tot lor li se datorează astăzi majoritatea inițiativelor de privatizare din comerț, turism, și a întreprinderilor de prestare de servicii.

În cazul acestei ipoteze, este evident că prin însuși faptul că artiștii schimbărilor sînt aceleași cadre comuniste care au susținut dictatura și centralismul economic, că dacă putem vorbi de vreo schimbare a societății românești, ea n-ar putea fi, oricum, decît limitată și controlată.

Întrebarea care persistă vizează evoluția situației politice în cadrul acestei ipoteze inițiale. Este cert, în această privință, că ea depinde de reușita amănunțită a situației materiale a românilor, singura capabilă să confere puterii actuale o reală legitimitate în ochii populației. Or, nu pare să fie cazul. Pierderea de popularitate suferită de Front, devenit, după Convenția din 15-16 martie 1991 partid de guvernare lîmpede defînit, este frapantă: încă de la votul simulat din luna februarie, această grupare nu mai atrăgea decît 29% din sufragii, în timp ce în mai trecut, ea însumă 66-67%.

● A doua ipoteză

O parte crescîndă a electoratului, ce spărea în mai trecut ca fiind cîștigată de Front, pare să se întoarcă astăzi spre o soluție de extremă dreaptă: într-adevăr, cu ocazia aceluiași vot simulat, curentul „Vatra Românească”, ultranaționalist cu accent populistic, împreună cu partidul care îl susține, Partidul Uniunii Naționale din România (P.U.N.R.) însumau 16%, respectiv 2% din intențiile de vot. Trebuie menționat că la alegerea din mai trecut, „Vatra”, susținută de Alianța Uniunii Românilor (A.U.R.), nu obținea decît ceva mai mult de 2% din sufragii și că, chiar în luna martie 1991, nu avea de partea ei decît 13% din opiniile favorabile. Din acest unghi, apare ca esențială pentru statul nostru cercetarea tendințelor și a elitelor politice ale acestei mișcări și asta cu atât mai mult cu cît, constatînd popularitatea crescîndă, asociată cu enorma simpatie de care beneficiază armata, ea ar putea constitui fermentul posibil al

unei eventuale instalări a dictaturii militare.

Într-adevăr, ești surprins astăzi de popularitatea maximă de care se bucură în România armata: dintre toate instituțiile statale, ea este aceea care beneficiază, de departe, de cea mai mare încredere din partea populației, 46,6% dintre persoanele întrebate declarînd că li acordă încrederea absolută, la care se adaugă 30,2% cu o încredere limitată:

	A. Încredere absolută	B. Încredere limitată	Total
Armata	46,6%	30,2%	76,8%
Biserica	30,6%	27 %	57,6%
Parlament	21,6%	34,4%	56 %
Guvern	23,3%	37,5%	60,8%
Partide politice	11,2%	27,6%	38,8%

Ținînd cont de rezultatele acestor sondaje de opinie, nu trebuie, în concluzie, exclusă evoluția posibilă a puterii politice românești spre o dictatură militară care s-ar apăsîri pe Biserica pe de o parte, și pe cea parte a populației seducată de ideile naționaliste, pe de alta. De asemenea, în studiul nostru va trebui să ne ocupăm în egală măsură de cercetarea tendințelor ce se nasc în Armata română, a cadrelor acestei instituții și a elitelor militare.

● A treia ipoteză

Nu putem, cu toate acestea, se-nțelege, să eliminăm posibilitatea evoluției politice din România spre o mai bună reușită a partidelor de opoziție, cu prilejul viitoarelor alegeri, și asta cu toate că sîntem obligați să constatăm astăzi încă puțina lor greutate în ochii opiniei publice, problema lor evidentă în privința cadrelor și să ne întrebăm, în ce privește unele dintre ele, în ce măsură li putem considera la modul verosimil drept partide politice.

În cazul acestei a treia ipoteze, va trebui să ne axăm în mod deosebit pe analiza posibilității evoluției diverselor partide politice și în egală măsură, a traiectului impactului lor asupra opiniei publice în lunile ce vor veni: în sfîrșit, pe analiza naturii programului lor și a personalității elitelor lor.

Să notăm în egală măsură, în această privință, evoluția posibilă a uneia sau mai multor fracțiuni ale actualului F.S.N., confruntată cu augmentarea tendințelor extremiste și naționaliste (de care o parte a membrilor săi sînt foarte apropiați), înspre o reală orientare democratică. Fracțiunile care s-au conturat în ultima vreme în interiorul partidului:

de guvernămînt lașă, într-adevăr, să se creadă că, dacă o parte a membrilor săi ar fi susceptibilă să alunece spre un naționalism extremist și populist, o altă parte ar fi susceptibilă să se implice alături de forțele realmente democratice, rezultate din societatea civilă, respectiv chiar alături de opoziție și să modifice în acest fel în mod sensibil structura configurației politice române.

● A patra ipoteză

A patra ipoteză ar aduce în față forțele ce-și revendică astăzi legitimitatea însurătoare din decembrie și care se grupează în ceea ce s-a convenit a se numi opoziția extraparlamentară. Într-adevăr, toate aceste forțe, reunite de cîteva luni în Alianța Civică, ni se par actualmente capabile să consolideze structuri înnoite. Eventuala lor transformare în mișcare politică, evoluția liderilor sindicatelor independente spre implicări cu adevărat politice, dublul rol de catalizator și de forță amplificatoare, pe de o parte, și de

formator de noi elite, pe care li poate juca și pe care și-l propune să-l joace Alianța Civică — sînt în ochii noștri tot atîția factori capabili să modifice spațiul politic românesc. De altfel, posibilitatea de a întreprinde, în România, o evoluție democratică autentică, depinde în întregime de capacitățile de formare și implicare politică ale acestei mișcări, cea mai reprezentativă a societății civile.

De altfel, nu trebuie uitată importanța, în România, a rolului pe care li au elitele culturale în educarea democratică a societății civile, în schimbarea mentalităților, în formarea noulor lideri, precum și importanța impactului politic a unora dintre ele. De asemenea, în intenția cercetărilor noastre ne apare indispensabilă consacarea unei părți a studiului analizării tendințelor acestei elite și a rolului politic pe care ea li poate juca în România, așa cum de altfel s-a întreprins pretutindeni în Est.

Traducere și adaptare:
NICOLAE BALTA

ALBERT CAMUS

În apărarea inteligenței

(Alocuțiune rostită în cursul reuniunii Prieteniei Franceze din 15 martie 1945)

Cel mai bine ar fi să vorbesc despre ceea ce se opune întotdeauna prieteniei: minciuna și ura.

Într-adevăr, nu putem face nimic pentru prietenia franceză dacă nu ne eliberăm de minciună și ură. De mult timp le urmăim școala. Ultima și poate cea mai durabilă victorie a hitlerismului sînt aceste urme rusinoase, lăsate chiar și în inima celor care li-au înfruntat cu toată puterea. Cum ar putea fi altfel? De ani de zile aceasta e prada unei desfășurări a urii, fără egal în trecut. Timp de patru ani, chiar la noi, am asistat la practica metodică a urii. Oamenii ca dumnea-voastră și ca mine, care dimineața mîngiau copiii în metrou, se transformau seara în călăi meticuloși. Deveneau funcționarii urii și ai schingiuirii. Timp de patru ani, și-au perpetuat cîrmuirea făcînd sate de orfani, împușcînd oameni în obraz pentru a nu mai fi recunoscuți, înghesulînd cadavre de copii cu lovituri de călcîi în sicrie prea mici, torturînd frațele în fața sorei, modelînd lași, distrugînd cele mai mîndre suflete. Se pare că asemenea întîmplări nu aveau crezare în străinătate. Dar timp de patru ani a trebuit să alibă crezare în carnea și spalma noastră. Timp de patru ani, în toate dimineațele, fiecare francez își primea porția de ură și insultă. În clipa în care deschidea zăburul. Fără îndoială, a rămas ceva din toate acestea.

Ne-a rămas ura. Ne-a rămas pornirea care, mai ieri, la Dijon, împingea un copil de 14 ani să lovească un colaboraționist lîngat și să-i sfîșie fața. Ne-a rămas furia ce ne arde sufletul la amintirea unor scene și chipuri. Uria călăilor i-a răspuns ura victimelor. O dată călăii plecați, francezii au rămas cu ura lor în parte nefolosită. Se mai privesc și astăzi cu o urmă de minie. Ei bine, aici trebuie să învingem mai întîi, vîndecînd inimile otrăvite. Iar minie, cea mai greu de cîștigat luptă se va purta în noi însine, făcînd acel efort superior ce va schimba pofta noastră de luptă în dorință de dreptate. Să nu ne predăm urii, să nu cedăm nimic violentei: e tot ce mai putem face pentru prietenie și împotriva hitlerismului. În cîteva zile, violența și insulta mai dictează — înscamnă a ceda dușmanului. Noi nu trebuie să lășăm niciodată critica să se alătore calomniei, ci să admitem că oponentul poate avea dreptate și în orice caz că argumentele sale, chiar nepotrivite, pot fi dezinteresate. Și, în sfîrșit, va trebui să ne refacem mentalitatea politică.

Ce înseamnă aceasta? Că trebuie să apărăm inteligența. Sînt convins că aici e problema. În urmă cu cîteva ani, cînd nazii li luau puterea, Goering dădea o

dovadă elocventă a filosofiei lor, spunînd: „Cînd mi se vorbește de inteligență, îmi scot revolverul”. Și filosofia aceasta se răspîndea dincolo de hotarele Germaniei. În aceeași perioadă, în toată Europa civilizată, excesele de inteligență și tarce intelectualului erau denunțate. Chiar intelectualii — printr-o ciudată reacție — nu erau ultimii care împlineau acest proces. Pretutindeni triumfau filosofii instinctului și o dată cu ele romantismul de proastă calitate care preferă simțul în locul înțelegerii, ca și cum cele două s-ar putea despărți. De-atunci nu a încetat să fie acuzată inteligența. A venit războiul, apoi înfrîngerea. După Vichy am învățat că marea răspunzătoare e inteligența. Tăranii citiseră prea mult Proust. Toată lumea știe că Paris-Soir, Fernandel și banchetele asociațiilor amicale erau semne de așa-zisă inteligență. Se părea că mediocritatea elitelor muribunde își are originea în cărți.

Chiar și azi, inteligența e rău văzută. Ceea ce dovedește că dușmanul nu e încă învins. Dacă faci un simplu efort de înțelegere fără idei preconcepute sau vorbești de obiectivitate, ești denunțat pentru subtilitate și îți se impută pretenții imaginare. Trebuie să îndreptăm toate acestea.

Ca toată lumea, cunosc excesele inteligenței și știu că intelectualul poate fi un animal periculos, ușor de transformat în trădător. Dar eu mă gîndesc acum la inteligența însoțită de curaj, la cea care, timp de patru ani, a făcut sacrificii ce-i dau dreptul la respect. Cînd se stinge această inteligență, este noaptea dictaturii. De aceea trebuie să o menținem în toate datoritiile și drepturile sale. Numai cu acest unic preț va avea rost prietenia franceză. Căci prietenia este știința oamenilor liberi și nu există libertate fără inteligență și înțelegere.

În încheiere mă adresez vouă, studenților. Nu sînt dintre aceia care predică virtutea. Prea mulți o confundă cu slăbiciunea. Dacă aș avea dreptul, v-aș predică pasiunea. Îmi doresc ca cei care vor fi inteligenți de minie a Franței să nu abdice niciodată de la cîteva principii. Aș vrea să nu cedeze cînd li se va spune că inteligența este de prisos sau că e permis să minți pentru a reuși mai bine. Aș vrea să nu se lase pradă violenței, violenței sau lașității. Poate atunci prietenia franceză nu va mai fi doar o vorbă în vînt. Poate atunci, într-o națiune liberă și îndrăgostită de adevăr, omul va redescoperi pasiunea pentru om, fără de care lumea ar fi doar o imensă singurătate.

Traducere:
ILINCA MIȘCU

INTELECTUALUL ȘI REVOLUȚIA

Colocviu Internațional: ROMA, 13 – 16 mai 1991

Banu Rădulescu

Demersul intelectualului român după revoluție

(Urmare din numărul trecut)

• După „gîndirea arestată”, arestarea gînditorilor

Odată arestată gîndirea, a urmat arestarea gînditorilor. Existența lor, fie și așa, pasivă, fizică, însemna în societatea comunistă un potențial periculos. Soluția: pușcări. Era nouă instituție, cucerită și României, o instituție fără de care nicăieri în lumea comunistă nu poate funcționa.

Pe de altă parte a fost împiedicată de închisori, legare, colorii de muncă silnică etc. Și nu locuri în care individul să fie privat doar de libertate, ci locuri destinate anume exterminării lui biologice. Din asta, comuniștii nici nu mai făceau un secret. La deschiderea lucrărilor vestitului Canal Dunăre-Maree Neagră, în 1950, lucrare feroaică, încredințată în exclusivitate deținătorilor politici, Gheorghiu-Dej a și declarat: „Vrem ca acest Canal să însemne mormîntul burghoziei românești”. Din păcate, așa a și fost. Căci sute și sute de mii de români și-au lăsat viețile pe acolo — întra ei, fiecare intelectualității noastre. Grupurile comune cu cei ce-au pierit săpînd pămîntul calcaros, dur, al Dobrogei, cu sîmăcoșii sau mîlînile goale, fianchiază azi de-o parte și de alta sîriștii Canal. N-a fost însă numai Canalul. Ci și noaptea mină de plumb, ori giganticele beraje, ori munca la tăiet stuf, ori stăerile anexe închisorilor, unde se lucra zi și noapte pînă la epuizare. Și în ce condiții? De permanență înțelmată, de totală izolare de familie, dozbrăcaji, în frig, și la bunul plac al gardienilor securiști, care aveau o diabolică plăcere să schingiunească în mod premeditat pe deținutul intelectual. Era suficient să se fi așezat pe o bancă să fie oțșit, preot, învățător, profesor, avocat etc. și victima intra de îndată în pica de pumni și lovituri de bocane ale teroștilor. Muți intelectuali vor sîrși așa.

De fapt, supliciul la care erau supuși intelectualii așezîți în termită nu făcea cît oareva decît să marcheze apogeul terorii ce stăpînea întreaga țară. Căci tocmai în țară se instituiseră TERORAREA. Nu-i greu de înțeles de ce. Prin teroare trebuia pierzîntă în creierile oamenilor ideologia comunistă. Toată această „altă gîndire” trebuia așezată mai înfrîngînd complet detrușă și în locul ei încușată noua gîndire, cea comunistă, ca unică gîndire a întregii societăți.

• Intoxicarea prin manualele de istorie

În urmărirea acestui țel, eliminarea din viața publică a celor mai valoroși intelectuali n-a însemnat decît o primă etapă. Ea a fost imediat urmată de „purificarea” manualelor de studiu, începînd cu cele destinate școlilor elementare și terminînd cu tratatele universitare. Cele mai lovite discipline: științele umaniste. Adică subiecții realității pămîntii prin care respiră o națiune. Din licee au fost scoase limbile clasice, în frunte cu latina. Scoase și limbile moderne, căci orice contact cu lumea capitalistă trebuia suprîmsă. În schimb, la mare onoare, limba rusă. Eliminată căușile de logică, de psihologie, sociologie, etică, estetică, religie, drept etc. Și iată și cartea de istorie, adică ceea ce ogîndă independența și suveranitatea poporului, căci ea, reflectînd trecutul, îi indică acestuia și perspectivele. Nu, manualul de istorie n-a dispărut. Ba din contra, s-a făcut din el punct obligatoriu educațional, numai că după ce întreaga noastră istorie a fost cu minuțioasă „re-interpretată” în litera canoanelor marxiste. La acest monument de „cultură”, muzînd de grosolană minciună aveau să fie sîrși să se închine sîrși și sîrși de poolari, la sate, la orașe, în licee, facultăți, la cluburile muncitorești, cămine culturale etc., într-un

tîvîlug nelncostat al propagandei comuniste care-l lua pe fiecare în primire încă din creșă și nu-l slăbea pînă la moarte.

Să luăm aminte că, sub imperiul acestei colosale avalanșe de minciuni, România n-a veșuit o zi, două, ci aproape o jumătate de secol. O simplă socoteală aritmetică ne arată că un copil care pîtrunde în liceu în 1945 (anul subjugării României de comunisti), avînd deci atunci 10 ani, are astăzi 56. Și să ne gîndim o clipă la ce groznică distorsionare a fost supus creierul lui, obligat să se încerce mereu și mereu cu minciuni, servite drept adevăruri. Cum va mai putea astăzi să scape de ele?

• Securitatea, copia NKVD-ului

În primele momente, opoziția a fost deschisă. N-a durat însă și nici nu putea să dureze, căci țara era sub ocupația trupelor sovietice. De fapt, tot ce s-a petrecut la noi în acei ani a fost dirijat de Moscova, dar nu cum s-a făcut mai apoi, discret, prin dispoziții, ci în mod grosolan, nemijlocit, prin agenții ei direcți, toți cetățenii sovietici. Ei au fost puși să conducă instituțiile românești. Ce un exemplu, Securitatea — organul represiv comunist din România, copia NKVD-ului — a fost condusă în perioada ei cea mai sîngeroasă (1948-1964) de sovietul Nikoleta care, făcut general în Securitatea română, a deșîrșit în țară o teroare care a întrecut cu mult sălbăticiile din celelalte țări din Est. (În paranteză fie spus, azi, acest sîrșit general trăiește la București, răpîșit de autoritățile române pentru „glorioasele” lui fapte cu una din cele mai grase pensii, pensia de nomenclaturist.)

• Decimarea intelectualității

Într-un timp scurt, întreaga țară a fost prinsă în plasa de pașenjen a Securității. Proda imediată a fost intelectualitatea.

Cea mai aleasă parte a acesteia a fost înghesuită în pușcării. Muți vor pieri acolo, dar și cei care au reușit să supraviețuiască — după ani grai de detenție de 5-10-15 ani; unii au stat și 25-30 de ani — au fost, practic, terminați. La ieșirea din închisori erau doar umbre umane. Toți bolnavi, unii de boli incurabile, n-au mai avut voie să se manifeste în vechile lor domenii de activitate și muți dintre ei nici n-au mai avut energia să-și reia, măcar în particular, munca. Pierderea acestora, scoaterea lor din peisajul cultural al țării, se va resimți pentru toțdeuna, ca o rană de nelecuit pricinuită țării.

O altă parte a intelectualității noastre a reușit, în mod clandestin, să emigreze. Mai lesne în prima perioadă (1945-1948) și din ce în ce mai greu după izgonirea regelui Mihai. Momentul e semnificativ, căci, eliminîndu-l pe rege, se tăia ultima legătură ce mai ținea țara în contact cu Europa civilizată. De-acum, România era la discreția totală a comuniștilor și prima măsură administrativă luată de ei a fost întărirea graniței de vest. Cu asta se consocia „cortina de fier”, care ani de zile va rupe Europa în două.

O altă parte a intelectualității, mică dar deloc neglijeabilă, fiindcă îi grupa pe cei mai hotărîți, a luat calea munților unde, purînd mîna pe armă, s-a angajat în lupta de partizanat. Numiți de Securitate „bandiți” (cum așeză?) ei au hîrșit ani de zile (pînă prin anii '60) autoritățile comuniste în zonele în care au acționat. O luptă fără șanse de izbîndă, căci dușmanul era copleșitor.

• Pactul cu puterea comunistă

Din păcate însă, alături de aceasta a mai existat și o altă intelectualitate, cea neopo-

zantă, care fie s-a refugiat în meserii de rînd, calificare ori nu, fie s-a alăturat comuniștilor. Unii au făcut-o din naivitate, crezînd că pot construi o lume mai bună. Unii, închipindu-și că pot fi mai violenți decît comuniștii și, în duplicitatea lor, îi vor pîcăli pe comuniști la înfrînt. Alții, uscăturile intelectuale, grăbiți să nu scape primele locuri, au făcut necondiționat pactul cu diavolul.

Tuturor acestora, proveniți din vechea societate burghoză, partidul le-a alăturat „intelectualitatea” sa, decît putem numi intelectual un individ îndopat cu o unică ideologie, cea comunistă, intolerant față de alte idei, fanatizat, gata să-l edemine fizic pe cel ce nu se lăsa convins de argumentația lui marșist-leninistă. Unul asemenea pseudo-intelectual comuniștii îl conferiseră și un titlu „activist de partid”. În armată, fabrici, uzine, întreprinderi, asemenea „intelectuali” urmau pe estradă, catedre, ori lașu cuvîntul în interminabile ședințe, rolul lor fiind „munca de lămurire”.

• Închisorile de elevi și studenți

Papeșii dreșți, ei nu făceau altceva decît să transmită ordinea centrului, „înțeleapta nomenclatură”.

Cu oamenii simpli, insuficient instruiți, ori mai creduli, ori mai lonji în gîndire, „lămurirea” asta a mers cum a mers. Nu același lucru s-a petrecut cu tineretul.

Conștienți că trebuie să înghită acest tîneret, dîndu-i direcția dorită de ei, comuniștii și-au îndreptat spre liniile întregii lor atenție. Ca să aște în accepția nu mîșterea scortășă, ci o acerbă opoziție. Ce era de făcut? Ei nu puteau fi lichidați, căci n-avea partidul aștea gioanțe. Și pe urmă, un stat muncitoresc, proletar, nu se putea lipsi de tîneret, cea mai viguroasă mîna de lucru.

S-a început cu exmatriculările. Dar asta nu l-a înfricoșat pe tîner. Și-atunci... atunci au început arestările. Ca niciodată în lume, în România au apărut închisorile de elevi, de studenți. La Tirgoș, închisoare de elevi (de la 10 la 16-17 ani). La Pitești, închisoare pentru studenți.

• Fenomenul „Pitești” creează „omul nou”

Ce-a fost la Pitești? Au fost grupele acolo circa o mie de studenți din întreaga țară, de la diverse facultăți; dintre cei mai buni la studii, dar și dintre cei mai refractari comunistului; să precizăm anul: 1948 (rupă complet de restul lumii civilizate, România era la totală discreția a Moscovei); din rîndul studenților închiși, Securitatea (recent înfrîntă, dar slujită de experții NKVD-ului) a reușit să-și recruteze cîțiva agenți, oozile de topor ale studenției române; acest nucleu, chipurile convertit la comunism, și-a început activitatea în închisoare, sub stricta supraveghere și îndrumare a Securității; urmîrîndu-se; în primul rînd, obținerea unor informații suplimentare scîpate anchetelor anterioare (TOTALA DEMASCAREA, cum se numea); succedată de a doua fază, numită RE-EDUCAREA, etapa cea mai îngrozitoare, căci ea preîndea fișcîrnia să-și facă memoria tabula rasa, să-și arunce la coșul trecutului, EDUCAȚIA adică, pentru ca în creierul său redevenit virgin să poată fi încușată RE-EDUCAȚIA; cu asta el intra în rînd cu societatea comunistă, căci devenise... OM NOU.

Cum se putea înfrupta o asemenea absurdă transformare?, vă veți întreba. Pe căi normale nu se putea. Pe căi criminale, însă, da. Căci la Pitești, victima, trecută mai înfrîngînd prin inimaginele supliciului, ca să-și facă DEMASCAREA, își

închela a doua etapă, RE-EDUCAREA, prin cooptarea în lagăra călăilor. Și primul examen pe care trebuia să-l treacă în această nouă calitate era să-l excoate, cu aceleși mijloace cu care a fost și el torturat, pe fratele său, pe cel mai bun prieten sau pe cel mai apropiat coleg. Din acei clipi, a cutpeblizării lui totale, o culpă fără leac, el devenea OM NOU.

M-ar fi imposibil acum să vă expun tot țurul de criminale metode practice la Pitești. Poate că nici nu m-ați crede, într-așt de aberante au fost. Vă cer totuși îngăduința să mă credeți, căci multe le-am trăit pe propria-mi piele, ca un nefericit student, la acea oră, deținut în închisoarea-lad numită Pitești.

Căzul Pitești mai ridică însă și alte probleme ce privesc tot spiritul românesc. De ce, de pildă, această teribilă crimă a fost făptuită numai în România și în nici o altă țară din zonă? Torturile de la Pitești n-au precedat în România. E clar că tot ce s-a petrecut acolo, atentat destinat în exclusivitate tineretului universitar român, a fost pus la cale de cei ce au antipatizat de veacuri latinitatea noastră, vîzută acum ca un nedorit obstacol în drumul hegemoniei sovietice.

Vă mărturisesc, la Pitești am auzit pentru prima oară sintagma OMUL NOU, ieșînd din închisoare, mi-am zis că acel schimonosit om, OMUL NOU, a rămas definitiv în urma mea, ca un produs al termităi comuniste. Marea mea surpriză va fi însă să-l întîlnesc în continuare. Și nu printre cei chinuți la Pitești (mare parte dintre accepția au rămas mutilați pe viață, dar nu și metamorfozați în OAMENI NOI), ci, auz-mea, printre oamenii care nici măcar nu suferiseră de Pitești ori ignorau complet brutalul tratament din închisori. Cum deveniseră accepția OAMENI NOI? Nu-i greu de răspuns, decît avem în vedere diabolică propagandă de partid care, nelncotînd nici zi, nici noapte, difuzată prin toate căile posibile (presă, radio, TV, conferințe, ședințe etc.) intoxica în permanență psihicul fișcîrnia cu minciunoasele sloganuri ale partidului, într-o permanentă atmosferă de teroare.

• Țara mea este încă bolnavă

Desigur, muți, ascultîndu-mă, se vor arăta miraj că nu mi-am respectat titlul cuvîntării și, în loc de după, eu v-am vorbit de ceea ce a fost înainte de Revoluție. Vă pot declara acum că „detunarea” asta am făcut-o intenționat. Poate și îndemnat de memoria mea de bază (sînt medic), care îmi spune că în orice boală tratamentului și-a sugerat de simptomele bolii. Așadar, descriindu-vă semnele bolii care a mădînat țara mea aproape o jumătate de veac vom putea afla, poate, și ce tratament ar fi mai indicat ca s-o vindecăm cît mai repede. Căci, lucru cert, țara mea e încă bolnavă și se pare că și convalescența va fi lungă. Spun acest lucru pentru că azi, în România, ne aflăm încă în acel stadiu în care intelectualul nu și-a recușitat adevărata sa rol, cel de deschizător de drumuri în toate sectoarele vieții. Disprețul ce l-a marginalizat în comunism continuă încă. El e alimontat de toți acei comuniști care l-au urît toțdeuna și care, acum, camușii în noile straie ale democrației, își prelungesc „lupta de clasă” în criminale lozinci, vehiculate cu insolență pe străzi, cum ar fi „moarte intelectualilor!”. E un simptom serios că țara mea e încă bolnavă.

Paul Goma

Numai securității și comuniștii au confiscat revoluția română?

(Înainte să vorbească Paul Goma, la propunerea participanților la revoluția din decembrie, așteți în sală, s-a ascultat înregistrarea cîntecului Doamne, vino Doamne! și s-a păstrat un minut de reculegere pentru victimele revoluției.)

După un asemenea moment este greu pentru cineva, pentru oricine, dar mai ales pentru mine, care sînt un liric, un patetic și un plîngăcios, să vină să vorbească despre starea literaturii în România. Călm. Din fericire, eu nu ştiu, în momentul în care am fixat această temă pentru intervenția mea, că în sală au să fie români care au făcut cu adevărat revoluția. Dar iată că pică bine. Pentru că, la această întrebare retorică (ce nu este doar retorică): doar comuniștii și securiștii au confiscat revoluția română? eu (nu numai eu, dar acum eu vorbesc) răspund: din păcate, nu. Pentru că sînt diferite moduri de a confisca, de a fura, de a lua, de a-ți însuși ceea ce nu-ți aparține. Și pentru care n-ai muncit. Și pentru care n-ai versat sînge. (Niciodată nu ve fi suficient, oricît se va repeta, repeta, repeta că în România s-a versat sînge. Chiar dacă ar fi fost un singur mort, era o victimă și crima începe de la unul.) Din nefericire nu doar securiștii și comuniștii au așteptat acest moment. (Ei spun că așteaptă de 20 de ani. De 20 de ani tot completează Militerul, cu Iliescu, cu Brucan ca să... Ca să ce? Ca să-l răstoarne pe Ceaușescu și să-l înlocuiască. Cu Iliescu. Sau cu Verdet. Sau cu cine o fi. Deci au așteptat 20 de ani pentru ca țara și locuitorii acestui pămînt să fie distruși, să fie animalizați — iar ei tot așteptau. Ei încă nu erau pregătiți. Din nefericire, i-au luat prin surprindere timișorenii, clujenii, sibienii, brașovenii, bucureștenii... Și abia atunci s-au organizat ei în haite... Altfel nu pot să le spun. Pentru că ei au făcut o deturmare lingvistică vorbind despre teroriști. Or, teroriștii erau numiți partizanii din munți: așa li s-a spus Securității... poporul și cu peritului comunist — tot el poporul. Așa li s-a spus și marșale scriitor, adu-l la revista Apostrof, Petru Dumitriu, în volumul lui, Vinătoarea de lupi. Înainte comise-se o altă orăcere — despre Canal: Drum fără pulbere. După cunoștința mea, nu există un omolog al lui Petre Dumitriu nici la polonezi — un scriitor care, de pildă, să fi făcut elogiu lui Kaciński, nici la ruși — să fi făcut elogiu lui Gula-gulă — cu așa mai mult cineva care să fi făcut elogiu lui Auschwitz-ului. Ei bine, noi sîntem și în-asta originali! Un mare scriitor, un scriitor cu un colosal talent, a scris cred că pe 700 de pagini japene, Drum fără pulbere, în deplină cunoștință de cauză. Ceea ce nu se iartă. Și chiar dacă a scris după aceea lucruri bune, pentru cele bune să li se dea ceea ce merită, dar să nu se uite că a scris această orăcere. Și ei era Petru Dumitriu, care înainte scrisese Eurydice! Deci nu se iartă.) Deci să revenim la ceea ce a fost mioritică. Deci în decembrie, eu, ca un exilat de 14 ani ce sînt, ca unul care am plecat de acolo cam în șuturi... (N-am plecat din România de bună voie. Eu nu voiam să plec. Pentru că sînt scriitor de limbă română și scriitorul este ultimul care pleacă și sînge lumina — ca în bancul cu „exodul la români”. N-am vrut să plec, a trebuit să plec.)

Bineînțeles că și eu, cînd au venit evenimentele din decembrie, ca tot românul (și nu doar românul) m-am bucurat (eu puțin spus bucurat, dar rămîn doar la acest cuvînt) că în sfîrșit... Nici nu credeam (repet acum ceea ce probabil și dumneavoastră ați avut sentimentul), nu credeam să mai apuc în viață răsturnarea comunismului și liberarea. Liberarea pe care credeam c-am s-o apuc postum. De altfel eu îmi și pregătisem postumitatea... Din întâmplare, eu nu m-am întors în România — în primele zile, în primele săptămîni, în primele luni — din motive care nu sînt de capriciile mele... Nu m-am dus în România că nu m-am dus... S-au dus însă prietenii de-ai mei. Și ei scriitori, și ei exilați, și ei care făcuseră cîte ceva pentru țărișoară, nu? Făcuseră și cît fuseseră în România, și în exil. Și s-au întors cu toții din România nu doar amari, ci consternați. Evident, nici unul nu se aștepta la covor roșu și fanfara militară. E adevărat că nici unul dintre ei n-a fost dat afară din țară. Dar au avut sentimentul (chiar printre cele mai „drăguțe” cuvinte, prin „ce mai faci? cînd te întorci înapoi la Paris?”) că nu sînt dorți. Dar deloc nu sînt dorți. Au avut sentimentul că noi, cei dinafară sîntem cei care nu avem decît un ideal în viață — să venim peste voi... și să vă mîncăm salamul. De soia. Ei bine, eu unul, nu! Pentru că nici voi n-ați mîncat salam de soia, fie vorba între noi! Dar nu despre asta este vorba. Acum vorbeam despre scriitori. Despre faptul că în mai 1989 cînd, în sfîrșit, scriitorii-români se decide să facă un text de protest cu semnături, mai mulți scriitori protestează împotriva e ce? Pentru că Dinescu fusese dat afară de la România literară. Dar nici un cuvînt de raliere la un eventual text al lui

Dinescu publicat... Nu. Dar nu conținea Pufin, dar bine și așa pentru români. Ei bine, în exil ne-am mobilizat, cum se spune în termeni de activism și imediat am făcut și noi un protest. Era ceva normal bineînțeles la noi, vorba prietenei Ileana Mălăncioiu — ce mare școală să protestezi din exil? (rîde). E adevărat că nu-i nici o mare școală să protestezi din exil! Însă, uneori, dacă protestezi mai târziu, îți trimite Ceaușescu pe Heiduc să te omoare. Sau îți trimite bombe. Sînt mici riscuri. Dar să trecem peste ele. Nu? Și în acel moment cînd redactam textul nostru de solidarizare cu voi de-acolo, ne-am îngrozit: am constatat că sîntem peste o sută de scriitori români exilați. Ceva imens. Chiar dacă țara noastră... „vîitor de aur are”, și are o populație măritoasă, totuși un asemenea număr de scriitori exilați... Adică am ajuns într-un asemenea haț încît să le fie obligați să le plece românilor și scriitorii — care pleacă ultimii? Din această sută de scriitori, în momentul de față, după un an și cinci luni de la evenimentele din decembrie 1989 un singur scriitor român poate fi socotit întors definitiv în România: Mihai Ursachi. Și cu asta, punct. Oare de ce, Șt. Augustin Doineș, președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor?

Nu e o întrebare retorică, e o întrebare cu vîz. Pentru că alături, cînd am discutat în curte despre acest lucru, ați avut aerul că abia acum aflați că alți de muți am fost exilați și doar unul s-a întors în România! Oare de ce? N-are nevoie România de scriitori? De cărturari? Ba eu cred că are. Pentru că e o comunitate care a suferit profund, care a fost analfabetizată. Poate și noi putem să, știu eu, să punem și noi umărul — cum se spune. Ei bine, n-am primit nici un fel de invitație. Noi sîntem mai sensibili, cineva poate să ne cumpere doar cu o frază: „Aveți nevoie de tine. Vino să ne dai o mîna de ajutor”. Și cu asta ne-a cumpărat. Dar nu am primit. Și nu vorbesc numai de mine ci de toți cei care am fost excluși în momentul cînd am fugit, cînd am ales exilul, cînd am plecat. Dar am fost excluși nominal, așa că Dinescu (care este un foarte bun poet) să nu ne explice nouă că ne-a primit pe toți la grămadă! Că eu de pildă (vorbesc în numele meu) n-am fost exclus la grămadă, am fost exclus singur și probabil și cu asentimentul tacit al unor persoane care se află în sală. Dar nu despre asta e vorba, că știu cum e fost... Deci, ce a fost? Sînteți alți de săraci la Uniunea aia a Scriitorilor că nu aveți bani de timbre? Vă dăm noi bani de timbre să ne trimiteți o scrisorică: Domnul Șt. Augustin Doineș, fost membru al Uniunii Scriitorilor, ești din nou socotit membru al Uniunii Scriitorilor! Mă opresc aici ca să vă spun o altă poveste. În ziua de 15 noiembrie 1990 i-am mai tras o manifestare anticomunistă (pentru că așa e România, originală) în fața ambasadei R.S.R. din Paris, cu ocazia aniversării Brașovului și cu ocazia, mereu, mercu reînnoită a comunismului perpetuu din România. A terorismului din România. La acea manifestație, pentru prima oară, eu absentat prietenii noștri bulgari, cehi, unguri, ruși, polonezi. De 14 ani, asta e viața mea de exil: eram solidari cînd mergeam și noi cînd erau chestiunile poloneze, afgane, chineze și iraniene, și veneau și ei la cele românești. Și de 15 noiembrie am fost mai întîi oarecum neliniștiți de ce absentează prietenii noștri, dar după aceea ne-am liniștit pentru ei, neliniștindu-ne pentru noi înșine.

Să dau cîteva nume pe care le cunoașteți. Unde este prietenul nostru ceh Pavel Tigrîd, exilat din '48? Păi Tigrîd avea treabă la 15 noiembrie, era la Praga, este consilier al lui Havel. Bun. Prietenul nostru Peter Kral (fost Pop) îl cunoaște foarte bine, pentru că și Peter Kral a alcătuit o antologie de suprarrealiști cehi), exilat de 20 de ani, este atașat cultural la ambasada cehă din Paris. (Că așa e Europa. Nu ca la noi. Noi nu sîntem Europa.) Ce să mai spun de polonezi, de Pomian și Smoler, unul îl consiliază pe Welesa, celălalt îl consiliază pe Mazowiecki. Și bulgarul Tenko Berez deși președintele lor e filozof, îl consiliază și el. În ciuda dificultăților enorme pe care le-au făcut în țara lor — că au, să nu ne închipuim că le ai merge totul pe toți! Măcar din acest punct de vedere există o tendință de normalizare. Or, ce se înîmplă? Noi, care în exil, cînd vă gîndeam nu vă gîndeam ca voi și ca noi, ci ca: ei noștri din România, ei noștri din America... Toți erau „ei noștri”. Pentru că sîntem scriitori, de fiecare dată cînd vorbeam despre literatură, vorbeam despre literatura noastră. Și chiar am avut conflicte cu acei exilați care ziceau, „în România nu s-a făcut cultură. Tot ce s-a scris acolo este bolșevic, este comunist. Adevărată cultură se face în exil”. Nu era adevărat. Noi totdeauna am susținut că literatura, din moment ce este în limba română, și vorbește despre România și este românească, este una. Și acum mă întreb (dar chiar retoric): ce cauză băieții și fetele astora aici? Că de scriitori mai înțeleg,

nu? Scriitorul e mai năzuros, așteaptă invitații. Sorise și timbrate. Și cu semnătura domnului Doineș, președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor. Dar oamenii aceștia care au făcut ceea ce noi (că și eu mă implic), scriitorii, n-am făcut? Noi am așteptat 22 decembrie și cu autorizarea de la polițieni ne-am repetat și am... Am continuat, ce să mai zic? Ce cauză ei aici? Ei au făcut ceva. De ce eu sunt ei alții să-și lase țara și să umbie fără țară? Oare de ce? Oare nu sîntem noi vinovați? Noi, scriitorii, sîntem vinovați. Pentru că noi sîntem o comunitate aparte de români. Și sentimentele mele de prietenie și de prejudecăți pentru mulți dintre dumneavoastră (știu, unii sînt foarte buni poeți, unii foarte buni esești, foarte buni prozatori) e loc pentru toți în lumea asta, dar... Dar, oamenii buni! Dacă vrom să facem ceva — și toți vrom să facem ceva! Și nu se poate să nu facem, chît că sîntem bătrîni și nu mai apucăm — înainte de a ne apuca, trebuie să ne facem o autocritică, nu? În mod bolșevicesc. Deși nu comuniștii au inventat autocritica, ci, de pildă, creștinii, cu spovedonia, nu? Adică să tragem o linie și să recunoaștem: că noi, ca scriitori români nu că nu am făcut ce trebuia, dar nu facem vinovați pentru neexistența (asta e un articol din Codul Penal) neexistența la persoană aliată în perioadă de moarte. Noi, scriitorii români, ne-am construit Opera, iar alături creșcă România. Murea de boală, de foamete, de mizerie, de disperare.

Ana Blandiana

Este nevoie de dumneavoastră acasă

„Nu credeam că „o să mai vorbesc vreodată” în această întîlnire a noastră, dar intervenția lui Paul Goma m-a tulburat și mă obligă s-o fac. Înainte de a încerca să punctez cele spuse de Paul Goma aș vrea însă să mulțumesc Universității „Sapientia” pentru că organizînd această întîlnire n-a făcut să se întîlnească doar români cu italieni, n-a dat doar italienilor prilejul să înțeleagă mai puțin realitățile culturale și ale revoluției din România, dar ne-a dat și nouă înșine, românii de acasă și românii din străinătate, prilejul să ne întîlnim și să ne ascultăm unii pe alții.

(P. Goma: Și să ne certăm.)
Și să ne certăm, spune Paul Goma, dar eu nu cred c-o facem. Pentru că, înainte de a ajunge să spun ce nu sînt de acord din ceea ce a spus el, vreau să spun că eu cred că are dreptate în tot ce a spus. E adevărat, însă, că, la fel ca în întotdeauna, marile sentimentale care este și care își ascunde (am ajuns în sfîrșit la această concluzie) sub violență și paradoxuri, rîniile și dragostea, ca întotdeauna a folosit un ton care după ce s-a rănit pe sine însuși, a reușit să ne rănească și pe noi. Înainte de orice vreau să spun că imediat după decembrie '89 și pînă la venirea minerilor în București (pentru că după aceea n-am mai avut curajul s-o fac) am implorat pe fiecare român din străinătate pe care l-am întîlnit să se întorcă. Pentru că după primele zile de bătălie, cînd cu toții am început să înțelegem ce se petrece în România, am simțit nevoie să fim cît mai mulți de partea noastră a baricadei. Aveam nevoie de cei care erau în străinătate, și avem în continuare. I-am implorat pe toți românii pe care i-am întîlnit (pe Paul Goma l-am întîlnit pentru prima oară în septembrie și n-am mai avut curajul să-l chem acasă). De la Mihai Botez (despre care am crezut din prima secundă că se va întoarce, nu numai pentru că fusese unul dintre primii noștri disidenți, dar și pentru că era și este futurolog, nu există țară în Europa și în lume în care să se pregătească într-o mai mare și poate mai tragică măsură vîitorul decît în România în aceste zile și în aceste luni, și mi se părea normal ca un disident și un specialist în futurologie să vină acasă, să pregătească vîitorul) pînă la toți colegii scriitorilor pe care i-am întîlnit, i-am implorat să se întorcă. Ca să fim împreună. Ca să ne ajutăm unii pe alții. E adevărat că Mihai Ursachi este singurul care s-a întors. În 15

Și n-am făcut nimic. Iar noi ne justificăm acum că noi ne-am făcut opera și că în viitorime, bineînțeles, cercetătorii de peste 100 de ani n-o să mai înăscă de cît de lași am fost noi, și cît de... aș fi fost. Pentru că vor discuta numai... aș fi fost. Cine își mai aduce aminte? Ei, își aduce aminte că de pildă Macedoni... în casa lui Eminescu a fost un porc de cîine, nu? că Slavici, sîracul Slavici, marele prozator, ei, înțelmeitorul prozelor românești moderne, în timpul primului război mondial, a colaborat cu inamicul. Ca și Argezi. Dar la Argezi era o chestie de obșnuiță... Nu se poate! A fi scriitor nu înseamnă doar a scrie. Adică eu nu vă comunic acum o nouă idee (rîde) zic ceea ce gîndiți și dumneavoastră. Scriitor nu înseamnă cel care scrie bine o carte. Ci e un fel de a fi, un fel de a te purta, un fel de a merge drept, nu în patru labe. Că sînt destui oameni ai noștri care merg în patru labe. Și acum trebuie să-i reabilităm. Iar fenomenul din Piața Universității a fost parțial o ocazie de recuperare (nu se recuperează niciodată nimic), de umplere oarecum a golului lăsat de neactivismul (uite ce cuvînt odios), de pasivitatea, de inerția scriitorului român. Și dacă merg mai departe și repet ceea ce am mai spus, eu cred că 20 Mai, cînd românii au avut în mîna buletinul de vot și n-au știut ce să facă cu el, se datorează direct scriitorului român care n-a făcut ce trebuia să facă. Păi, bineînțeles că da, domnul Urlicaru, e părerea mea!

(E. Urlicaru: Sînteți ca un profesor care vorbește unor elevi prezenți despre cei care chiulesc.)

Bun, să continui. Iar chestia cu minerii, de asemenea, este rezultatul direct al faptului că scriitorul român nu a fost alături de nimeni nici în '77, nici în '79 la SLOMR, nici la Brașov. Bineînțeles, scriitorul român și-a făcut Opera. Foarte bună, foarte bună. Dar să discutăm despre opera. Să lășăm revoluția în pace, și să nu participăm la seminari care au ca temă revoluția.

noiembrie, atunci cînd Paul Goma participa la manifestația din fața ambasadei de la Paris, Mihai Ursachi era împreună cu mine și cu reprezentanții muncitorilor de la Brașov într-un balcon din Piața Unirii din Iași — un balcon care era în același timp acamă de muncitori din Iași, și hînduit de o altă parte a populației Iașului. Vreau să vă spun că într-adevăr există intelectuali care s-au opus, într-un fel sau altul, unii chiar în mod formal, în interviuri, întoarcerii marilor intelectuali români din străinătate. Dar știu la fel de bine că ei reprezintă o minoritate pe care nu trebuie s-o lăuși în seama și în nici un caz nu trebuie s-o folosești ca pretext unei prelungiri a înstrăinării. Mă scuz dinainte pentru neromânia care sînt în sală, dar aș vrea ca ceea ce-ți voi spune domnului Paul Goma acum să fie cît mai patetic, să fie cît mai simbolic. Aș prefera ca sala aceasta să fie nu numai arhiplină, dar înfin și mai mare decît este, în acest moment cînd vreau să îl invit, vreau să îl rog, nu numai în numele meu, dar în primul rînd în numele Alenței Chive, de exemplu, pentru care ar fi nu numai un imens noroc, dar și un moment cu adevărat important, ca să nu zic istoric, revenirea printre noi a unui om, a unui nume ca Paul Goma. Este nevoie de dumneavoastră, acasă, așa cum este nevoie de toți ceilalți 99 de scriitori. Veniți cu noi, și mai ales nu vă gîndiți că este prea tîrziu ca s-o faceți. În decembrie '89 nu a avut loc revoluția română. În decembrie '89 a început revoluția română. Nu există în istoria omenirii revoluții care au durat cîteva zile, cîteva săptămîni sau cîteva luni. Revoluțiile durează întotdeauna ani. Noi sîntem în cursul unei revoluții. Revoluțiile au perioade ascendente și perioade descendente. În revoluții uneori învinge o parte, altele învinge alta, dar revoluția (s-a discutat aici alți de mult despre sensul termenilor) înseamnă o schimbare esențială a structurilor societății. Sîntem în cursul acestei schimbări. Lupta va mai dura încă mult timp. Sper din toată inima ca această revoluție să nu mai samene victime, să nu mai existe victime, să nu fie oricum mult prea multe. Dar lupte vor mai fi cu siguranță. Și avem nevoie de toată lumea, absolut de toată lumea alături de noi. Vă așteptăm acasă, și vă rog să fiți convinși că venind acolo nu numai că veți fi primiți cu brațele deschise, cu toți, dar momentul întoarcerii voastre va fi unul absolut esențial al istoriei noastre de după revoluție.

leu cuvântul în replică la ceea ce a spus Paul Goma, nu știu pentru că numele meu a fost pronunțat de două ori (și cu ironie), ci pentru faptul că voiam să subliniez partea pozitivă, cu care sînt de acord, din intervenția domniei sale. A existat un fel de exagerare a rolului de disident al scriitorului prin prezentarea pe care a făcut-o prietenul meu Ulici și căreia i-am răspuns. Pentru că, dacă orice discurs esopio este discurs de disident, atunci aproape toată lumea a fost disidentă în țara noastră. Alături (sau împotriva) acestei exagerări, era normal să vină un corectiv care să pună lucrurile la punct. El a venit din partea lui Paul Goma. Nu am crezut că el va fi atât de violent. Pentru că, dacă este permis să corectezi o exagerare, este greșit să cazi în extremitatea opusă, în totala discreditare a rolului pe care scriitorul l-a avut sub dictatură. Al doilea lucru pe care vreau să-l subliniez în ceea ce a spus Paul Goma (și, subliniindu-l, voi răspunde implicit și la această încercare de discreditare a scriitorului) este faptul că dînsul reproșează Uniunii Scriitorilor că nu l-a invitat pe fiecare în parte, pe colegii noștri care se află în exil, să se întoarcă în țară. Observația poate fi făcută. Ea poate fi făcută chiar ca un reproș. Ceea ce mă jensează este însă o serie întregă de relații de causalitate, extrem de îndoielnice, strigătoare la cer prin lipsa ei de temei, care au fost stabilite de către Paul Goma. Chiar crede Paul Goma că scriitorii din exil nu au revenit în țară pentru că nu au primit o asemenea scrisoare, semnată de președintele de onoare al Uniunii Scriitorilor, Șt. Augustin Doinaș? În paranteză fie spus, de ce președintele de onoare, și nu președintele activ? Pentru că eu, sînt prezent, iar Dinescu absent? Știm foarte bine că un președinte de onoare este o prezență decorativă. Oare prietenul meu Belotă, sînd prezent, nu s-a reîntors pentru că n-a primit din partea mea o scrisoare cu autograf? Oare Ion Negoieșcu nu se întoarse din Germania pentru că n-a fost invitat personal, tot printr-o scrisoare semnată de mine? Alex. Papilian, Gelu Ionescu, Dinu Filimând, Mircea Iorgulescu nu

Șt. Augustin Doinaș

Un scriitor-simbol nu trebuie să fie susceptibil

electorat s-a manifestat atunci o moștenire ceaușesto-comunistă, mai veche decît Ceaușescu — care persistă și acum, și eu mă tem că decît un 20 mai s-ar petrece peste cîteva zile, rezultatul ar fi același, pentru că acel om nou, creat de Ceaușescu, există. În masa electoratului. Cine lucrează înăi cu mijloace specifice și a lucrat mereu pentru a schimba radical mentalitatea acestui om nou? Probabil nu numai scriitorii. Dar în orice caz o fac și scriitorii, pentru că o seamă dintre publicațiile care apar astăzi sînt scrise de scriitori. Nu numai de scriitori. Dar în primul rînd de scriitori. Mă reîntorc la problema susceptibilității. Eu cred că un scriitor nu trebuie să fie susceptibil. Rolul său este prea important ca pentru epidemia sa să reacționeze la fiecare din factorii cu care vine în atingere. Lucrul acesta este adevărat mai ales în cazul scriitorilor-simbol, aceia care prin fapta și opera lor îi răscumpără pe toți ceilalți. Paul Goma este un scriitor-simbol și rezistenței intelectuale și scriitoricești față de dictatură. Mă întreb — mai în serios, mai în glumă: chiar are nevoie un asemenea simbol de o scrisoare-invitație, semnată de Președintele de Onoare al Uniunii Scriitorilor pentru a se simți (așa cum de fapt este, fie că se simte sau nu) un scriitor român prezent cu spiritul mereu emblematic acolo unde nu este prezent cu corpul său?

revin pentru că n-au primit scrisoare de invitație expresă din partea Uniunii Scriitorilor? Relația de causalitate mi se pare exagerată. Alți relații de causalitate a fost stabilită și mă îndoilesc că Paul Goma crede, sincer vorbind, că la mijlocul lui iunie, anul trecut, minerii au venit în București pentru că scriitorii n-au fost alături de ei cu ani de zile înainte. Chiar nu știe Paul Goma cît de mineri au fost minerii care au venit în iunie la București? Oare acești mineri, între ghilimele; care au venit la București și care au vînat intelectualii și scriitorii aveau o răfuală cu scriitorii de pe vremea lui Ceaușescu care n-au fost alături de el în '77?

Toate lucrurile care se petrec astăzi în țara noastră, statul pe care îl are intelectualul, toată poziția lui în societate, tot ceea ce îndură astăzi în țara românească nu este suficient pentru Paul Goma ca să-l convingă că decît în anii trecuți intelectuali, scriitorii au avut o anumită atitudine, ei nu mai au astăzi o anumită atitudine? Sigur că și Paul Goma ar putea să spună: ce ușor este să ai astăzi atitudinea pe care o au scriitorii în țară! Și cît de greu a fost cu ani de zile înainte! Fără îndoială. În deplină sinceritate o spun că pînă în pămînt ne plăcăm

în fața a ceea ce cu ani de zile înainte a făcut Paul Goma. A fost, din păcate, singurul. Nu ne face nici o plăcere, nu sîntem mîndri că putem să spunem lucrul acesta, dar sîntem mîndri de Paul Goma. Dacă reproșurile lui Paul Goma s-ar referi doar la perioada lui Dej și Ceaușescu, n-aș avea nimic de spus. Eu sînt primul care recunosc că pentru acel ani Paul Goma este un exemplu strălucit de rezistență eroică și, așa cum am spus, din păcate, singurul. Dar reproșurile lui Paul Goma vin să lovească în scriitorul de astăzi ca și cînd acesta nu ar fi deștat de angajat, nu ar fi angajat profund în lupta politică actuală a României. Paul Goma a spus că un scriitor este o ființă sensibilă. Eu zic că da, un scriitor chiar trebuie să fie o ființă sensibilă.

Eu zic înăi că un scriitor nu trebuie să fie o ființă susceptibilă. Și ca să mă reîntorc (era să uit) la una dintre relațiile de causalitate pe care le-a formulat cu atîta violență Paul Goma aici, aș vrea să spun că eu sînt convins că Paul Goma se află în planul pur al fanteziei atunci cînd susține că la 20 mai 1990 trandafirul a cîștigat alegerea din cauză că scriitorii nu și-ar fi îndeplinit rolul lor față de masa electorală. În

„Paul Goma în replică” anunță MARIAN PAPAHAĞI (moderatorul ultimei zile a colochiului) în timp ce în sală încă se mai aplaudă răspunsul lui Șt. Augustin Doinaș. „O să mai aibă nevoie” (ILEANA MĂLĂNCIOIU, din sală), (risete, rîde și PAUL GOMA). „O să răspund la sfîrșit, însă să mi se permită să corectez. Recunosc, am fost violent, am fost prea violent, am dat în dreapta și în stînga, am să-mi fac auto-critică... Înșă nu am pretins o invitație de la Uniunea Scriitorilor, ci un certificat de existență — așa cum Manolescu l-a dat certificat de existență lui Iliescu și G.D.S. l-a dat lui Măgureanu”. „Nu trebuie să negăm că a existat un complex Paul Goma (continuă ILEANA MĂLĂNCIOIU). Nu este chiar întîmplător că într-un moment în care vorbim despre o criză a unor personalități care să însemne ceva în România (la ora actuală căutăm pe degete cine ar putea fi aceia) foarte puțini s-au gîndit la Paul Goma”. Ileana Mălăncioiu crede că este îngrozitor

să trăiești în exil cînd ești scriitor român, dar din exil este mai ușor să semnezi ceva: sînt deci două lucruri diferite. „Ai explicat neconvîngător nevenirea ta în țară (și se adresează direct lui Paul Goma). Dacă veneai în țară în timpul Pieței Universității, cînd era nevoie de un lider pe care să-l creadă toată țara, cînd se propunea ceva, poate că Piața Universității ar fi avut alt rol. Era o nevoie îngrozitoare de tine în țară, atunci. Dar tu ai așteptat să te cheme ei, ei au așteptat nu știu ce să se întîmple, toată lumea a așteptat ceva, s-au făcut alegerile, a fost ce a fost. Poate era bine să fi riscat și tu ceea ce a riscat Regele Mihai: să vină și să fie întors din țară. Poate pe tine nu ar fi îndrăznit să te întoarcă de la graniță.

Instantaneu din timpul colochiului:
Paul Goma, Gabriel Andreescu, Mara
Chirjescu și Dinu Adameșteanu

Paul Goma

Și ce-ai să te faci în celula vecină?

Am fost fericit că Ana Blandiana mi-a replicat cum mi-a replicat — nu cu violența mea pe care încă o dată o regret. Nu pot să spun că „asta sînt, cu asta defilezi”. Îmi pare foarte rău, probabil am spus și lucruri adevărate, dar într-o formă neconvenabilă. Pe mine nu mă împiedica nimeni să mă întorc în România, dacă aș fi făcut o cerere de derogare — pentru că eu am în continuare statut de refugiat politic. Eu deci păstrez încă pașaport albăstru, sub protecția Națiunilor Unite și asta este alibiul meu: nu mă pot duce în România,

pentru că din România am fugit. De ce n-am venit în Piața Universității? Chiar dacă aș fi avut posibilitatea, nu cred că aș fi vorbit în Piața Universității, deși am toată admirația pentru ea și cred că nu am fost înțeles bine cînd am spus la un moment dat că Piața Universității a încercat să recupereze în timp și spațiu ceea ce nu au făcut scriitorii înainte de decembrie: adică un embrion de viață civilă. Și o școală a adevărului, a frumuseții ș.a.m.d. Aș fi participat, aș fi plîns și aș fi ingenunchiat și eu cînd Ioan Alexandru ne-ar fi îndemnat să ingenunchem — pentru că am și eu instinct gregar. Dar vă rog să mă credeți, nu mă gîndesc să fiu lider. Eu sînt berbece (nu e același lucru cu berbec), ăla care eventual face gaură în poarta cetății. Eu cred că dacă am avut vreun rol (ceea ce este de discutat), al meu s-a încheiat în 22 decembrie. Adică de a tot da cu capul în gard — eventual în zid. Și aici închei cu un citat din socruul meu, Petru Năvodaru (ce să fac, ne cităm în familie) care vîzînd cită insistență în prostie am în România, mă întreba: „de ce tot dai cu capul în zid?” La care eu răspundeam (deștept): „poate fac gaură în zid”. La care el îmi dădea replica: „și ce ai să te faci cînd ai să te pomenești în celula vecină?”.

Pagini realizate de
GABRIELA ADAMEȘTEANU

Sorin Alexandrescu

Trebuia să ne fi trezit mai devreme

Ca de obicei la un congres, eu fost, din punct de vedere științific, lucrul foarte bune și altele mai puțin bune, dar lucrul extraordinar a fost înțelegerea dintre românii din țară și românii din exil. Eu personal am încercat să fiu mai critic (poate prea critic, la un moment dat) și am fost foarte bucurat că am primit replica, nu s-au adus multe argumente contra. A fost o discuție foarte sinceră și la fel s-a întîmplat astăzi, cînd a avut loc un schimb de cuvinte (poate istoric) între Paul Goma pe de o parte, Ana Blandiana, Șt. Augustin Doinaș și Ileana Mălăncioiu — pe de altă parte. Cred că se poate vorbi despre o re-instituție, un mod de recuperare a celor 15-20 de ani petruți separat, care nu putea să nu aibă accente dramatice. Fără îndoială că muți dintre noi aveam impresie că ne privim în oglindă, dar oglinda are sluzozități și imaginile sînt puțin

tulburi. Poate că înțelegerea ar fi trebuit să aibă loc mai demult, dar e bine că a avut loc și acum. Aș spune că e momentul cînd s-a apert gheata și eu am spus față de ceea ce a spus Goma astăzi: unde eu fost scriitorii români cînd au avut loc marile greve ale minerilor, revolta muncitorilor din Brașov? Dar ceea ce întrebare trebuie să ne-o punem și noi în exil: unde am fost noi, cei din exil, în '77, cînd minerii erau în grevă? De fapt noi, exilul, ne-am trezit la viața politică abia datorită revoltei Brașovului (din '87). Pînă atunci eu scriesem doar lucruri foarte critice în ziare; după '87 am trecut la o formă instituționalizată de opoziție (am luat inițiativa unui comitet pentru drepturile omului la Amsterdam). Probabil că fiecare dintre noi a avut nevoie de un șoc care să-l trezească. Privind în istorie, înăi, acum, trebuie să ne fi trezit mai devreme.

Evenimentele din zilele sfârșitului de decembrie 1989, dincolo de planificare și întâmplare, cuprind în ele o serie de „ritualuri” ale ororii și violenței. Unul dintre acestea este acela al „capului tăiat”, ritual cu o funcție bine precizată, în scenariul propagandistic al intimidării unei populații, fie că este vorba de execuția publică, fie că privește o categorie largă — comunitate învinsă, trib dușman, grup social etc. Este cunoscut faptul că unele triburi amerindiene din zona nord-americană practicau decapitarea și mumifierea capetelor dușmanilor, folosind un procedeu special de micșorare a dimensiunilor volumetrice până la a reduce un craniu normal la mărimea unui pumn de copil, fără alterarea fundamentală a trăsăturilor. Produsul avea o funcție magică, dar și una socială, asigurând transferul puterilor învinsului în corpul învingătorului și asigurând prin numărul și calitatea trofeilor o anumită poziție în ierarhia tribală. Exemplul poate părea excentric, dar nu este nicicum izolat de mentalitatea eurasiatică. Triburile germanice își împrejmuiau așezările cu palisade în stilul cărora se înfiteau capete ale dușmanilor menite să sperie și să protejeze. Cu vremea, capetele umane au fost înlocuite cu capete de animale, îndeosebi cai.

Tăierea capului n-a fost în istoria eurasiatică doar o cale, un mijloc practic de trecere în moarte a omului, ci a constituit îndeosebi un factor propagandistic de intimidare a supraviețuitorilor. Groaza pe care Gingis-Han a inspirat-o Asiei Centrale și Europei se datorează în mare parte mijloacelor de expresie pe care acesta le-a folosit în cadrul procesului mai mult sau mai puțin violent de luare în posesie a teritoriului și a populației. În funcție de rezistența apărătorilor unei cetăți, după cucerire, Gingis-Han dispunea ridicarea de piramide din capete în fața porților orașului. Se decapitau prizonierii, dar și cadavrele adversarilor căzuți în luptă. Deja, din acest moment, asistăm la falsificarea ororii, ceea ce nu scadea cu nimic efectul ei asupra prizonierilor, ori a

KITSCH-UL CARE UCIDE

celor ce aflau despre ea. Obiectivul nu era pedepsirea celor ce s-au opus ofensivei mongole, ci înspăimântarea celor ce, eventual, se vor afla mai târziu în calea ei.

Odată cu intrarea turcilor în Europa, numărul capetelor tăiate a devenit un factor economic, să spunem. Recompensele și favorurile acordate de Poartă șefilor militari se judecau în funcție de numărul capetelor expediate, în care, la Istanbul. Desigur, nu de puține ori, se retezau după bătălie, nu doar capetele înamicilor prinși ori uciși, ci chiar și ale propriilor morți, ba chiar și ale nefericiților care însoțeau, după tradiție, armatele în deplasare. În acest caz se depășește nivelul interesului general, ajungându-se la unul strict personal. Un Pașă era mai puțin preocupat în a câștiga o bătălie decisivă pentru expansiunea imperiului și mult mai interesat în a câștiga o bătălie cu mulți morți, sau multe dovezile în acest sens. Mulțimea de capete însemna o mulțime de bani. S-ar putea ca în acest amănunt de contabilitate oribilă să se găsească misterul cifrelor, incredibil de mari, referitoare la participanții în lupte periferice pentru Imperiul Otoman, consemnate astfel de cronicile turcești ale vremii.

Și tot așa, se prea poate ca îndrăzneala de a falsifica informația privitoare la o realitate macabră să fi deschis drum larg contabilității duble, potemkiniadelor de mai târziu, atât de obișnuite și de importante, în mentalitatea puterii instalate în partea de est a Europei. Dacă raportarea era falsă într-o zonă atât de sensibilă a realității, cine să condamne o astfel de practică în porțiuni mai puțin periculoase ale aceleiași realități? Împărăteasa Rusiei își înșela oaspeții arătându-le sate de carton și aceleași cirezi de vite în veșnică plimbare, un principe valah bombardat Viena cu ghiulele de hirtie, la Varsavia fațada unei case devenea incredibil de îngustă pentru a evita impozitele, casele

în Balcani se clădeau fără horn din același motiv, iar băieții erau botezați cu nume de fete pentru a scăpa de conscripția militară. Această eludare a realității a generat în fapt un kitsch comportamental în cadrul organizat al societății. În fond, se naștea o altă realitate, acceptată în jocul social, o realitate kitsch, pentru că avea drept fundament convenția nederanjantă, a complicității. Ritualul „capului tăiat” a devenit cu vremea convenția „capului tăiat”. O convenție ajunsă obligatorie în sensul că, în cele din urmă, doar „capul tăiat” și nu realitatea însăși confirmă evenimentul. Este, în fapt, un drum de la protecție la autentificare, de la presiunea evenimentului la înlocuirea evenimentului. Sau a lipsei de credibilitate a evenimentului. Ceea ce s-a întâmplat începând cu 21 decembrie în București a constituit prin partea sa autentică Evenimentul. A existat pe deplin și acea presiune a evenimentului, situația în care oamenii au avut nevoie de protecție și de însușirea puterii adversarului. Paradoxal, strigătul unanimității, „fără violență” a fost forma specifică a românului în 1989 de a se proteja și de a-și însuși puterea adversarului. „Fără violență” a însemnat un mijloc magic de a paraliza acțiunea agresivă a adversarului. Patruzele de adolescenți care opreau și verificau mașinile nu aveau altă protecție și altă putere decât nedumerirea, deruta adversarului scos din jocul său și introdus în alt joc, necunoscut lui. După o baie de sânge, după o noapte în care strigătul care proteja și dădea putere era întrerupt, acoperit de rafale și scrișnet de șenile, după un sublim moment de triumf al adevărului și al umanității, cineva a socotit că este momentul să intervină oroarea.

Tot ceea ce se întâmplase, inclusiv miraculoasa victorie a celor care strigau „fără violență” asupra armelor, tot ceea ce se petrecuse fusese adevărat. Nu era nevoie nici de emoții provocate anume,

nici de mesaje subliminare, nici de puneri în scenă eroice sau patetice, pentru că totul fusese adevărat. Adevărat până la un punct. Iar din acel punct a intervenit ceva sau cineva, pentru a introduce, mai bine spus a reintroduce dubla contabilitate, falsificarea, dedubierea, potemkiniada. Semnul magic al reînnoirii la tradiția lui Gingis-Han sau a pașalelor turcești a fost „capul tăiat”. Un cap retezat, așezat pentru efect într-o envelopă de transport blindat, mutlat spre a fi cât mai înspăimântător și mai grăitor. Cineva înlocuia „fără violență” cu „ucide”, „Ucide și fă dovada”, „Ucide și înspăimântă”. Probabil că și în vremea mongolilor ori a invaziei turcești au funcționat cele două principii — „sperie” și „numără cât mai mult”.

Dacă, la peste un an de la evenimentele, comunitatea românească încă nu știe adevărul despre ceea ce a urmat Adevărului, aceasta se datorează și „capului tăiat” care a însemnat, dincolo de oribilitatea și tragedia particulară, deschiderea scenariului kitsch al credibilității incredibile. De această dată potemkiniada a fost dusă la extrem. Morții care trebuiau să convingă au fost cu totul și cu totul adevărați. Satele Ekaterinei erau din carton și aveau același rost — de a convinge. În ambele situații, s-a zîmbit neîncrezător. Din păcate, kitsch-ul rămâne cum este. Chiar dacă ucide.

YULY MARQUEZ GARCIA

CROAȚIA

CÎND ÎNCEPE RĂZBOIUL?

Slavenka Drakulić este ziaristă și romancieră. Trăiește la Zagreb, în Croația, o republică în cadrul federației care se numește încă Iugoslavia. Este redactor la revista „Danas”, corespondent al revistei „The Nation” din New York. Ultima ei carte „Cum am supraviețuit comunismului” va apărea vara aceasta în Germania, Marea Britanie și Statele Unite. (A. M.)

Cțiva prieteni americani care plănuiau să viziteze Zagreb și Dubrovnik în această vară mi-au dat un telefon acum câteva zile. Erau în căutarea ghidului Departamentului de Stat pentru această parte a lumii și voiau să știe dacă războiul a început sau nu. „Alurea”, am replicat eu cu siguranță, „nici vorba de război. E mai periculos la New York. Veniți fără grijă”. Vor fi probabil singurii americani care vor veni în Iugoslavia anul ăsta, convingși de siguranța involuntară a vocii mele. Pentru că, o fi New York-ul mai periculos decât Croația (populația Croației este jumătate din cea a New York-ului), dar natura amenințării este diferită. Acolo crima, aici războiul.

Întrebarea lor m-a luat în orice caz prin surprindere. Cînd poți spune că a început un război? Curios, dar cu toate că au trecut două războaie mondiale peste țara asta, nu-i totdeauna la îndemână să-ți dai seama cînd începe altul. Va fi atunci cînd vom vedea cu ochii noștri — și nu doar la televiziune — tancuri, soldați și cadavre în Zagreb? Realizăm războiul doar atunci cînd este prea țirziu și acoperirile se prăbușesc sub bombe în vreme ce noi mai credem că nu e cu puțință? Sau debutul unui război înseamnă mulțimi înnebunite fugind să scape de gloanțe, de bombe, de ziduri prăbușindu-se?

În Vietnam războiul a însemnat napalm, copii arși, junglă, Viet-Cong. Al doilea război mondial a însemnat forțe de

ocupație, partizanii lui Tito, oameni luptînd cu minile goale, delatori domestici, nașiști, lagăre de concentrare. Am fost crescuți în ideea că războiul înseamnă moarte în masă, totul în masă, ca și în filme, chiar atunci cînd totul este real. Singura problemă pare a fi pragul. Cinci, zece, cincizeci sau o sută de morți — și este același număr pentru fiecare țară? Cîte victime trebuie să moară pentru ca termenii de terorism, descărcare de violență sau incidente violente izolate să devină necorespunzător?

Dacă definiția lui Clausewitz că „războiul este continuarea politicii prin alte mijloace” este încă valabilă, atunci ceea ce se întâmplă în Croația și Kosovo este cu certitudine război. A început acum un an cu drumuri blocate împotriva orașului Knin, unde minoritatea sîrbă din Croația s-a revoltat, simțindu-se amenințată de declarațiile naționaliste ale noului guvern croat. Sau poate acum doi ani, cînd președintele sîrb Milosevic a trimis armata la Kosovo. Sau poate chiar mai devreme, cauzele se disociază din cauza consecințelor, acum, cînd în întreaga țară agitația etnică a urcat pînă la punctul în care toată lumea este tentată să proclame un război civil. Adevărul este că politica a fost extinsă prin alte mijloace — cum ar fi armata, poliția, tancurile, minele, obstrucțiile în trafic, împuscăturile, morțile. Cei puțin 18 persoane au murit. Astfel, înci, ce lipsește? Probabil în dolia este

semantică, ceva ne face să ezitam în a spune lucrurilor pe nume. Sau poate este altceva.

O echipă a televiziunii germane a vizitat recent Zagreb. Era într-o sîmbătă, o dimineață însorită de primăvară. Am stat într-o cafea din piața centrală a Zagrebului. O vreme nemții au observat în tăcere oamenii învîrtindu-se pașnic în jurul scuarului, așteptînd tramvaie, cumpărînd flori și zăire în drum spre casă, sau pălăvrăgînd pur și simplu. Judecînd după această dimineață de sîmbătă nimic important nu părea să se petreacă. Trecătorii nu arătau a fi abătuiți, au remarcat nemții, uimiți. Nu arătau de asemenea nici anxioși, nici depresivi. Nu știu cum se așteptaseră ei să arate. Bineînțeles că se petrecea ceva, dar în același timp era și o sîmbătă obișnuită: cumpărături, cafeaua de dimineață mai țirziu, prînzul, vizite pe la prieteni unde conversația se va învîrta inevitabil în jurul războiului, mai ales dacă a început sau nu. Cîtă vreme poți ține la distanță realitatea înfricoșătoare pe calea rutinei cotidiene te simți în siguranță. În cele mai oribile situații, mimarea normalității te poate salva.

Seara însă, în fața televizoarelor, situația se schimbă. Devenim vulnerabili, mai expuși fricii cu fiecare nouă imagine a vieților pierdute. Nu este doar frica de moarte — ci lipsa de sens a morții organizate, moartea ca o statistică într-o lungă serie de statistici, moartea în masă, această luptă totală pentru putere.

Cînd schimbările au început, nu ne-am imaginat că se va ajunge aici. Dar probabil că reporterii germani aveau dreptate — ne-am obișnuit atât de mult cu războiul, că pe fețele noastre nu se mai poate citi conștiința lui. Cuvîntul „război” a intrat în viața noastră discret, pe furie; se pare că nu l-am recunoscut de îndată. Unități speciale ale poliției stăteau de gardă în fața Adunării Naționale și a clădirii Televiziunii Croate. În vreme ce în magazine se puteau cumpăra vinuri și brînzeturi franțuzești, caviar și somon norvegian,

ligări americane, ciocolată olvejiană, pantofi italieni. La început, în ciuda prezenței trupelor speciale, frica de război exista la alt nivel, un nivel abstract al știrilor în presă și televiziune și al discursurilor politice, care nu ne puteau atinge în intimitatea locuințelor noastre. Dar cînd primele victime au căzut, nu mai aveai unde să te ascunzi, unde să fugi.

Deci, a început războiul?

Privesc la televiziune funeraliile lui Rajko Vescadinović. Apoi citesc despre moartea lui Stipo Bosnjak, Zdenko Perica, Luka Konković, Mladen Catić, uciși în Borovo-selo — sau despre aceea a tînărului soldat Sasko Gesovski, ucis în Split. Și deodată înregistrez o distincție subtilă în conștiința mea, un prag pe care trebuie însă să-l traversăm, motivul pentru care pot spune încă prietenilor mei americani: „Nu, nu sîntem în război”. Cîtă vreme funeraliile fiecărei persoane ucise se transmit la televiziune, și telegrame de condoleanțe ale liderilor politici li se citesc la căpății, cîtă vreme pozele de butelin rețușate și mărite ale victimelor sînt publicate, văduvele și mamele interviuate, cîtă vreme poliștii răniți sînt vizitați în spital de către demnitari și doctorii descriu cea mai neînsemnată zgîrțitură de care suferă aceștia — cu alte cuvinte, cît se mai pot marca sau pierde puncte politice odată cu fiecare victimă, sîntem O.K. Nu vom fi în război cîtă vreme ne putem aminti numele victimelor și fețele lor.

Dar să vină ziua cînd morții vor rămîne nenumiți („33 poliștii croați au fost uciși astăzi lângă Trava Korenica” sau „56 soldați și 28 poliștii din spa-numita Krajina, sau 72 de croați și 60 de sîrbi”) și funeraliile lor sau familiile îndoliate nu mai apar la televiziune, nici un gros-plan al pămîntului înșingurat, nici un zler etafindu-le moartea în cele mai mici amănunte și nici un fel de autorități care să-i proclame eroi sau martiri — atunci războiul va fi aici și îl vom recunoaște. La fel de bine ca și americanii, și ca lumea întreagă.

Traducere din limba engleză de
ALINA MUNGIU

Din istoria

ALIANȚEI CIVICE

Simbătă, 8 Iunie, la București, și-a început ședința Consiliul Director al Alianței Civice: cei 27, împreună cu cîte un reprezentant al filialelor județene. Deși întâlnirile de acest gen intră în obișnuit, ea tot ceea ce este periodic, întrunirea de acum cîteva zile a fost din rînd. Evenimentul? S-a anunțat Congresul Alianței Civice. Acesta se va ține tot la București, în zilele de 6-7-8 Iunie și va avea un caracter extraordinar, avîndu-se în vedere faptul că actualele evoluții nu mai permit amînarea unor decizii politice. Iar cea mai importantă decizie în acest sens este crearea unui organism politic, reprezentînd Alianța Civică, în scopul susținerii, prin mijloace specifice, a principiilor și programelor Alianței. Ordinea de zi a întrunirii a făcut referință, aproape în totalitate, la

Congres: stabilirea perioadei și a localității în care se va desfășura Congresul; tematica celor trei zile (activitatea Alianței Civice, a Consiliului Director Național, hotărîrea privind înființarea unui organism politic al A.C., adoptarea modificărilor de statut, alegerea noului Consiliu Director Național, alegerea — eventuală — a conducerii organismului politic al A.C.; desemnarea colectivului de redactare a documentelor; desemnarea colectivului de organizare a Congresului). Totuși, cele mai interesante intervenții — și necerute prin ordinea de zi — au fost făcute tot cu privire la înființarea organismului politic al Alianței. Problema ea atare s-a pus mai de mult în fața conducerii A.C., a devenit fierbîntă la Sibiu, acum o lună, și deja concretă, operațională, în 8 Iunie. Cum

se realizează, formal, reprezentarea A.C. prin noua structură, imaginată de unii ca un simplu departament politic, iar de alții, ca un partid cu viață independentă? Cum se va implica Alianța în selecția alternativelor și a oamenilor care vor ajunge, probabil, viitori candidați? Cum se vor repartiza, mai departe, vechile și noile responsabilități? Nici filialele, nici Consiliul Director nu au o viziune omogenă asupra acestor întrebări. Pînă pe 6 Iunie Comitetul de Coordonare al A.C. va trebui să hotărască asupra variantelor propuse la Congres. Este, cu siguranță, una dintre cele mai pline de implicații opțiuni ale Alianței: cum va arăta organismul politic ce ar putea să devină principalul concurent al P.S.N. (G. A.)

Pun oare în discuție ultimele evoluții ale Alianței Civice, principiul ei fundamental — prioritatea societății civile în raport cu instituțiile politice? Congresul A.C. va da un răspuns acestei întrebări — amînd-o, nu amînd-o probabil — dar ar fi momentul acum, cînd apar atîtea opinii diferite despre noile intenții ale Alianței, să ne aducem puțin aminte despre istoria ei. În ochii opiniei publice prima dovadă a faptului că A.C. are o altă natură decît partidele politice a fost implicarea, în această inițiativă numai a unor organizații civice: Solidaritatea Universitară, Societatea Timișoara, 15 Noiembrie, G.D.S. etc.; pe de altă parte, obstinarea cu care s-a încercat promovarea unei Academii Civice (exagerîndu-i uneori imaginea) l-a plasat ideologia în altă zonă decît a simplor opțiuni politice. În fapt altă structură (erarhizată, cu un sistem decizional ferm) cît și multe din manifestările Alianței (mitinguri, comunicate, alianțe) sînt specifice unui partid. Iar formula de mișcare civică și interesul pentru activități academice nu au rezultat dintr-un a priori conceptual ci dintr-o evoluție a unor inițiative distincte care puteau să ducă la cu totul altceva. Pînă acum însă, deșpre lungul traseu de la voința la realitatea Alianței și a diferitelor sale compartimente nu s-a povestit aproape nimic.

• Începutul — despărțirea de un oșec

Mai întotdeauna un început are loc după o despărțire și așa s-a întîmplat și atunci: a trebuit să ne despartim de eșecul Alianței Naționale pentru Proclamația de la Timișoara și de multimea aceea de entuziasme de o zi, ori de semnături valabile o oră, care au avut drept fundal Piața Universității. După venirea minerilor în București frivolitățile trebuiau puse la zid. Prima reacție care a avut puterea să se transforme într-o instituție a venit tot de la Timișoara: acolo s-a format Solidaritatea Universitară cea care conduce acum, de la București, această organizație națională — și care începe să devină internațională — ar trebui s-o amintim, din cînd în cînd, cu respect. G.D.S. organizează conferința de presă atacată cu furie de stările guvernamentale și cu efecte din ce în ce mai severe în timp: Raportul asupra evenimentelor din 13-15 Iunie, o carte editată în Occident de Mihnea Berindei, Ariadna Combes și Anne Planche (Le Livre blanc), intense schimburi de documente avînd drept destinatar instituții interne și internaționale. După 16-17 Iunie au avut loc, aproape zilnic, întruniri agitate dar în primele două săptămîni emoția nu ne permisese să ajungem la nimic coerent. Elementul pe care mi-l amintesc ca fiind, subiectiv, hotărîtor a fost venirea unui grup de timișoreni la G.D.S. Cu Vasile Popovici, George Serban, Daniel Virghi, Grupul avea relații de mult dar pentru prima dată înființăm pe Ion Păun Olivan, rectorul Institutului Agronomic, Radu Vlădeanu, rectorul Institutului Politehnic, Virgil Feier și alții personalități ale Timișoarei și sper, în perspectivă, și naționale. „Delegația” cerea, cu pretenții și modestie în același timp, așa cum am putut admira mereu la timișoreni, ca G.D.S. — singurul capabil, se argumenta — să își ia obligația de a crea o forță politică națională. Astfel de comentarii se repetau pe culoarele Grupului încă din luna Ianuarie dar atunci, după violențele regizate de putere în București, alexandrinismele ar fi fost impardonabile. Trebuia creat un Forum! Ceea ce se întîmplase în Cehoslovacia, în Germania de est rezulta de undeva, din logica profundă ale societăților posttotalitare. Existau cîteva forte sigure și oameni siguri: Societatea Timișoara (cu George Serban, principala personalitate politică a orașului în prima parte a anului 1990), la Iași, admirabilul Liviu Antonesei, care pusese bazele societății Agora, la Tîrgu-Mureș, Smaranda Enache (și Liga Pro-Europa). Pentru Brașov aveam pe listă pe Vasile Goga și pe Mirecea Sevaciuc. Din Cluj luase contact cu Grupul, de mai multe ori și în aceleași intenții asociative, Octavian Buracu, o persoană cu o prezență distinctă, verificată și de comportamentul lui în C.P.U.N., apoi în conducerea provizorie a Clujului, unde colaborase cu Doina Cornea. Toți au venit, sau au fost rugați să vină, în lunile care au urmat, la G.D.S. În aceleași săli se adunau, cu aceeași întrebare: „Ce facem?”, ai casei: pictorul Sorin Dumitrescu și Tîeu Dumitrescu, președintele A.F.D.P., radicali și patetici; Stelian Tănase, demonstrativ, și Gabriel Măroulescu, detaliat ori sintetic. Din cînd în cînd participau Mihai Sora (cu) Anca Șincal, Victor Bărsan apoi cuplul Vizanti-Nicuțescu, ultimii exasperați că nu se face nimic (mai tîrziu s-au implicat în crearea filialei București). La Grup s-au aranjat întâlniri cu partidele politice: reprezentanții P.N.T.-c.d., reprezentanții P.S.D., Radu Câmpeanu (P.N.L.) și T. G. Maiorescu de la ecologisti.

GABRIEL ANDREESCU

În discuții s-a tatonat, s-a întrebător: cum văd lucrurile, ce vor să facă, care este perspectiva generală a opoziției? Reținerile, temporizările, scenarile lor complicate întoarse spre sine au fost decisive. Este aspectul pe care nu îl realizasem aproape nimănui. Dacă în dialogurile de la Grup reprezentanții partidelor politice ar fi părut cu adevărat interesați, cu adevărat credibili, în locul Alianței Civice ar fi apărut o Unică, Mare Grupare a Opoziției.

• Recuperarea simbolului social compromis de Academie

În paralel alți citivi implicați se adunau la România liberă: nepretulul, grăbitul nostru Mihai Petre Bărsan, Ana Blandiana și Romulus Rusan. Prin Gabriel Măroulescu și Sorin Dumitrescu s-a făcut legătura. Problema lor: o alternativă. Alternativă Civică! Ba nu, un Forum, ceva de dimensiuni mai mari, un model european, am discutat la prima întrunire. Și am discutat și la următoarele. Ni s-a alăturat și Iulian Cornăjeanu, care a devenit principalul organizator. Din acel moment lucrurile au început să se accelereze. Octavian Buracu a anunțat, la Cluj, crearea Forumului Independent. Se va dizolva, mai tîrziu, în Alianță. Din Patrieții s-a gândit să facă propagandă pentru un Forum liberal. Se oferea, deci, generos, să preia liderii de opinie din țară sub aripa sa tinărie de unse șta. Din Patrieții că inițiativa noastră își găsește ca primă echipă FORUMUL? De astfel pe vremea aceea tot veneau pe culoarele G.D.S. entuziaști care întrebau: nu aveți nevoie de un om activ care să vă ajute, spre exemplu, dacă ar apare un FORUM? Atunci, după discuția din secretariatul Grupului s-a compromis, definitiv, ideea implicării partidelor politice. (Nici asta nu știe Dinu Patrichi.) În august, în septembrie, la Paris, s-a vorbit cu oamenii aflați în străinătate: cu Alexandru Paleologu, cu Mihnea Berindei și evident, și cu alții. Și românii de acolo voiau să se implice. De la Timișoara veneau apeluri repetate: ce faceți, cît se mai asteapță? În sfîrșit, s-a definitivat prima echipă, cu Mihai Sora, Petru Creția, George Serban, Ana Blandiana, Sorin Dumitrescu, Tîeu Dumitrescu, Stelian Tănase și alți citivi. Cu această echipă s-a pus la punct statutul. România la început de Tribunal. Voiau să scriem apoliție. Absurd, nu eram partid, dar aveam poziții politice. Pînă la urmă s-a adjucecat: bine, atunci apoliție. Și în primul rînd, mișcare civică. Am pregătit declarația de constituire. În casa lui Remus Mîtreanu, care ne-o pusese la dispoziție, la o masă pentru douăzeci de persoane, am început să dictăm: Astăzi, 7 Noiembrie, mai multe organizații ale societății civile, Asociația 15 Noiembrie, Solidaritatea Universitară, și undeva, pe la sfîrșit, numai cu inițiale, G.D.S. Ca să fie o mișcare civică, dar nu una elitistă, ci una de masă.

• Plămădirea unei alternative

De la origini pînă la actuala formulă a Academiei Civice traseul este și mai complicat. Inițial era vorba de cu totul altceva, de preocuparea de a găsi o alternativă la Academia română. Ideea locuise prin luna februarie 1990, cînd s-a văzut că noua instituție era sosită celei vechi. Avînd drept președinte un diletant (Mihai Drăgănescu), vicepreședintă, oamant fără operă (Alexandru Bărlădeanu) sau cu o operă care servise și cultul personalității (Zoe Dumitrescu-Buzilengă) Academia ne-a făcut printru primele de rușine. (Un grad atât de înalt de inadecvare, între respectabilitatea simbolului și necesitatea realului a reeditat mai tîrziu doar Parlamentul.) S-a încercat, la un moment dat, renașterea Societății Ateneu. Personalitățile implicate (Andrei Pleșu, Mihai Sora, dr. Bălcăescu-Stoicici) fuseseră pentru unii o promisiune dar, ca și alte inițiative, Societatea Ateneu a murit din lipsă de fonduri, din cauza oportunismilor ori a infiltrărilor. De cine putea fi asigurată atunci respectabilitatea intelectuală pe care Academia nu avea cum să o ofere? În primele luni după Revoluție Grupul pentru Dialog Social (cel care dăduse o „lovitură sub centură” lui Mihail Drăgănescu, prin articolele din revista „22”) se bucura de un pro-

tigu fără echivalență printre oameni de știință și cultură. Istoria va dovedi în ce măsură prestigiul acesta a fost motivat sau nu — pentru că acum subiectul suferă încă, sau de exagerări jenante sau de invidii și frustrări. Oricum, capitalul de simpatie obligă. De aceea a părut firescă ideea creării unei asociații culturale științifice, cu standarde academice, în jurul sau în legătură cu G.D.S. Un impuls neașteptat, în sensul unei astfel de inițiative, l-a dat Adelfina Georgescu, o excepțională componentă a acestei excelente școli de matematică românești. O cunoșteam mai demult, pe vremea cînd fusese un curs la Institutul de Meteorologie și Hidrologie și ne explică, modestă, că modelarea matematică cu care lucram la institut nu erau decît restricții, cu aplicabilitate relativă, ale unor sisteme cu mult mai generale. Adelfina Georgescu fusese ținută în carantină și în anul cînd cercetătorii fostului Institut de Matematică — apoi, al Centrului de Matematică de la INCREST — se bucurau, prin excepție, de posibilitatea de a călători în scopuri științifice. O foarte severă selecție etică, alături de cea profesională, cerea dinad, amintindu-și de foștii colegi care puneau stăpînire pe cărți și reviste de matematică, ori pe anunțuri și formulare de burse, pentru ca nu cumva să aibă concurenți. O severitate osrocum blocantă, este adevărat — și cu care Petru Creția, cel de-al treilea (înimos) participant la discuții era de acord — dar nu acesta a fost motivul pentru care ideea unei societăți culturale științifice, cu rol de reper academic, nu a prins viață.

• Doar cu voința de bine nu se face primăvara

Și în timpul lungii călătorii pe care a făcut-o în Statele Unite, în vară, invitată de mai multe universități americane, Adelfina Georgescu mă scria despre urgența de a constitui un partener cu adevărat credibil pentru instituțiile științifice americane. Nu a fost posibil. Nu poți susține structuri de acest gen avînd drept singur capital voința — în altă mai mult cu cît, în majoritatea cazurilor această voință se reduce la cochetărie. Dar, dacă nu există suficientă energie pentru a solidifica structuri, poți în schimb să aduci, sub aceeași etichetă, activisme. A rămas ca să se dezvolte un cadru mai puțin elitist, dar mai imaginativ, pentru a se pune în aplicare concluzia. Cînd, spre toamnă, Iulian Cornăjeanu a început să propună primele lui scheme de organizare a Alianței, ei a insistat că activitatea de popularizare, de educație civică, este la fel de domnă și de necesară ca și cea de exportare: cele două trebuie adunate sub aceeași umbrelă. Dar ce va rămîne din superbia ideii inițiale? „Important este să se creeze oscarabilitate, să se susțină într-un fel oarecare valorosul simbol social pe care Academia noastră nu are cum îl sustine” se putea ghîndi. Și s-a ghîndit! Așa s-a apărut pe hîrtie titulatura de Academie Civică. Din schemele inițiale s-au păstrat unele nume de colaborări (avîndu-se în vedere mai ales disciplinele în criză, intersectînd mai rar firele care plecau de la G.D.S.). Unul dintre cei solicitați a fost avocatul Doru Cosma. Împreună cu Stoica Valeriu, de la Facultatea de Drept, el a redactat Carta drepturilor și libertăților fundamentale, prezentată în luna aprilie de către Alianță. Vasile Pilat a întîmpinat A. C. încă din luna noiembrie (1990). Nu a întîmpinat însă, mai tîrziu, ambiguitățile ei. Cînd s-a făcut un apel la competența sa de economist a confirmat-o: așa s-a apărut programul economic. Între timp în cadrul Comitetului de Coordonare al Alianței responsabilitatea Academiei Civice a revenit lui Emil Constantinescu. El a intenționat să implice, în activitatea ei, Solidaritatea Universitară. De aici însă faptele sînt în curs, nu mai în de istorie.

• A servi binele public în mod optim

Rezultă, din cele amintite pînă acum, clarificările unei concluzii? Apariția Alianței nu a fost rezultatul voinței de a crea o mișcare civică, ci de a servi binele public. În mod optim? Dacă binele public este servit mai bine prin mijloace civice, sau politice, asta depinde de context. Pasivitatea pentru o formulă sau alta, în sine, este doar frivolă. În toamna anului trecut încercăm, dezorientați, să găsim salvarea prin societatea civică. Și acum, peste (în curînd) un an de la instituționalizarea speranței, încercăm să prîndem cu mina, ca pe un semnal de alarmă, politicul. Dar orice am crede, și orice am face, un lucru nu trebuie să uităm: binele public.

Cu luciditate și tristețe, un anunț de ultimă oră: începînd cu acest număr, sistem nevoiți să majorăm prețul revistei la 10 lei. Vă mulțumim pentru înțelegere.